

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA TATU

Kikao cha Tisa - Tarehe 30 Aprili, 2016

(Bunge lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Naibu Spika (Mhe. Dkt. Tulia Ackson) Alisoma Dua

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH - KATIBU MEZANI: Hati za kuwasilisha Mezani.

HATI ZA KUWASILISHA MEZANI

Hati zifuatazo ziliwasilishwa Mezani na:-

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Randama za Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu ya Rais (Muungano na Mazingira) kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA VIJANA NA WALEMAVU:

Taarifa ya Hali ya Dawa za Kulevya Nchini kwa mwaka 2014.

NAIBU SPIKA: Katibu.

NDG. RAMADHAN ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI: Hoja za Serikali kwamba Bunge sasa likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais (TAMISEMI, Utumishi na Utawala Bora) kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Majadiliano yanaendelea.

HOJA ZA SERIKALI

Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 – Ofisi ya Rais (TAMISEMI, Utumishi na Utawala Bora

(Majadiliano yanaendelea)

NAIBU SPIKA: Tunaanza na Mheshimiwa Salome Wycliffe Makamba, Mheshimiwa Wilfred Rwakatare, Mheshimiwa Aida Joseph Khenan.

MHE. CECILIA D. PARESO: Mheshimiwa Naibu Spika.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Cecilia Pareso.

MHE. CECILIA D. PARESO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Mimi ni kama Kaimu *Chief Whip*, kwa upande wa upinzani anachangia Mheshimiwa Joseph Haule.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Joseph Haule.

MHE. JOSEPH L. HAULE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa nafasi hii ili na mimi niweze kuchangia kwenye Wizara hii nyeti na muhimu kwa Taifa letu, Wizara ya TAMISEMI.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa ni mara yangu ya kwanza kuchangia, ningepomba nitumie nafasi hii kumshukuru sana Mwenyezi Mungu kwa kunipa nafasi na uwezo huu lakini niwashukuru sana wananchi wa Mikumi kwa kuweza kuniamini na kunikopesha kura zao, nawaahidi nitawalipa maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwanzo kabisa naomba nitumie nafasi hii kuwapa pole sana ndugu zangu wa Kilosa ambao siku mbili zilizopita tumepata maafa makubwa ya mafuriko. Wenzetu wawili wamefariki dunia, Mungu awalaze mahali pema peponi lakini pia familia nyingi zimetaabika.

Mheshimiwa Naibu Spika, nianzie hapo hapo ni kwamba katika Wilaya ya Kilosa imekuwa kama ni kawaida sasa hivi ikifika kipindi cha mvua basi mafuriko yanakuwa ni lazima. Hii imesababisha kuleta matatizo makubwa. Hivi ninavyozungumza mpaka sasa Watanzania wenzetu 4,765 wameathirika na mafuriko hayo, kaya zilizoathirika ni 1,238, nyumba 144 zimebomoka kabisa na heka za mashamba 3,707 zimeharibika kabisa na wenzetu wapo kwenye hali mbaya sana. Pia visima 18 vimeharibika kabisa, kwa hiyo, wenzetu wanapata taabu ya maji na vitu kama hivyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naiomba sana Serikali, imekuwa kama kawaida kwa kule Kilosa ambapo inaonekana tatizo kubwa ni miundombinu ya barabara, madaraja pamoja na kingo za mito ambazo zinazidiwa na maji. Sasa hivi tunapozungumza ile barabara ya Mikumi - Kilosa ya kilometa 78 haipitiki kabisa. Ukitaka kutoka Mikumi kwenda Kilosa inabidi uzunguke mpaka Morogoro, ufike Dumila halafu ndiyo uelekee Kilosa kitu ambacho kinaleta taabu sana kwa wananchi wengi wa Jimbo la Mikumi. Taarifa hii tumeileta Ofisi ya Waziri Mkuu na imeahidi kutusaidia.

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa ombi kubwa katika Kata ya Masanze tatizo kubwa ya mafuriko haya yaliyoleta maafa makubwa yamesababishwa na tuta la Mto Miyombo ambalo kila siku mvua zikinyesha zimekuwa zikileta taabu sana katika maeneo yale. Kwa Kilosa kwa ujumla wake Bwawa la Kidete ambalo limekuwa likimwaga maji kwenda pale Kilosa limekuwa likileta matatizo sana na ndiyo maana unaona kila mwaka tunakuwa na kazi ya kukarabati reli maeneo ya Godegode na Fulwe ambapo kila siku imekuwa ikisombwa na haya maji. Kwa Kata ya Tindiga kingo za Mto Mkondoa ndiyo zimebomoka na kuleta athari kubwa sana kwa wananchi wetu wa Kata ya Tindiga.

Mheshimiwa Naibu Spika, niwaombe sana Serikali tujaribu sana kuboresha miundombinu hii ili tuache kupiga zile kelele za kuomba misaada kila siku. Mwezi wa kwanza tu hapa nilimuomba Mheshimiwa Waziri, Dada yangu Mheshimiwa Jenista Mhagama akatusaidia tani 200 na sasa hivi tena tumeleta maombi tusaidiwe tani 100, tutakuwa tukiomba hivi mpaka lini? Tunaomba tutafute *solution*, tuangalie jinsi ya kukarabati mito au miundombinu hiyo. Nawaomba sana mngeiwezesha Wizara ya Mazingira kwa kuuboresha Mfuko wa Mazingira ili uweze kutumika katika kuboresha vitu kama hivyo. Vinginevyo kila siku tutakuwa tukilia ndugu zetu wanakufa na tunapeana pole.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye Kata ya Ruhembe tumekuwa tukipiga kelele kuhusu kuvuka Daraja la Ruhembe ambapo ndugu zetu wamekuwa wakitaabika. Ndilo hilo daraja ambalo kuna mwalimu mmoja ambaye ni Afisa Elimu amefariki dunia kwa sababu alikuwa anataka kumuokoa kijana aliyekuwa anabebwa na maji. Serikali ilishafanya upembuzi yakinifu wa daraja lile, ni daraja muhimu na la msingi, naomba itengeneze daraja hili ili kuokoa Watanzania wa Kata ya Ruhembe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili nataka niongelee kuhusu utawala bora. Utawala bora ni pamoja na ushirikishwaji, uwazi na uwajibikaji. Tumekuwa kila siku tukisema na kupiga kelele tukiwaomba Wenyeviti wa Vitongoji na Vijiji watusaidie kwenye kampeni mbalimbali kwa sababu wenyewe ndiyo wanahusika na wananchi moja kwa moja. Mfano suala la elimu bure wahusika

wa kwanza ni Wenyeviti wa Vitongoji na Vijiji. Tumekuwa tukiomba walipwe posho lakini imekuwa ngumu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mbaya zaidi sasa hivi imefika kipindi viongozi wetu wa Serikali katika Wilaya zetu, mfano sisi Kilosa kuna Mkuu wa Wilaya ya Kilosa amekuwa akiingilia sana madaraka ya Wenyeviti wa Vitongoji na Vijiji kiasi kwamba amewafanya wakae na woga na kuwa na hofu kubwa. Hapa napozungumza Mwenyekiti wa Kijiji cha Mbuyuni amesimamishwa na ofisi imefungwa na hili suala nililipeleka kwa Waziri wa TAMISEMI. Pia Mkuu wa Wilaya amefungia shimo la mchanga la Ruaha na kutisha kijiji cha Ruaha na kusema kwamba atauondoa uongozi wa Ruaha ni kwa sababu tu za kisiasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Kata ya Ruaha ina vijiji vinne na vyote vimechukuliwa na CHADEMA, huo ndio ukweli. Ina vitongoji 21 na vitongoji 20 vimechukuliwa na CHADEMA, huo ndio ukweli na Diwani ni wa CHADEMA. Sasa msitake kuzuia haya maendeleo ya watu wa Ruaha kwa sababu tu za kiitikadi. Siku zote mmekuwa mkituomba tuonyeshe ushirikiano na tuwe pamoja lakini mnapokuwa mnanyanyasa viongozi wa vitongoji na vijiji inatuwia vigumu kuweza kupata yale maendeleo ambayo tumekusudia kuyapata. Ili kuboresha suala la utawala bora tuendeleo kushirikiana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini Mkuu wa Wilaya ya Kilosa ameenda mbali zaidi, nilimuomba ndugu yangu Mheshimiwa Mwigulu Nchemba kuja kutusaidia kule kwa wakulima wa miwa ambapo aliingilia uozo uliokuwa unaendelea katika chama cha RCGA. Kwa sababu alisoma ripoti ya Tume iliyoongozwa na Mkuu wa Mkoa na Mwenyekiti wake ni Mkuu wa Wilaya ilikuwa ikisema kwamba ule uongozi haufai, Mheshimiwa Mwigulu kwa ujasiri na kuwapenda Watanzania aliuondoa ule uongozi na kuweka uongozi mpya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kilichotustaajabisha ni kwamba yule Mkuu wa Wilaya anapinga maamuzi ya boshi wake yaani anasema Waziri alikurupuka...

MBUNGE FULANI: Huyu jipu.

MHE. JOSEPH L. HAULE: Anasema Waziri alifanya haya mambo bila kumshirikisha. Mkuu wa Wilaya ni nani mbele ya Waziri wake? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumwambia Mheshimiwa Waziri ripoti hiyo ndiyo ipo vile, wakulima wale wa miwa wanakushukuru sana kwa sababu hata bei ya miwa imepanda kutoka 72,000 mpaka 79,000. Sasa hivi inavyoonekana hata *percentage* ya kuingiza miwa imepanda kutoka asilimia 45 kwenda asilimia 60 yaani wakulima wa nje wanaingiza asilimia 60 na wenye kiwanda wamekubali asilimia 40. Haya yote ni matunda ya wewe kutembelea

kule lakini Mkuu wa Wilaya anataka kukukwamisha anasema wewe ni jipu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini niende mbali zaidi, Mheshimiwa Mwigulu umeonyesha ushirikiano mzuri na kweli umeonyesha kwamba sio mzalendo wa tai bali ni mzalendo kutoka moyoni, nakupongeza sana ndugu yangu.

Nimshauri tu Ndugu yangu Mheshimiwa Nape kwa sababu Mheshimiwa Mwigulu alikuwa Naibu Katibu Mkuu wa Chama Tawala na anafanya haya mambo kwa ajili ya Watanzania basi na wewe kwa sababu ulikuwa Mwenezi hebu achia TBC ionekane wazi na Watanzania waweze kukuelewa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nakwenda kwenye suala la afya. Suala hili kwenye Wilaya yetu ya Kilosa limekuwa ni zito kwani hospitali yetu ya Wilaya imekuwa na taabu nyingi, dawa zinachelewa kufika, tunapoomba dawa MSD zinachelewa na nyingine hawana kabisa na malipo yanakuwa yameshafanyika hatuwezi kupata dawa nyingine. Kitu ambacho kimetuumiza ni kwamba tumekosa misamaha ya kodi. Hospitali ya Kilosa iliagiza *ambulance* na kuiomba Serikali isamehe kodi ili waweze kuingiza *ambulance* ile lakini Serikali ilikataa kutoa kodi hiyo kwa kitu ambacho kingeweza kuwasaidia Watanzania wenzetu kule. Watanzania wanataabika na wanahitaji msaada mkubwa, inapofika sehemu tunaagiza vifaa tiba vya hospitali za Serikali ambazo zinakimbiliwa sana na Watanzania walalahoi basi tuangalie uwezekano wa kuweza kuwasaidia Watanzania kwa kuruhusu na kusamehe kodi zile. Kwa Kilosa haijafanyika hivyo na hili limekuwa ni pigo kubwa sana kwa sababu Hospitali ya Kilosa inahudumia wananchi wengi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nirudi katika Zahanati ya Mikumi, zahanati ile ni kama haipo. Nilipoongea na Daktari wa zahanati ile ameniambia ile zahanati ipo lakini kama haipo. Tunategemea Hospitali ya *St. Kizito* ambayo ni ya *private*, ni ya *mission* na inapewa milioni sitini kwa mwaka lakini bado walalahoi wanashindwa ku-*afford* gharama za matibabu pale. Naomba Serikali kupitia Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI aweze kuboresha Hospitali ya Mikumi ili walalahoi wajisikie kwamba ni hospitali yao na waweze kutibiwa kwa bei rahisi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye Hospitali ya *St. Kizito* kuna kaya maskini ambazo zinapata msaada lakini imeonekana zikienda pale zinakuwa *charged* kwa pesa nyingi, maskini mnamsaidia kwa kumpa chakula inakuwaje unamuomba hela za dawa? Mtengenezee hospitali yake ya pale Mikumi ili aweze kwenda akajisikia yupo kwake. Pale kwenye Zahanati ya Mikumi sasa hivi hata kupima malaria ni shida na watu wanalalamika, tumewashawishi sana waingie kwenye mfuko wa afya lakini wakienda pale hata kupima inakuwa ni

shida wanaambiwa kapime dirisha lile kachukue dawa dirisha lile *as usual*.
(Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nihamie kwenye suala la elimu...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha
muda wa Mzungumzaji)

MHE. JOSEPH L. HAULE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Sabreena Sungura atafuatiwa na Mheshimiwa Hamad Salim Maalim, Mheshimiwa Ritta Kabati, Mheshimiwa Hasunga, Mheshimiwa Ally Keissy na Mheshimiwa Kapufi. Mheshimiwa Sabreena Sungura, Mheshimiwa Anna Gidarya.

MHE. ANNA J. GIDARYA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza kabisa, namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuwa ni mara yangu ya kwanza kuchangia lakini pia ni mara yangu ya kwanza kuingia katika jengo hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kabisa, ndugu zangu naomba nitangulize neno la utangulizi. Naomba tujifahamu kwamba sisi ni Wabunge lakini utumishi wetu unalenga nini.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nichangie maeneo machache na kwanza naomba nianze na afya. Katika hili kabrasha nimesoma pesa zilizowekwa kwa ajili ya *on call* hasa kwa Mkoa wangu wa Manyara, *Babati TC* hazitoshi kabisa. Pesa hizi ni kidogo sana ukizingatia idadi ya madaktari waliopo. *Babati TC* ina daktari mmoja wa *anesthesia*, sidhani kama huyu daktari mmoja anajitosheleza na hii *on call*.

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ni eneo la elimu. *Babati TC* ina takribani shule za sekondari zisizopungua 36 lakini tuna walimu wa masomo ya sayansi wachache mno. Shule moja ina mwalimu mmoja wa masomo ya sayansi, kwa wiki ana vipindi 49, sijui mwalimu huyu anajigawaje katika maandalio ya somo na mpaka hatua ya kukamilisha hii kazi ya kuwafundisha wanafunzi. Tuna upungufu mkubwa sana wa walimu, kuna shule zilizopo maeneo ya mijini walimu wamerundikana humo kwa kigezo cha afya.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimuombe Waziri mwenye dhamana ya Wizara ya Afya walimu hao wapimwe. Walimu wengine wa vijijini wanapiga mizigo, siku nzima mwalimu halali mpaka saa kumi na mbili lakini muda wa kazi uliopangwa unajulikana. Kwa nini wengine wawe wana kula bata mjini na wengine wapo vijijini wanakula mzigo, haiwezekani! Namshauri Waziri mwenye dhamana hii walimu hao wapimwe. Mfano mzuri ni shule ya *Babati Day*, kuna walimu zaidi ya

22 wamerundikana pale lakini shule za pembezoni hazina walimu na tunasema elimu bora, tutaipataje?

Mheshimiwa Naibu Spika, niende sasa kwenye utawala bora. Mkoa wa Manyara kumekuwa na migogoro mingi ya ardhi ambayo chanzo chake ni watawala wakuu wa maeneo hayo husika. Kwa nini nasema hivyo? Eneo lenye migogoro mikubwa ya ardhi ni maeneo yenye hifadhi mfano Galapo. Eneo hili watawala wana maeneo, *imagine* Mkuu wa Mkoa ana hekari 400 halafu Mkuu huyo huyo wa Mkoa ndiyo Mwenyekiti wa Kamati ya Ulinzi na Usalama, anasuluhisha nini? Anaendaje kwanza ku-face wale wananchi wenye matatizo? Mkuu wa TANROAD ana heka 500, RPC ana heka 300, leo hii mnawahamisha wale watu mnawapeleka wapi, inawezekanaje? Tumejibeba mno kuliko wale wadhaifu ambao wametuweka sisi tuwatawale. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, namuomba Waziri wa Ardhi aende Galapo, akinihitaji mimi anitafute nitampeleka na nitamuonyesha hayo mashamba. Mwezi wa pili tulienda na Naibu Waziri wa Maliasili kuangalia mipaka ya watu wa Ayamango, wanampeleka sehemu ile ambayo haitakiwi, kisa wanajificha. Waziri wa TAMISEMI, nakuomba baba yangu kawamulike Wakuu wa Mikoa. Iweje mimi niteuliwe kuwa Mkuu wa Mkoa halafu miezi mitatu, minne tayari nina heka 200, nimepewa kwa sababu nimefanya kazi gani, lazima tujiulize. Mnasema migogoro haiishi, migogoro ya Manyara ni ya muda mrefu ni kwa sababu watawala wakija wametanguliza mikono. Unachukua hapa, unapeleka pale halafu wewe ndiyo Mwenyekiti wa Kamati ya Ulinzi na Usalama. Waziri akija anapapaswa huko anaambiwa maneno mengi, ndiyo imeshatoka hivyo. Tunaomba twende kwa wale wadau wa ngazi ya chini tujue matatizo yao yako vipi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niende eneo lingine la kilimo. Kumekuwa na Maafisa Kilimo na Maafisa Mifugo kazi yao wanayojua ni pembe za ng'ombe zikiota akakate, hakuna kutoa elimu, hakuna kuhangaika watu wake wafuge vipi. Hapa mmeandika mafunzo, haya mafunzo kwa nini msiyafute kama wao hawataki kujituma? Tumekuwa wavivu wa kufikiri.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna huu mradi wa ng'ombe wa TASAF hawaelekezwi hata nini wafanye. Kazi yao ni kuwaambia jenga banda, lakini kuna mifumo mingi ya ufugaji, sisi wengine ni wajasiriamali tumetoka huko. Kuna mfumo wa kufuga kisasa huhangaiki na malisho ya ng'ombe wala huhangaiki kumtafuta kijana wa ngo'mbe. Unafunga vyombo vya kisasa ng'ombe wako anakula, anakunywa maji na kwa kiwango. Watu hawa wamekaa kazi yao ni kuomba vibustani huko kwenye mashamba ya watu. Wako watu kule Magugu wamekaa ni Maafisa Kilimo na wao wana mashamba kawamulike Afisa Ardhi nakuomba. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine la mwisho ni barabara. Miundombinu yetu ni michafu. Tuna kilio cha muda mrefu, tuna barabara inayotoka Mbuyuni – Magara, tuna eneo linalohitaji daraja. Rais wa Awamu ya Nne, huyu aliyemaliza muda wake alituhidi mwaka 2010, sasa sielewi daraja lile linafanyiwa uchunguzi wa aina gani miaka kumi iliyopita? Mpaka sasa daraja hilo limekuwa kikwazo kwa watu wanaotoka Mbulu kuja Arusha, kuja Babati na maeneo yale ya Magara. Mheshimiwa Waziri, tunakuomba utusaidie lile daraja ni muhimu kwa watu wa Mbulu Mjini na Babati Vijijini. Tunaomba miundombinu hii ya daraja ikamalike kwa sababu ni ahadi ya Mheshimiwa Rais.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimalizie kwa kusema, ndugu zangu utawala siyo kutawala kwa mabavu, tunatakiwa tutawale kwa hekima. Tujiulize kwa nini watu kwenye Majimbo yao wakulete wewe hapa uwe Mbunge, uwawakilishe, una nini hasa wewe, una nini ulichowazidi, una elimu au, hapana, ni Mungu amekupanga uwe mtawala wao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tusitumie utawala wetu vibaya. Wako waliotumia utawala vibaya na wameanguka. Hatuhitaji tuanguke kwa sababu utawala unatoka kwa Mwenyezi Mungu, tutawale kwa hekima. Tumegeuza huu ukumbi kama chumba cha ku-debate, kila siku ni debate hapa, ni taarabu hapa sasa haieleweki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Ndugu yangu Mheshimiwa Nape mimi nakujua wewe ni kaka yangu, tumefanya kazi sana nikiwa CCM, kwa hiyo, nakuomba wakati mwingine kuna uhuru, huu uhuru uuachie, hautakukwaza wewe, cha msingi ni kutengeneza sheria ya huu uhuru unatumikaje lakini tuki-debate humu ndani hatutasogea. Huu siyo utawala, kwanza turudi tujiridhishe katika maandiko, maandiko yanasema aliyeteuliwa kuwa mtawala ni Mwenyezi Mungu mwenye ametaka awe mtawala, sasa tusitumie hivi vipaji vibaya. Hakuna aliye zaidi ya mwenzake hapa, wote tumetokana na Mwenyezi Mungu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, namwomba kaka yangu Mheshimiwa Nape suala la vyombo vya habari uliachie. Siyo kwa maslahi ya hawa Wabunge wa Upinzani ni kwa maslahi ya Watanzania na kwake pia ili tuwe na mbio ambazo zinaelezeka. Tusikimbie mbio ambazo sio zetu, ukichagua mbio ukimbie mbio zako mwenyewe, hizo mbio kaka yangu siyo za kwako zitakudondosha njiani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimalizie kwa kusema ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Tunaendelea na Mheshimiwa Hamad Salim Maalim halafu Mheshimiwa Ritta Kabati ajiandae.

MHE. HAMAD SALIM MAALIM: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza nimshukuru Mwenyezi Mungu *Subhanahu Wataala* kwa kutujalia asubuhi hii tukaamka tukiwa wazima. Pia nikishukuru chama changu kwa kunipa nafasi hii na kuniamini kwamba nitaweza kuwawakilisha vizuri katika Bunge hili al Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya shukrani hizo, naomba nianze mchango wangu moja kwa moja katika suala zima la elimu. Tunaelewa fika kwamba elimu ndiyo msingi wa maendeleo ya mwanadamu na elimu ndiyo kioo cha maisha ya mwanadamu. Ndani ya Tanzania yetu niseme kwamba kuna sehemu ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambayo ni Zanzibar ambapo ni mdau mkubwa katika elimu ya juu Tanzania. Pia katika sekondari ya kati ambapo tunakuwa na kidato cha tatu na kidato cha nne Zanzibar pia ni mdau katika Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tatizo kubwa ambalo linatukumba Zanzibar katika suala zima la sekondari ya kati ni kwamba mara nyingi inapotokea mabadiliko ya mitaala huwa yanatuathiri sana Tanzania Zanzibar kiasi kwamba wanafunzi wetu inafika kufanya mtihani wakati mwingine hatujapata yale mabadiliko yaliyotokea. Wakati mwingine mabadiliko yanatokea wenzetu wanaanza kuyafanyia kazi kutoka Januari sisi tunayapa kuanzia mwezi wa nane. Inaonekana kwamba hapa kuna daraja kubwa sana baina ya Tanzania Bara na Tanzania Visiwani katika suala hili la elimu katika sekondari ya kati.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naishauri Wizara husika kwamba katika kufanya mabadiliko haya ni vyema wadau wenzao wa Tanzania Zanzibar wawashirikishe vizuri ili kuondoa hili daraja lililopo baina ya pande mbili kwani kufanikiwa kwa vijana wetu katika suala zima la elimu ndio kufanikiwa kwa Taifa letu. Hatutegemei kwamba vijana wetu tuwaone wanafeli kila baada ya mitihani. Hii inatuathiri sana walimu ambao tunajitayarisha kwa kiasi kikubwa sana lakini ikafikia mahali tukakuta matokeo ya wanafunzi wetu yanakuwa ni mabaya kutokana na dosari ndogo ndogo kama hizi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naenda kipengele cha pili cha *TASAF*. Niipongeze Wizara husika ya Utumishi na Utawala Bora katika suala zima la *Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF)*. Wamejitahidi sana katika suala la kusaidia kaya maskini. Tumeona katika maeneo mengi tuliyopita nadhani hata katika ziara yetu ya Kigoma. Hata hivyo, kuna dosari ambazo zimetokea kwamba mbali ya kusaidia kaya maskini tumekuta kuna vijana wadogo ambao wanamudu kufanya kazi ndiyo wameingizwa katika mfuko huu wa kusaidia kaya maskini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tulipofika pale Kigoma tulimkuta mama mmoja wa miaka karibu 120 hakuvingizwa katika mfuko wa kaya maskini lakini kuna

vijana wa miaka 25 wameingizwa. Imani ilitujia Wabunge kama watano tukamchangia yule mama shilingi 50,000/=. Kwa kweli naomba suala hili liangaliwe vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia kupitia Mfuko huu wa Maendeleo wa TASAF mbali ya kuhudumia kaya masikini unatengeneza barabara. Naomba mfuko wa TASAF uangalie kwamba kule Pemba kuna barabara mbili ambazo zinazozalisha sana. Katika kipindi cha mvua kama hiki barabara zile huwa hazipitiki hata kidogo. Barabara hiyo ni ya Mgelema na barabara ya Mjini Kiuyu. Kwa hivyo kwa kuangalia imani yao Mfuko wa TASAF, naomba kwa kutumia njia hii ya kaya maskini basi barabara zile wazipatie msaada wa kuzitengeneza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kipengele cha tatu ni suala zima la vyombo vya habari. Na mimi pia naomba nigusie suala la vyombo vya habari kwamba wenzetu wanaonyesha wanaongopa. Jamani Serikali ya CCM msilogope. Ukiwa na mtoto nyumbani ikiwa siku zote unampiga yule mtoto unamchonga ukali. Itafikia mahali itakuwa baba hakuogopi tena na mama hakuogopi. *(Makofi)*

Mheshimwia Naibu Spika, Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Ibara ya 18(d) inaeleza kwamba haki ya kupata taarifa ni haki ya kila mtu tena kila wakati siyo saa nne za usiku mpaka saa tano za usiku. Hivi jamani Bunge la Jamhuri ya Muugano wa Tanzania linaendesha mijadala kwa saa saba kila siku kuanzia saa nne mpaka saa saba na kuanzia saa kumi mpaka saa mbili za usiku. Tunachukua kipindi cha saa moja tunakionyesha kwenye vyombo vya habari, uhalali uko wapi? Hivi kweli watu wetu watapata zile taarifa ambazo wanazitegemea kuzipata kutoka kwetu? *(Makofi)*

Mheshimwia Naibu Spika, naomba CCM msilogope acheni vyombo vya habari binafsi kama ninyi mmenyima chombo chenu cha habari, viingie Bungeni, vichukue taarifa, vipeleke kwa jamii. Naomba mfanye tathmini ndani ya Dodoma muangalie je, hata hao wana-CCM wenzenu kwa ninyi kuzuia vyombo vya habari wanawaunga mkono kwa suala hili? Nina imani kwamba kama kuna watu 100 basi 60% watakuwa hawaungi mkono suala hili. Wana-CCM msilogope jamani viacheni vyombo vya habari vifanye kazi vizuri na watu wote waweze kupata taarifa kwa wakati unaostahiki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya suala hilo, naomba niende kwenye suala zima la madaraka na mamlaka kwa Serikali za Mitaa. Dhana ya Serikali za Mitaa ni pana na hii inapatikana kutokana na ushiriki mkubwa wa wananchi yaani wananchi wenyewe kushirikishwa vizuri ndiyo inapatikana ile dhana ya Serikali za Mitaa. Leo tuone Meya, Naibu Meya, Wenyeviti wa Vijiji wanaonekana hawana hadhi ndani ya Serikali za Mitaa wenye hadhi ni Wakurugenzi, Makatibu Tawala na Wakuu wa Wilaya. Hivi kweli jamani ile

dhana ya kwamba wananchi ndiyo wanaotoa mamlaka kwa Serikali iko wapi?
(Makofi)

Mheshimwia Naibu Spika, naomba Waziri husika kama kuna kubadilisha sheria basi wabadilishe, Wakurugenzi, Makatibu Tawala na viongozi wengine wa Halmashauri wachaguliwe kwa kura kama ambavyo anachaguliwa Meya, Naibu Meya na Wenyeviti ili kutoa mamlaka zaidi kwa viongozi hawa. Tukifanya hivi, ule utata wa kwa nini Meya, Naibu Meya, na Wenyeviti hawana ile hadhi utaondoka. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hata jana kuna Mbunge mmoja wa CCM alisema hapa kwamba wao wanaonekana kwenye Serikali za Mitaa si chochote si lolote. Watu wanapitisha bajeti zao, wanajenga majengo, wao wanakuja kuambiwa tu kwamba kuna jengo limejengwa kwa shilingi milioni 90 pengine jengo lile ni shilingi milioni 45. Hii inaonyesha kudhalauriwa kwamba hata kudhalauriwa Wabunge wetu waliomo kwenye Bunge la Jamhuri ya Muungano hawana hadhi kwenye Serikali za Mitaa. Jamani naomba Serikali iwe wazi katika suala hili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, la mwisho ni suala zima la mipango mibovu ya Wizara za Ofisi ya Rais. Nadhani katika ziara zetu tulizopita tulipitia taasisi mbalimbali zilizoko chini ya Ofisi ya Rais, Utawala Bora. Kitu cha kusikitisha tulikuta kuna taasisi moja imepangisha jengo kwa mwezi wanalipa shilingi 80,000,000, kuna taasisi nyingine mbili zinalipa shilingi 40,000,000, hivi tuangalie kwa mwezi mmoja taasisi hizi zinalipa shilingi 120,000,000 kwa mwaka wanalipa shilingi 144,000,000,000.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa mzungumzaji)

MHE. HAMAD SALIM MAALIM: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana, naomba nikae. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ritta Kabati atafuatiwa na Mheshimiwa Hasunga na Mheshimiwa Sebastian Kapufi ajiandae.

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili na mimi niweze kuchangia bajeti iliyoletwa Mezani.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kabisa, nianze kumshukuru sana Mwenyezi Mungu ambaye ameniwezesha kurudi tena kwa mara ya pili katika Bunge hili maana bila yeye nisingekuwemo. (Makofi)

Kwa kuwa ni mara yangu ya kwanza kuchangia bajeti hii, naomba kwanza nishukuru na nikipongeze sana Chama changu cha Mapinduzi kwa ushindi wa kishindo na niwapongeze Wabunge wote wa Chama cha Mapinduzi. Vilevile niendeleo kumpongeza Rais wetu, Mheshimiwa John Pombe Magufuli kwa kazi kubwa ambayo amekuwa akiifanya. Nimpongeze pia Waziri Mkuu na Mawaziri wote wamekuwa wakifanya kazi nzuri na kwa umakini mkubwa sana. Nimpongeze Spika, nikupongeze na wewe Naibu Spika, nipongeze pia na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kazi nzuri mnayoifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niipongeze pia Rais wa Zanzibar kwa ushindi wa kishindo kikubwa alichokipata kwenye uchaguzi wao na sasa hivi Baraza la Uwakishilishi ni wana-CCM watupu. Najua sasa watafanya kazi nzuri sana kwa sababu tulipokwenda China labda niwakumbushe wenzangu walioenda China wenzetu wa China walisema kwamba Tanzania mnachelewa kwa sababu ya upinzani. Wenzetu kule chama ndiyo kinachoongoza Serikali, kwa hiyo tulivyokwenda hata na wapinzani walisema kwamba hawa kazi yao ni kuwinda yale mabaya. Kwa hiyo, naamini kwamba Zanzibar watafanya kazi nzuri sana, waendeleo kufanya kazi wawakilishe vizuri chama chetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niendeleo pia kushukuru tu, naipongeze Serikali ya Chama cha Mapinduzi kwa ujenzi wa daraja la Igumbilo ambalo lipo katika Jimbo la Iringa Mjini. Lile daraja kwetu lilikuwa ni tatizo kubwa. Kila mwaka watu walikuwa wanakufa kwenye lile daraja kwa sababu kuna shule ya sekondari, kuna chuo sasa ujenzi wa lile daraja najua kwamba maafa ya vifo vya kila siku pale Iringa tumekombolewa. Kwa hiyo naamini kwamba uchaguzi ujao, najua Mama Mbega alitolewa kwa ajili ya lile daraja, tumeshajenga Jimbo litarudi tu kwenye Chama cha Mapinduzi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niendeleo pia kuchangia kuhusu ucheleweshaji wa fedha za miradi katika Halmashauri zetu. Kumekuwa na ucheleweshwaji mkubwa sana wa fedha za miradi katika Halmashauri na kusababisha miradi hii kuongezeka gharama kwa kiasi kikubwa sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Manispaa yetu ya Iringa Mjini uko mradi ule wa machinjio ya kisasa wa Ngelewala. Ule mradi kwa kweli ulipoanza gharama yake ilikuwa ndogo lakini sasa hivi kadri unavyocheleweshwa ule mradi unaendeleo kuongezeka gharama. Kwa sababu mpaka mwaka jana bajeti iliyopita tulitakiwa tutumie shilingi milioni 700 ili kumaliza mradi ule, lakini sasa hivi zinahitajika shilingi 1,400,000,000 ili mradi ule uishe.

Mheshimiwa Naibu Spika, ule mradi utatunufaisha sana sisi Wanairinga kwa sababu kwanza tunategemea kupata ajira kama ya vijana 200 mradi utakapokamilika. Vilevile tunajua kwamba mradi ule utakapokamilika

Halmashauri yetu itaongeza mapato. Pia kwa sababu yale ni machinjio ya kiasa tunategemea kwamba nyama itakayochinjwa pale itasafirishwa nje tutaongeza pia pato la fedha za kigeni. Kwa hiyo, labda Serikali ingefanya upembuzi yakinifu kuangalia ile miradi ambayo itasaidia kuongezea mapato kwenye nchi hii au kwenye Halmashauri zetu, hii ingemalizika kwa haraka zaidi ili iweze kutusaidia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niendeleo pia kuchangia kuhusiana na Serikali kutokamilisha miundombinu katika wilaya zetu. Katika Mkoa wetu wa Iringa, Wilaya ya Kilolo, nilishawahi kuuliza swali la nyongeza kwamba ilipata hadhi mwaka 2002 lakini mpaka leo miundombinu yake mingi sana bado haijakamilishwa katika makao makuu. Kwanza, Jimbo lile lina changamoto kwamba kuna wananchi wanaoishi mabondeni na kuna wanaoishi milimani. Kwa hiyo, utakuta kwamba kutokuwepo miundombinu kwenye makao makuu wananchi wanapata shida sana. Hakuna Hospitali ya Wilaya ya Serikali, hakuna Mahakama, Mahakama ya Wilaya wanaendeshea kwenye Mahakama ya Mwanzo. Vilevile Makao Makuu ya Polisi hayapo katika Makao Makuu ya Wilaya. Kwa hiyo, Serikali ingeangalia kwa sababu nia ya Serikali kuanzisha Wilaya ni kusogeza huduma kwa wananchi. Sasa kama hamuweki huduma kwa wananchi hata ile nia ya kuanzisha hizo Wilaya inakuwa bado haisaidii kitu chochote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niwazungumzie wazabuni. Madeni ya wazabuni kwa kweli yamekuwa mwiba sana. Wazabuni wengi wanadai sana na wengi wao kwanza wamekopa benki na wengi wao wanadaiwa mpaka kodi za mapato. Kwa hiyo, sasa nia ya kuwasaidia hawa wananchi wenye kipato cha chini inakuwa hamna kwa sababu kama wamekopa wakauziwa zile dhamana zao kwa ajili ya madeni ambayo wanadai Serikali naona itakuwa hatuwasaidii. Kwa hiyo, naomba suala hili lipewe kipaumbele ili wazabuni kwenye halmashauri zetu zote au kwenye Serikali yetu yote waweze kulipwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine labda nielezee kuhusu barabara zetu za Halmashauri. Kumekuwa na tofauti kubwa sana kati ya barabara za Halmashauri na za TANROADS. Huwa najiuliza ni kwa nini kwa sababu hata kule kuna wataalam, labda kama mnapeleka pesa kidogo mngepeleka pesa nyingi ili na zenyewe ziwe na uimara kwa sababu barabara za Halmashauri zinajengwa *temporary* sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho kabisa.....

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Kengele ya pili hiyo Mheshimiwa.

MHE. RITTA E. KABATI: Naomba niunge mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Tunaendelea. Mheshimiwa Japhet Haonga Hasunga atafuatiwa na Mheshimiwa Sebastian Kapufi halafu Mheshimiwa Janet Mbene tutamalizia na Mheshimiwa Ally Keissy.

MHE. JAPHET H. HASUNGA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza naomba nichukue nafasi hii kukushukuru kwa kunipatia nafasi hii ili na mimi niweze kuchangia katika Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Ofisi ya Rais, Utumushi na Utawala Bora.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza naomba niwapongeze sana Waheshimiwa Mawaziri wote wawili kwa kazi kubwa ambayo wameifanya na ambayo wameendelea kuifanya. Kwa kweli nawapongeza sana tena sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia naomba kuchukua nafasi hii kuipongeza Serikali kwa ujumla, Serikali ya Awamu ya Tano ambayo imekuwa ikifanya kazi nzuri sana katika kuhakikisha kwamba maendeleo ya nchi hii yanasonga mbele. Kwa kweli hongera sana Serikali ya Awamu ya Tano.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nianze kuchangia kwanza katika mapato ya halmashauri. Katika taarifa ya Mheshimiwa Waziri ameeleza kwa undani sana hatua ambazo Serikali inakusudia kuchukua ili kuhakikisha kwamba inaimarisha mapato na mimi naunga mkono hizo jitihada ambazo Serikali inategemea kuchukua. Hata hivyo, kuna haja ya kuwa na mfumo mzuri kabisa, mfumo madhubuti wa kuhakikisha vyanzo vyote vya mapato vya Halmashauri vinasimamiwa vizuri. Bila kuwa na mfumo mzuri wa kusimamia mapato, tutapata matatizo makubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hivi Serikali inasema tutaachana na mawakala ambao walikuwa wanakusanya Halmashauri zitaanza kukusanya zenyewe kwa kutumia mfumo wa *electronic*. Nashauri kwamba wakati tunakwenda kwenye huu mfumo basi ni vizuri Halmashauri zitakapowapangia wale watendaji wanaokwenda kukusanya wahakikishe kwamba wanawapa malengo na malengo hayo yasimamiwe vizuri ili wale watakaoshindwa kufikia malengo wachukuliwe hatua za dhati kabisa. Kwa sababu bila kufanya hivyo usimamizi wa mapato bado utaendelea kuwa mgumu na maeneo mengi kutakuwa na matatizo mengi sana ambayo tulikuwa tunayapata huko nyuma.

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo, nimeshukuru suala la *property tax* kwamba sasa itakuwa inakusanywa na Halmashauri. Mimi nataka

niongezee tu kusema kwamba *property tax* ilikuwa haikusanywi vizuri na ni eneo ambalo lina mapato mengi. Ukiangalia nyumba ambazo zipo katika maeneo ya mijini na maeneo mengine ni nyingi sana lakini nyingi zimekuwa hazilipi *property tax*. Kwa hiyo, ni vyema Halmashauri ziweke utaratibu mzuri wa kuhakikisha kwamba majengo na maeneo yote yanalipa hiyo *property tax* ambayo itasaidia kuinua vyanzo vya mapato vya Halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la pili ambalo napenda nichangie ni kuhusu malipo ya walimu ambao walisimamia mihani ya kidato cha nne mwaka jana. Walimu hawa walifanya kazi nzuri sana, walisimamia kwa uadilifu, walisimamia kwa uaminifu mkubwa na kazi yetu ikawa imekamilika vizuri. Kwenye Wilaya yangu ya Mbozi wale walimu mpaka leo hawajalipwa, naambiwa walilipwa posho ya siku tatu tu. Hili ni tatizo kubwa kwani linawavunja moyo sana walimu hawa ambao bado wana kazi kubwa sana ya kufanya na kuchangia katika maendeleo ya nchi hii. Juzi Mheshimiwa Waziri alitoa tamko kwamba sasa wanafanya jitihada kuhakikisha kwamba haya malipo yanakamilika. Naiomba Serikali itutamkie ni lini hasa ambapo walimu hawa watalipwa hayo malimbikizo yao ya hela zao za kusimamia mihani, itatusaidia sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini lingine ambalo napenda kuchangia ni hili suala la fedha shilingi milioni 50 ambazo tumejiwekea kwenye Ilani ya Chama cha Mapinduzi ambazo tutapeleka katika vijiji na vitongoji. Hizi fedha zikienda tutakuwa tumefanikiwa kwa kiwango kikubwa sana, zitatusaidia sana. Hata hivyo tuwe na mfumo mzuri wa kuhakikisha kwamba hizi fedha zitakapokuwa zinatolewa basi wale wanaokopa utaratibu wa kurudisha ieleweke ni wapi watakuwa wanarudisha na wengine watakuwa wanakopa na wengine wanarudisha. Kwa hiyo lazima, tuwe na mfumo ambao unaeleweka vizuri zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ambalo napenda kuchangia ni kuhusu afya. Kule Mbozi katika Jimbo langu la Vwawa, wananchi wameitikia wito sana wa kujenga zahanati na kushiriki katika ujenzi wa vituo vya afya. Zahanati nyingi zimejengwa ziko zaidi ya 40 na zimekamilika toka mwaka jana mpaka sasa hivi bado hazijafunguliwa. Naomba Serikali ije na mkakati ituambie ni lini hasa hizo zahanati zitafunguliwa ili zianze kufanya kazi kusudi wananchi waendeleo kupata huduma zinazostahili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia napenda kuchangia kuhusu mafunzo ya awali kwa watumishi wa umma. Mafunzo ya awali kwa watumishi wa umma ambao wanaajiriwa kwa mara ya kwanza ni muhimu sana. Hivi sasa tumekuwa tukishuhudia kumomonyoka kwa maadili katika maeneo mengi. Watumishi wa umma wanapoajiriwa wakitoka mitaani wanakuwa bado hawajui miiko na utamaduni wa kufanya kazi kwenye utumishi wa umma. Sheria hii imeweka ni lazima ndani ya miezi sita wanatakiwa wapate mafunzo lakini hivi sasa waajiri

wengi wamekuwa hawatekelezi agizo hilo. Naishauri Serikali ni vyema kuhakikisha kwamba ndani ya kipindi kile cha miezi sita wale watu wanapokuwa wameajiriwa kwenye utumishi wa umma wapatiwe mafunzo ili waweze kujua ni namna gani wanatakiwa kuendesha kazi zao na namna gani Serikali inatenda kazi zake. Hiyo itatusaidia sana katika kupunguza matatizo ambayo yamekuwa yaliyopo katika utumishi wa umma.

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo la mafunzo ya awali lakini pia mafunzo elekezi. Mafunzo elekezi ni muhimu sana kwa watumishi wa umma hasa wale ambao wanakuwa wamefikia katika ngazi za kati na wanajiandaa kwenda kwenye ngazi za juu. Bila kupata mafunzo ya uongozi, mafunzo ya menejimenti hawa watu wanakuwa ni vigumu sana kuelewa. Kuna wengine wanakuwa ni wataalam wa fani zingine lakini unapokuwa umepata madaraka ya uongozi unatakiwa uongoze watu, kwa hiyo, ni lazima ujue masuala ya uongozi yanasemaje. Maana unatakiwa usimamie fedha, usimamie mali mbalimbali sasa lazima upate mafunzo ya kutosha kuhakikisha wanatenda kazi zao inavyotakiwa. Kwa kweli nashauri wote wapatiwe mafunzo haya elekezi hiyo itasaidia sana.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa.

MHE. JAPHET H. HASUNGA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Sebastian Kapufi.

MHE. SEBASTIAN S. KAPUFI: Mheshimiwa Naibu Spika, na mimi kwa kuchangia naomba nianze na maneno yafuatayo; mtu mmoja aliwahi kusema hivi; "hata nikifa nisije nikatafutwa makaburini, nikasomeke kwa kazi nilizozifanya wakati wa uhai wangu na wale niliowatendea." *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tafsiri yangu ni nini? Hapa tulipo katika jengo hili Tukufu watu wetu kule katika Majimbo yetu, kama kuna mambo mazuri tunayoendelea kuwatendea, umeonekana kwenye tv *(television)*, haujaonekana lakini utasomeka kwenye nyoyo zao na yale uliowatendea. Ndiyo maana leo hii Baba wa Taifa ana muda mrefu amefariki, wengine hata kaburi lake hatujalionga kule Musoma lakini kwa uzalendo aliokuwa nao wa kulijengea Taifa hili amani na utulivu anaendelea kusomeka kwenye nyoyo za Watanzania. Mimi hilo ndilo ninaloliomba, nikasomeke kwenye nyoyo za watu wangu katika Jimbo langu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la kilimo. Nafarijika kuna fedha za kilimo hapa nimeona hapa na kwa maana ya mkoa wangu wa Katavi kuna takribani shilingi milioni 46 lakini nataka kusema nini? Pamoja na fedha hiyo, kama mnavyofahamu Mkoa wa Katavi ni mzuri, unazalisha kwa kiwango cha hali ya juu, lakini maajabu ni kwamba kwa fedha hizi walizotengewa ni ndogo ukilinganisha na fedha za maeneo mengine. Leo nikiwaambieni kwa maana ya ziada Mkoa ule una zaidi ya tani 345,283 za mazao ya chakula. Kwa hiyo, tutakapokuwa tukitenga fedha hizi naombeni muangalie maeneo kama haya yenye uzalishaji mkubwa. Kuna maeneo ambayo leo hii watu wanazungumzia habari ya njaa, watu wana ukosefu wa chakula, sisi ambao tuna ziada angalia na fedha tuliyotengewa. Naomba hapo mpaangalie kwa umakini.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ambalo napenda kuzungumzia ni eneo la madeni. Ni kweli watu mbalimbali wanaozidai Halmashauri zetu wasipolipwa inawafifisha Moyo. Nilikuwa naendelea kuomba watu hao waendeleo kufikiriwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ni maeneo mapya ya utawala. Mkoa wangu ni kati ya mikoa mipya lakini leo hii hatuna jengo kwa maana jengo la mkoa. Ndugu zetu wa polisi wanafanya shughuli zao kwenye jengo ambalo lilikuwa ni la wilaya. Kwa misingi hiyo maana yake wanawazuia wenzetu ambao ni wa Polisi Wilaya kufanya shughuli zao kwa sababu wao hawana jengo. Naomba please watu hawa wa Polisi Mkoa waendeleo kufikiriwa kwa maana wawe na jengo lao lakini vilevile kwa maana ya jengo la Mkuu wa Mkoa ili kuweza kupisha kwa sababu wanafanya kazi kwenye jengo ambalo ni la Manispaa ya Wilaya ya Mpanda.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nitoke hapo nije kwenye suala la ukusanyaji mapato. Pamoja na kusisitiza matumizi ya vifaa vya kielektroniki, lakini niendeleo kusema kuwa tunapokuwa hatufanyi utafiti wa kutosha kuhusu vyanzo vya mapato inapelekea mapato mengi kupotea. Naomba tuendeleo kufanya utafiti ili hata pale tunapokusanya tuwe na uhakika ni kitu gani tunachokusanya, hilo ni la muhimu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nirudi kwenye hospitali yetu. Naendeleo kuiomba sana Serikali hii kwa maana ya shilingi bilioni 27 ambazo ni makadirio ya ujenzi wa Hospitali hiyo ya Mkoa, kwa utoaji huu wa shilingi bilioni moja moja kwa mwaka, itatuchukua miaka 27 kuweza kumaliza hospitali ile. Naomba namna yoyote iweze kufanyika kuhakikisha tunapata fedha na hospitali ile ijengwe kwa wakati. Nalisema hilo kwa makusudi, jamani mtu kutoka Katavi aende Dar es Salaam, mtu kutoka Katavi aende Mbeya tutaendeleo kupoteza watu wetu, kule ni mbali lakini ukombozi pekee ni kwa kuwepo kwa Hospitali ya Mkoa katika maeneo yale. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mfuko wa Jimbo. Kwa maana ya Mfuko wa Jimbo fedha ambayo Mbunge aliyetangulia alikuwa anapewa alikuwa na kata tisa leo hii Jimbo lile limeongezeka kuna kata 15 lakini bado fedha inayotolewa ni ile ile. Naomba suala hili nalo liendelee kufanyiwa kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nizungumzie suala la TASAF, suala hili ni jema, watu wetu wanaendelea kuwezesha na mimi nimeliona. Kuna kipindi niliwahi kwenda kutembea Makambako nilikuta kuna mkopo mpaka wa siku moja kwa maana mama anakopeshwa fedha ya kununua jogoo kwa siku moja, akipata fedha ile jamani mama yule kwa maana amekopeshwa shilingi elfu kumi...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Sebastian Kapufi, muda wako umekwisha na tunaendelea.

MHE. SEBASTIAN S. KAPUFI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Janet Mbene halafu Mheshimiwa Ally Keissy ajiandae.

MHE. JANET Z. MBENE: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi. Namshukuru Mungu kwa kutuwezesha kufika hapa asubuhi ya leo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nami naomba nichangie katika hotuba hizi mbili, kwanza kwa kuipongeza sana Serikali ya Chama cha Mapinduzi kwa ushindi walioupata katika uchaguzi mkuu uliopita. Nampongeza sana Rais, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, nampongeza sana Makamu wa Rais, Mheshimiwa Samia Hassan Suluhu, nampongeza sana Mheshimiwa Waziri Mkuu, nampongeza sana Rais Dkt. Ali Mohamed Shein wa Zanzibar kwa ushindi walioupata na kuaminiwa na wananchi kuwaongoza katika Awamu hii ya Tano. Napenda kuwapongeza vilevile Waheshimiwa Mawaziri kwa kazi nzuri ambayo wanaifanya chini ya uongozi wa Mheshimiwa Rais na viongozi hawa wakuu watatu niliowataja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile nataka kuwatia moyo kuwa sasa hivi wanachokifanya kinaonekana, wananchi wanakikubali na hao wanaosema tunamsifia Rais Magufuli, Rais Magufuli ameanza kusifiwa mpaka na nchi za nje, nchi za Ulaya, watamsifia bure kama hafanyi kazi? Nataka hilo ndugu zangu tuliweke kwenye *perspective*. Nataka kuwapa moyo, tulikuwa tunapigiwa

kelele humu ndani kila siku tunaambiwa muangalieni Kagame, muangalieni Kagame, Magufuli sasa anafanya style ile ile ya Kagame mnamsema, inaonekana hamna jema. Mheshimiwa Magufuli na Mawaziri wako songeni mbele, Tanzania inawaona, wananchi wanawakubali na wanawapongeza na wako tayari kufanya kazi pamoja na ninyi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kutoa pongezi hizo, nataka na mimi nichangie kuhusiana na masuala mazima ya utendaji wa Wizara hizi mbili hasa katika kuleta maendeleo ya wananchi katika maeneo ya Tawala za Mikoa na Mitaani.

Mheshimiwa Naibu Spika, mimi natokea Ileje ambayo ni mojawapo ya Wilaya zilizoko pembezoni lakini zenye fursa kubwa sana za maendeleo kwa maana ya kilimo, ufugaji, uvuvi lakini inakabiliwa na tatizo kubwa la umaskini ambao unatokana na miundombinu mibovu. Ileje karibu inafikia miaka 40 sasa tangu ianzishwe kwa maana kuwa ilianzishwa tangu enzi za utawala wa kwanza wa nchi hii, lakini Ileje haijawahi kuona barabara ya lami hata moja. Matokeo yake mazao yote yanayozalishwa Ileje, uwezeshwaji wote unaofanyika Ileje, wananchi hawawezi kuinuka kwa sababu hawana kipato kinachotokana na biashara ya uhakika ya mazao yao au ya juhudi zao. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Ileje imebarikiwa kuwa na rasilimali nzuri sana na hali ya hewa nzuri sana. Jiografia yake ni ngumu kidogo lakini vilevile ni baraka kwetu lakini bado tunakabiliwa na tatizo kubwa la miundombinu inayotunganisha kwanza na Wilaya nyingine lakini vilevile kata kwa kata, vijiji kwa vijiji. Kutokana na muinuko na mabonde tunahitaji madaraja na vidaraja vingi sana Ileje na hivi vyote bado havijakamilika. Naomba sana Waheshimiwa Mawaziri mtakapokuja hapa mbele mtusaidie Ileje tunapataje barabara za lami zitakazotuwezesha na sisi kuendelea katika mfumo huu wa hapa kazi tu kwa kasi ambayo inategemewa. Ileje ina-*potential* ya kuzalisha kwa ajili ya viwanda vingi sana vya kuchakata mazao lakini hatuwezi kufanya hivyo kwa sababu hatuna miundombinu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tuna matatizo vilevile ya ukusanyaji wa mapato, hatuna vyanzo vya kutosha vya mapato kwa sababu hatufanyi biashara lakini vilevile tuna matatizo ya maghala na masoko ya uhakika kwa ajili ya kuuza mazao yetu. Ileje imepakana na nchi jirani za Malawi na Zambia. Kuna uwezekano wa biashara kubwa sana pale lakini hatuna masoko ya uhakika, hatuna vituo vya uhakika vya forodha vya uhakika kwa ajili ya kufanya biashara hizo. Nataka kuwaomba sana Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI utakapokuja hapa utuambie sisi utatujengea lini *border post* yenye uhakika ili na sisi tufaidi biashara kama Wilaya nyingine zinavyofaidi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nasikitika sana pamoja na kusema kuwa lleje inazalisha kwa wingi sana lakini nikiangalia katika bajeti iliyopangwa kwa kilimo tu peke yake kwa lleje ni shilingi milioni 10. Mikoa mingine ambayo haina *potential* kubwa kama hiyo ya uzalishaji inapewa mamilioni ya pesa. Naomba sana mkija hapa muangalie mtakavyo *re-allocate* na sisi ambao tuna *potential* ya kuzalisha na kulisha nchi nzima tuweze kupatiwa fedha ya kutosha kuboresha miundombinu yetu ya kilimo, ufugaji na uvuvi ili tuweze kuchangia katika Pato la Taifa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tuna tatizo kubwa sana la upungufu wa walimu, upungufu wa watendaji katika sekta ya afya na hata Mahakama. Tumekuwa tukipata vibali lakini bado hatujaweza kuajiri kwa sababu ya ufinyu wa bajeti. Tunaomba sasa mtusaidie, shule zimeongezeka, wanafunzi wameongezeka tutahitaji walimu zaidi na hata hawa wachache tuliokuwa nao tuna tatizo kubwa la utoro kwa sababu wengi hawapendi kufanya kazi lleje kwa sababu ambazo tayari nimeshazitaja. Kwa hiyo, naomba sana sisi ambao tuko kwenye Wilaya za pembezoni msitusahau, mtuchukulie pamoja na wengine wote tuendeleo kwa pamoja kwa sababu ni haki yetu na vilevile ni sawa kwetu sisi kupata fursa hiyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana, naunga mkono hoja. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ally Keissy atafuatiwa na Mheshimiwa Jacqueline Ngonyani Msongozi halafu Mheshimiwa Constantine Kanyasu ajiandae. Mheshimiwa Ally Keissy.

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa fursa nichangie Ofisi ya Rais, TAMISEMI, Utumishi na Utawala Bora.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nachangia kuhusu mapato. Naomba Serikali irudishe kodi ya mifugo ili Halmashauri zetu zipate pesa za kujiendesha. Miaka ya nyuma kulikuwa na kodi ya mifugo, nashangaa Serikali ikafuta kodi ya mifugo wakati Serikali yetu ni maskini na Halmashauri zetu zinaharibiwa na mifugo lakini hatuna chochote tunachopata. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, siyo mifugo peke yake, hata mashamba ya kuku. Watu wanaofuga ng'ombe mijini wanauza maziwa lazima walipe kodi. Ulaya wanajiendesha kwa kodi, Uingereza hawana chochote siku hizi ni kodi. Nilizungumza hapa hata tv, watu wana tv mpaka 20, 30, Uingereza wanalipa kodi ya tv lakini hapa hakuna mtu analipa kodi ya tv. Kama Serikali Kuu imeshindwa kulipia kodi ya tv, halmashauri zetu zikusanye kodi za tv maana wanajulikana wenye tv 10, 20, alipe kodi. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, utendaji wa Halmashauri ya Wilaya ya Nkasi karibu watumishi wote wa Idara ni makaimu muda mrefu. Ujenzi kuna Kaimu, maji kuna Kaimu, utumishi kuna Kaimu, kilimo ni Kaimu karibu idara zote ni makaimu, ndiyo maana utendaji wa kazi unakuwa sio mzuri. Wengine hawana uwezo na kama wana uwezo wapandisheni washike hizo idara tumalizane. Siyo miaka 10, 20 mtu anakaimu, hakuna anayepeleka watumishi kule kwetu. Cha ajabu juzi juzi tu hapa Mkoa wa Rukwa RAS alikuwa amestaafu, wamemfanyia sherehe ya kustaafu, juzi wamesema amerudi tena Rukwa, ndugu zangu si hatari hii? (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara. Nimezungumza muda mrefu Halmashauri ya Wilaya ya Nkasi haina uwezo wa kujenga barabara katika mwambao wa Ziwa Tanganyika inataka nguvu ya Serikali. Akina mama wajawazito wanakufa wakifuata huduma ya afya kwenye vituo vya afya. Kuna kibarabara cha kilometa 35, wananchi wa kule tangu dunia kuumbwa hawajaona hata bajaji, kijiji cha Kazovu, Chongotete, Isaba, Bumanda, hawajaona lolote, wanapata taabu. Ziwa Tanganyika likichafuka hamna msalie Mtume wanazama. Tumekaa hapa viongozi tunajali mikoa mingine, unashangaa mkoa mmoja unapata shilingi bilioni 27, mingine shilingi bilioni sita wakati wana kila kitu. Watu wanaomba lami hata kwenye Wilaya zao sisi hatuna hata barabara za vumbi.

Mheshimiwa Naibu Spika, leo ni miaka 40 Wilaya Nkasi pale Namanyere lakini hakuna Hospitali ya Wilaya. Wilaya ya Nkasi pale Namanyere leo miaka 40 wanapata maji kwa 16%. Kila siku tunapiga kelele habari ya maji Serikali haisikii. Sasa itakuwa namna gani, tunakuja kutetea wananchi au tunakuja kula posho za wananchi hapa? Kama tumekuja kula posho hakuna haja ya kuwa Mbunge maana hapa tunawakilisha watu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali haijali Mkoa wa Rukwa kwa sababu hii. Kuna mikoa wamegawa majimbo hata hayastahili kuwa majimbo. Tumelalamika kuhusu Jimbo la Kwela hapa, la Mheshimiwa Malocha lina kata 26, watu 400,000, jiografia yake ngumu ukubwa kama Burundi. Cha ajabu mwaka jana wamegawa majimbo hata hayastahili kuwa majimbo lakini Kwela wameiacha vilevile. Mimi nina kata kule kwangu, Kata ya Nkwamba na Kata ya Kolongwe ni kubwa kama majimbo mengine hata kugawa kata mnashindwa, kugawa tarafa mnashindwa? Mnapendeleana tu, kiongozi akitokea sehemu fulani anagawa anavyotaka, haiji. (Makofi)

MBUNGE FULANI: Sema!

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, Mfuko wa TASAF. Wengi wamelalamika kuhusu TASAF, kusema kweli TASAF ni donda, ni jipu. Wamepeleka pesa kuwapa watu ambao hawastahili...

MBUNGE FULANI: Kweli.

MHE. ALLY K. MOHAMED: Wanagawa kwa kupendelea, akiwa Mwenyekiti mjomba wake anampa hata ana miaka 18 anachukua hela ya TASAF. Kwa macho yangu na kwa ushahidi katika Jimbo langu wapo. Hili jambo mfuatilie hatukubali, hela zinakwenda kwa watu ambao wana uwezo. Watu ambao ni yatima, wasimbe sijui wanaitwa hawapati, wanakwenda kupewa watu wenye uwezo miaka 18, 20, watoto wa viongozi, hii haikubaliki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kituo cha afya cha Kirando nimelalamika miaka yote, kimezidiwa na wagonjwa mpaka wagonjwa wanatoka DRC Congo, kipandishwe hadhi kuwa hospitali lakini wapi masikio yamejaa pamba. Ndugu zangu nataka kituo cha afya cha Kirando kipandishwe hadhi kuwa hospitali. Mpaka wakimbizi kutoka DRC Congo wanakuja kutibiwa pale, vijiji vyote vya mwambao wa Ziwa Tanganyika wanakuja kutibiwa pale, hakitoshi, hali ni mbaya. Kimezidiwa sana kile kituo cha afya Kirando, hakifai. Wagonjwa wamekuwa wengi kuliko uwezo wa kituo cha afya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Mfuko wa Jimbo, ndugu zangu naomba majimbo yapitiwe upya kuhusu Mfuko wa Jimbo. Haiwezekani tupewe pesa zile zile. Mimi mfano jimbo langu kata nzima imeongezwa kutoka jimbo lingine naendelea kupata hela ile ile, itawezekana wapi? Majimbo mengine ndugu zangu tukiyapima humu hayana uwezo. Unakuta Mbunge anasema mimi nataka madawati, wewe una jimbo la kuomba madawati hapa, huna uwezo. Lazima hata haya madawati tunayogawiwa twende kwa vigezo. Jimbo gani ambalo watoto wanakaa chini sana na majimbo gani watoto wana madawati. Tusigawe tu madawati kila mtu sawa, haiwezekani, kuna majimbo mengine ndugu zangu yako taabani hayajiwezi. *(Makofi/ Kicheko)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Jacqueline Ngonyani.

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Naibu Spika, muda wangu umekwisha?

WABUNGE FULANI: Ndiyo.

MHE. ALLY K. MOHAMED: Dakika zimekwenda haraka haraka sijamaliza. *(Kicheko)*

MHE. JACQUELINE N. MSONGOZI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nichukue nafasi hii kukushukuru kwa kunipa nafasi ili na mimi niweze kuchangia katika Wizara hii ya TAMISEMI.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuchukua nafasi hii pia kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa kazi nzuri ambayo anaifanya na anaendelea kuifanya. Pia nichukue nafasi hii kumpongeza sana Waziri Mkuu, Mheshimiwa Kassim Majaliwa kwa kazi nzuri anayoifanya ya kusimamia utekelezaji wa Ilani ya Chama cha Mapinduzi, hongera sana Mheshimiwa Waziri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, niwapongeze pia Mawaziri wote kwa Wizara mbalimbali kwa jitihada zote ambazo mnaendelea nazo kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi. Hongereni sana, kazi mnayofanya inaonekana na Mungu awajaalie kila la kheri, awape wepesi ili muendeleo kudunda kazi kama kawaida. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, leo nimeona ni vizuri nikaenda moja kwa moja kwenye eneo la afya. Katika Manispaa yetu ya Songea, kituo cha afya cha Mjimwema ambacho hivi karibuni kinatarajia kupandishwa hadhi na kuwa Hospitali ya Wilaya pana shida kwani hakuna vifaa vya upasuaji. Leo hii tunakwenda kupitisha hii bajeti ya TAMISEMI, labda Mheshimiwa Waziri ataniambia katika eneo hili kuna pesa ambazo zimetengwa? Nimejaribu kuangalia hapa sijaona na kama nilichokiona bado ni kidogo na ndiyo maana kama vile sijaona. Kwa hiyo, niombe katika kituo hiki cha afya ambacho kinakwenda kupandishwa hadhi mwezi wa saba basi kuwe na umuhimu kuhakikisha kwamba vifaa vya upasuaji katika chumba cha upasuaji vikamilishwe ili inapopanda kuwa Hospitali ya Wilaya iwe pia imetekelezwa kwa kiasi hicho.

Mheshimiwa Naibu Spika, niende pia kwenye eneo hilo hilo la afya katika Wilaya ya Mbinga. Katika Hospitali ya Wilaya kuna tatizo kubwa la *mortuary* ambayo haijapewa vifaa vinavyostahili ikiwemo *fridge*. Sifa ya *mortuary* ni kuwa na *fridge* na kama haina *fridge* basi hiyo sio *mortuary*. Kwa hiyo, niombe kupitia Waziri wa TAMISEMI afanye kila linalowezekana kuhakikisha kwamba katika Hospitali ya Wilaya ya Mbinga kunakuwa na vifaa ambavyo ni *fridge* na vifaa vingine ambavyo vinastahili katika *mortuary* hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niende pia kwenye eneo la kilimo. Juzi nilisema hapa lakini pia naomba leo niseme labda nikisema sana itaeleweka. Kwenye eneo hili la kilimo katika mkoa wetu nimeshasema sana na nadhani hata Waziri wa Kilimo anafahamu kwamba Mkoa wetu wa Ruvuma ni mkoa ambao unazalisha mazao kwa wingi sana hasa mazao ya chakula. Kwa hiyo, ni vizuri mkoa huu ukapewa kipaumbele kwa kupatiwa pembejeo za kilimo kwa

maana ya vocha zikawa nyingi zaidi ya zile ambazo zinapelekwa huko kwa sababu zilizopo bodi hazikidhi. Pia nipongeze mpango huu wa Serikali wa kuhakikisha kwamba unatoa pembejeo za kilimo kwa mpango wa vocha ili kuwawezesha wananchi kujikimu katika shughuli hizi za kilimo ili waweze kuzalisha zaidi. Chagamoto zilizopo ni pamoja na ufinyu huo wa pembejeo lakini pia ni pamoja na kuchelewa kwa pembejeo ambazo zinapelekwa kwenye maeneo hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika eneo hilo hilo kuna changamoto kubwa ambayo imekuwa ni kero sana, wakulima wanakwenda kulima na wanalima vizuri kwa kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi kwa maana ya kilimo kwanza na wamekuwa wakizalisha sana. Shida inakuja wamepata pembejeo na wengine wanajiwezesha wenyewe kwa kununua pembejeo kwa bei ghali hatimaye sasa inafika mwisho wa siku anaporudisha mazao yake kutoka shambani ni tatizo kubwa, ushuru umekuwa ni kero. Kumekuwa na kero kubwa sana ambayo inasababisha hata watu wanaona shida kulima. Mtu analima labda kata fulani, anapotoa mazao kutoka kata hiyo kwenda kwenye kata nyingine katika Wilaya hiyo hiyo kunakuwa na *barrier* lukuki. Kwa mfano, katika Wilaya ya Namtumbo, ukitoka Mputa kwenda Hanga pana *barrier*, ukitoka Hanga kwenda Msindo pana *barrier*, ukitoka Msindo kwenda Lumecha pana *barrier*, hii ni kero. Pia kuna *barrier* kati ya Mwanamonga na Mwengemshindo, ni kata hizo hizo tu kunakuwa na *barrier* karibu 30 katika Wilaya moja.

Mheshimiwa Naibu Spika, niombe Serikali na Waziri wa TAMISEMI ajaribu kuona namna ya kuweka mikakati ya utafutaji wa pesa kuziwezesha halmashauri zake siyo kuwakamua wananchi. Kwa sababu unapokwenda kumkamua mwananchi ambaye amehenya miezi sita ili aweze kupata mazao halafu mwisho wa siku anakuja anakamuliwa kwa kukatwakatwa huu ushuru nalo si jambo jema. Ni sawaswa na mtu una mgonjwa unamuongezea damu huku upande mwingine unampachika mrija wa kumnyonya damu, hii haina mashiko na wala haina afya. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa muda wako umekwisha.

MHE. JACQUELINE N. MSONGOZI: Haaa, ni dakika mbili kumbe?

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Constantine Kanyasu utachangia kwa dakika tano, tutamalizia na Mheshimiwa Lulida dakika tano.

MHE. JOHN C. KANYASU: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Naomba niseme kwa kifupi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza, naomba niwaombe wahusika Mfuko wa Jimbo bado unakwenda Halmashauri ya Wilaya hauji Halmashauri ya Mji walishughulikia.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini suala la *TASAF*, tatizo lililosemwa na Wabunge wengine liko kwangu pia, naomba litazamwe.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye Kamati yangu ya UKIMWI tulikutana na *Group of Donors*, wanasema ufadhili unaendelea kupungua na wanaitaka Serikali kuongeza uwezo wake kwenye mfuko wa *AIDS Trust Fund*. Kwa sababu kadri wanavyoonesha inaonekana mwaka huu itapungua zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, tuliambiwa hapa kwamba jukumu la Ofisi za Wabunge liko chini ya TAMISEMI kwa maana ya Ofisi ya Waziri Mkuu. Tunaomba watoe maelekezo tunapotoka hapa tupate ofisi.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niseme lingine, katika Hospitali yangu ya Wilaya ya Geita kuna madeni ya watumishi ya tangu mwaka 2007. Madeni hayo yamefanyiwa uhakiki zaidi ya mara tatu lakini fedha hizo haziendi na hawalipwi. Nilitaka kufahamu kwenye bajeti hii kama fedha hizo zimetengwa na wataanza kulipwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia katika Hospitali yangu ya Wilaya ya Geita yalifanyika mazungumzo ya Serikali ya Mkoa pamoja na mfadhili *COTECNA*, ambaye walikubaliana kujenga *diagnostic centre*. Baada ya mabadiliko haya ya Mkuu wa Mkoa yule mfadhili amekwishaandaa fedha anakwenda pale anasema waliopo wote hawatoi ushirikiano. Naomba sana apewe ushirikiano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lipo tatizo la ukusanyaji wa *service levy*. GGM wanatoa orodha ya kampuni 1,000 wanazofanya nazo kazi lakini 90% ya hizo kampuni ziko nje ya nchi. Nilitaka kupata mwongozo hizo kampuni zilizoko nje ya nchi ambazo GGM hawataki ku-*disclose* kwamba zinatoaje *service levy*, tunazipataje hizo fedha Halmashauri ya Mji wa Geita? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati yangu tulitembelea Buhangija, tukaenda kwenye kituo cha watoto albino. Tulipofika pale tulikuta kuna taarifa kwamba wake wa viongozi walifanya harambee kuchangia kituo kile miaka miwili iliyopita lakini fedha hizo hazijawahi kufika na tulikuwa na Naibu Waziri,

Mheshimiwa Dkt. Possi. Tunaomba kujua waliofanya harambee hizo fedha zilikwenda wapi? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba pia kuchangia kwenye suala la ujenzi wa ofisi. Nchi hii kila Halmashauri ina ramani yake, nataka kushauri pawe na *common* ramani ya Halmashauri zote. Halmashauri yangu ina fedha za kujenga ofisi miaka minne sasa fedha ziko ndani, ofisi haijengwi na kwa taarifa zilizopo wamepunguza karibu shilingi milioni 300 kuchoresha ramani mpya. Mkuu wa Mkoa aliyekuwepo alikuwa amewaletea ramani ambayo tayari imechorwa na imejengwa sehemu zingine. Naomba Mheshimiwa Waziri afuatilie ili Ofisi ya Halmashauri ya Wilaya iweze kujengwa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, kwa sababu ya muda nakushukuru sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Riziki Said Lulida kwa dakika tano.

MHE. RIZIKI S. LULIDA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote, nimshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema ambaye amenijalia kuwepo leo na kuweza kuchangia katika hoja hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile nimshukuru Mwenyezi Mungu amjalie Maalim Seif Sharif Hamad kipenzi cha Watanzania hasa Wazanzibar ambao walijitahidi kumpatia kura za ndiyo lakini Mwenyezi Mungu anasema *walatazidudhwalimiina ila hasara*. Imetendeka hasara kubwa na dhuluma kubwa lakini mwenye kuwa na kiburi duniani hapa ni Mwenyezi Mungu peke yake *alaysallah bi-ahkami-l-haqimiina*. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo nataka nizungumzie suala la ajira. Uchumi wa Tanzania umechukuliwa na wageni, wageni wameuchukua uchumi wetu kwa kupitia ajira za Tanzania. Sasa hivi ukiingia katika viwanda vyetu ambavyo viko katika Manispaa wafanyakazi walioko mle ndani wengi ni wageni na wametengeneza maukuta mtu yeyote hata mfanyakazi anayetoka Wizara ya Kazi hawezi kuingia mle. Maana yake ni kuwa uchumi ukipelekwa kwa wageni Watanzania watabakia kuwa ni maskini.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitatoa mfano, Dangote ameanzisha kiwanda Mtwara lakini mpaka sasa hivi wamegundulika wafanyakazi 360 kutoka nje ambao hawana vibali. Kwa maana hiyo, wananchi au Watanzania ambao wanahitaji kupata kazi pale hawana nafasi lakini nafasi hizo zimechukuliwa hasa na sura pana. Tujiulize, hawa sura pana ndani ya nchi hii wamekuwa kama panya ndani ya ghala, wanakula karanga wanatubakishia maganda na nitaitolea ufafanuzi. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Halmashauri zetu hasa za Mikoa ya Lindi, Mtwara na Ruvuma ambazo tunalima korosho sasa hivi sura pana wanakwenda kununua mazao ndani ya vijiji. Huu ni uhuru ambao hauna mipaka. Kule vijijini wanakokwenda wanafanya kazi nyingi sana. Kwanza, wanasema wananunua korosho, ufuta lakini kazi kubwa wanayoifanya kule ni uwindaji haramu. Sasa hivi tunaona misitu imekwisha, tembo wamekwisha, tujiulize wako hapa kutusaidia au wamekuja kutuharibia uchumi wa nchi yetu? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini napata kigugumizi sana, tunaona watu wanawasifia, jamani hatujioni kama tunateketea? Tuko katika uchumi mgumu tunahakikisha kila kinachopatikana kinakwenda kwa wageni. Tufike mahali tujiulize tutakaa lini tujitambue, tuache uzembe ili tuangalie hawa sura pana wapo kutusaidia au wamekuja hapa kutumalizia uchumi wetu? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitazungumzia suala la zao ya korosho katika Mikoa ya Kusini. Tuna *export levy* zinapatikana zaidi ya bilioni 30, hizi pesa hazijulikani zinakwenda wapi. Tulitegemea hizi pesa zikafanye kazi ya kutengeneza madawati, kununua dawa, ni ulaji ambao hauna mipaka ndani ya mikoa hiyo. Naomba tusimamie hela za *export levy* tuzijue zinakwenda wapi maana zimeliwa kwa miaka mingi mpaka sasa hivi haijulikani kinachoendelea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mfano, Mkoa wa Mtwara wana *export levy*, katika hela hizo 60% zinakwenda kwa Mkuu wa Mkoa anazitumia kwa kitu gani? Hakuna madawati, dawa...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Lulida nilikupa dakika tano na zimekwisha. *(Makofi)*

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Naibu Spika, Mwongozo wa Spika.

NAIBU SPIKA: Naomba ukae tafadhali.

MICHANGO KWA MAANDISHI

MHE. KABWE Z. R. ZITTO: Mheshimiwa Naibu Spika, tangu tuanze mkutano huu wa bajeti mwaka 2016 kumekuwa na malalamiko kutoka kwa Wabunge na hasa Wabunge wa Kambi ya Upinzani Bungeni kuhusu ukiukwaji wa sheria mbalimbali za nchi katika masuala ya bajeti. Jana jioni Mwenyekiti wa Bunge

Mheshimiwa Andrew Chenge alitoa changamoto kuwa Wabunge tuseme ni sheria gani zimekiukwa katika mchakato mzima wa bajeti ya nchi hii sasa. Kwa maoni yangu, kuna ukiukwaji kadhaa wa Sheria ya Bajeti, Sheria namba 11 ya mwaka 2015, katika mchakato wa bajeti ya mwaka huu. Nitaeleza kwa ufupi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kifungu cha (8) cha Sheria ya Bajeti kinaeleza namna ambavyo mfumo wa bajeti ya Serikali unapaswa kuwa. Kifungu cha 8(1)(b) na 9(1)(a) na 19(1) vinaeleza namna mchakato wa bajeti unavyopaswa kuwa. Vifungu hivi vinataka *planning and budget guidelines* zipitishwe na Bunge katika Mkutano wake wa mwezi Februari kila mwaka. Sheria inataka *budget ceilings* ziidhinishwe na Kamati ya Bajeti na baadaye linapokaa kama Kamati ya Mipango.

Mheshimiwa Naibu Spika, Bunge lilikaa kama Kamati ya Mipango na kupitisha Mpango wa Bajeti uliokuwa na Bajeti ya shilingi trilioni 23.7 kama ulivyowasilishwa na Waziri wa Fedha na Mipango hata hivyo bajeti inayojadiliwa sasa ni shilingi trilioni 29.5, tofauti kabisa na siyo tu viwango vilivyopitishwa na Bunge mwezi Februari bali pia hata vipaumbele vyake ni tofauti. Hili ni suala la utawala bora (*governance issue*) kwani taratibu za utungaji wa bajeti zimeainishwa na sheria na kama sheria hazifuatwi ni vigumu sana hata bajeti yenyewe kutekelezwa. Ili kurekebisha hali hii ni lazima Bunge likae tena kama Kamati ya Mipango na kupitisha upya viwango vya juu vya bajeti kabla ya mjadala wa bajeti kuendelea au angalau kabla ya kupitisha bajeti kuu mwezi wa Juni, 2016.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Rais, Ikulu, inapaswa kuzingatia sana sheria na taratibu tulizojiwekea kwani madhara ya kutofuata sheria ni makubwa mno. Kwa mfano, hivi sasa bajeti za taasisi hazimo kwenye vitabu vya bajeti ya Serikali kinyume na Sheria ya Bajeti ambapo hivi sasa bajeti za taasisi zote za umma zinakuwa ni sehemu ya bajeti ya Serikali na Wabunge wanapaswa kuwa na nyaraka za bajeti hizo. Ofisi ya TRA kwa mujibu wa kifungu cha 17(a) cha Sheria ya Bajeti ilipaswa kuunganisha bajeti ya mashirika yote ya umma na kutoa kitabu chake kwa Wabunge.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inapaswa kutoa maelezo ya kina kwa Wabunge kuhusu masuala haya ili kuzuia ukiukwaji wa Sheria tulizojitungia wenyewe.

Mheshimiwa Naibu Spika, TAKUKURU na kesi za ufisadi mkubwa nchini; ufisadi wa hatifungati ya shilingi trilioni 1.2, *Standard Bank* ya Uingereza; tarehe 8 Machi, 2013, Serikali ya Tanzania ilikopa fedha \$ 600 milioni (1.2 trilioni) kutoka nje kwa msaada wa Benki ya *Standard* ya Uingereza ambayo sasa inaitwa *Standard Bank ICIC Plc*. Mkopo huo wenye riba yenye kuweza kupanda

(floating rate) umeanza kulipwa mwezi Machi mwaka huu (kama Serikali imeanza kutekeleza mkataba).

Mkopo huu utalipwa mpaka mwaka 2020 kwa mikupuo fisa inayolingana. Ifikapo mwaka 2020, Tanzania italipa deni pamoja na riba jumla ya \$897 milioni (takribani shilingi trilioni mbili). Mkopo huu umegubikwa na ufidadi na kwa kuwa baadhi ya Watanzania wamefikishwa Mahakamani kuhusiana na sehemu ya mkopo huu, sitapenda kueleza upande wa waliopo Mahakamani. Kesi iliyopo mahakamani inahusu \$6 milioni ambazo inasemekana (kwa mujibu wa nyaraka za Mahakama) kuwa zilitumika kuhonga Maafisa wa Serikali ili Benki hiyo ya Uingereza iweze kupata biashara iliyopata.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la kushangaza ni kwamba wanaosemekana kula rushwa hiyo, hawapo Mahakamani mpaka sasa. Vile vile waliotoa rushwa hiyo hawapo Mahakamani mpaka sasa. Waliopo Mahakamani ni wanaosemekana kutumika kupeleka rushwa. Mjumbe kushtakiwa lakini aliyemtuma hajashtakiwa na aliyepelekewa kilichotumwa hajashtakiwa. Hapa kuna tatizo la msingi ambalo tukilitatua Serikali yetu itaepuka masuala kama haya siku za usoni.

Mheshimiwa Naibu Spika, hapa mbele yangu nina barua ambayo kundi la Watanzania zaidi ya 2,000 kutoka kona zote za dunia wamesaini kutaka Benki ya *Standard* ya Uingereza ichunguzwe kwenye suala hili la hatifungani. TAKUKURU walitumia taarifa ya taasisi ya Uingereza ya SFO katika kuchukua hatua zinazostahili dhidi ya Watanzania wanaotajwa katika sakata hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, SFO haikufanya uchunguzi dhidi ya Benki ya Uingereza ya *Standard Bank*. Hatujui ni kwa maslahi mapana ya Uingereza au ni kwa kupitiwa. Sisi Tanzania tumejikuta tunafuata mataakwa ya Uingereza katika jambo hili, kiasi cha hata kutumia ushauri wa kitaalam wa Waingereza katika jambo hili. Leo hii TAKUKURU inasaidiwa katika kesi hii na wataalam kutoka Uingereza katika kesi inayohusu Benki ya Uingereza!

Mheshimiwa Naibu Spika, Watanzania walioandika *petition* kutaka Benki ya *Standard* kuchunguzwa wanataka ukweli wote kujulikana. *Standard Bank* walihusika kwa kiwango gani katika kutoa rushwa ili kupata biashara? TAKUKURU wanapaswa kufanyia kazi jambo hili kwa kuwafungulia mashtaka *Standard Bank*, mashtaka ya kutoa rushwa ili kupata biashara nchini. Hata hivyo, TAKUKURU inaogopa Wazungu, inaogopa kuwaudhi watu wanaowapa ushauri wa kitaalam kuhusu kesi za rushwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, maslahi ya Tanzania hapa ni makubwa mno iwapo tutafanikiwa kuonesha kuwa Benki ya *Standard* ilihonga kupata biashara nchini kwetu. Tukifanya hivyo, Tanzania itafaidika kwa namna mbili. Moja,

itakuwa ni fundisho kubwa kwa Makampuni ya Kimataifa kwamba Afrika sio mahali pa kuhongana kupata kazi na kutoadhibiwa.

Mbili, Tanzania haitalipa mkopo huu na riba zake, tutakuwa tumeokoa zaidi ya shilingi trilioni mbili katika Deni la Taifa na kuelekeza fedha tulizokuwa tulipe riba kwenda kuhudumia wananchi wetu wenye afya na elimu. TAKUKURU waongozwe na maslahi mapana kwa Taifa badala ya kutafuta sifa ndogo ndogo za wangapi wamefikishwa Mahakamani. Ni lazima taasisi zetu sasa zianze kutazama mambo kwa picha kubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii sio mara ya kwanza SFO kufanya ilichofanya dhidi ya Tanzania. Mnakumbuka kesi ya rada na Shirika la BAE la Uingereza. Safari hii Tanzania isikubali kubeba tu makubaliano ambayo SFO inafanya na Makampuni ya Kimataifa. Ni lazima tufanye uchunguzi wetu na tufungue kesi dhidi ya makampuni haya. Haiwezekani wawe ni Watanzania tu wanaoshtakiwa kwa rushwa na kuwaacha wanaotoa rushwa hizo wakiendelea na biashara zao kama kawaida.

Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa zilizopo sasa kwenye vyombo vya habari ni kwamba, Benki hii kupitia tawi lake la Tanzania (*Stanbic Bank*) siku ambayo walipata deal la Bond ndio siku hiyo hiyo walipewa kazi na Serikali ya kufungua akaunti ya ESCROW kuhusu fedha za bomba la gesi kutoka Mtwara. Kimsingi biashara hii ya ESCROW akaunti katika Benki hii ni kubwa zaidi kutoka ile ya mkopo kwani ni biashara ya kutunza fedha za Bomba kwa miaka 20!

Mheshimiwa Naibu Spika, Benki hii ilipata biashara kubwa kama hii bila ya kuwepo kwa zabuni yoyote ile na kuleta ushindani. Pia kama kulikuwa na umuhimu wa kufungua akaunti hii ni kwa nini Shirika la TPDC halikufungua akaunti hii katika Benki Kuu ya Tanzania? Haya ndiyo mambo ya TAKUKURU wanapaswa kuchunguza katika kulinda maslahi ya nchi yetu dhidi ya makampuni makubwa kutoka nje.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile kuna taarifa kwamba hata fedha ambazo zilipatikana kutokana na mkopo huu hazikufika kule kunakotakiwa. Nimewasilisha maswali Wizara ya Fedha kutaka kujua miradi ambayo fedha hizi zilikwenda. Hata hivyo, kutokana na orodha ya miradi niliyonayo na kutokana na habari za hivi karibuni za Serikali kudaiwa na wakandarasi, mradi wa Kinyerezi na hata mradi wa Kiwira ni dhahiri kuwa sehemu ya fedha zilizopatikana katika mkopo huu hazikupelekwa huko. Uchunguzi wa kina unatakiwa kwenye eneo hili ili kupata ukweli na kuzuia mambo kama haya kutokea siku za usoni.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitatumia kanuni ya 120(2) kutaka Bunge lako Tukufu kuunda Kamati Teule kuichunguza Benki ya *Standard ICBC* ya Uingereza na kampuni yake dada ya *Stanbic Tanzania* kuhusiana na mkopo wa hatifungani \$600m, matumizi ya mkopo huo na ufunguzi wa akaunti ya *ESCROW* ya Bomba la Gesi Mtwara – Dar es Salaam.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sasa nawasilisha mezani nyaraka zote nilizonazo kuhusiana na mkopo huu kwa ajili ya Bunge kupitia kabla ya kuwasilisha hoja ya kuundwa kwa Kamati Teule ya Bunge kuichunguza *Standard Bank ICBC* na *Stanbic Bank*.

Mheshimiwa Naibu Spika, uchunguzi wa *IPTL Tegeta ESCROW Account*, mwaka 2014 TAKUKURU walijulisha Kamati ya Bunge ya *PAC* kwamba ilikuwa inachunguza na kumaliza uchunguzi kuhusu miamala ya kutoka akaunti ya *Tegeta ESCROW* Benki Kuu ya Tanzania kwenda Benki ya *Stanbic Tanzania*. Katika taarifa zote ambazo TAKUKURU inatoa kuhusu kesi za ufisadi, hakuna hata siku moja wanasema kuhusu uchunguzi huu na lini wahusika waliochota fedha za umma watafikishwa Mahakamani.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba tupate kauli ya Serikali kuhusu jambo hili kwani ni moja ya JIPU kubwa ambalo tunadhani Serikali inalikimbia. Serikali inaogopa nini? Serikali inamwogopa nani? Kwa nini kesi ya ufisadi wa *IPTL* inakaliwa kimya?

Mheshimiwa Naibu Spika, Tanzania ni mwanachama wa *Open Government Partnership (OGP)*. Toka ianze, Tanzania ilisaini *commitments* mbalimbali kuhusu *OGP* ikiwemo kuwa wazi (*online*), taarifa ya mali na madeni ya Viongozi.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika hotuba nzima ya Waziri, suala la *OGP* halijatambulika kabisa. Serikali ina wajibu wa kulijulisha Bunge nini kinaendelea kwenye *OGP*.

Mheshimiwa Naibu Spika, Manispaa ya Kigoma Ujiji imechaguliwa kuingia kwenye *OGP, Sub National Pilot*. Hii ni heshima kubwa kwa Tanzania. Naomba Serikali itupe ushirikiano wa kutosha ili Manispaa ya Kigoma iweze kuwa taa kwenye *OGP* na kuipaisha Tanzania. Naomba Ofisi ya *OGP* Tanzania iandae mafunzo kwa Watendaji wa Manispaa kuhusu *OGP*.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kufahamu Serikali imefikia wapi kwenye utekelezaji wa *Action Plan* ya *OGP*? Naomba kupata maelezo kuhusu utekelezaji huo ili kuweza kufahamu maandalizi ya *Action Plan* inayofuata.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni maeneo gani ya *Action Plan* yametokelezwa na kwa kiwango gani? Je, Serikali ya Awamu ya Tano itaendelea na OGP? Maana kwenye hotuba ya Waziri sijaona eneo lolote linalotaja OGP.

Mheshimiwa Naibu Spika, nadhani mpango huu ni mzuri sana kwa nchi yetu na itasaidia sana juhudi za Serikali katika kupambana na ufisadi kupitia uwazi katika uendeshaji wake.

Mheshimiwa Naibu Spika, naipongeza sana Taasisi ya TAKUKURU kwa kuongeza nguvu ya kupambana na rushwa na ufisadi. Mkurugenzi Mkuu mpya ameanza vizuri sana na kazi ya Taasisi inaonekana kutokuwa na majalada yaliyofunguliwa na kesi zinazofunguliwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, TAKUKURU inapaswa kutafsiri “inafanya kazi kwa maslahi ya nani?” Ni lazima TAKUKURU kwenda kwenye mzizi wa rushwa ya Kimataifa badala kutaka tu kuonekana kuwa “kesi zimefunguliwa.” Mfano, kesi ya Hati Fungani ya \$600m. Bila kuingilia kesi iliyopo Mahakamani ya Ufisadi wa \$6m, hivi kwa kesi hii maslahi ya nchi ni nini? Nadhani maslahi ya nchi ni mkopo ghali wa \$600m ambao mpaka tutakaporudi kulipa, utagharimu Taifa \$897m ifikapo mwaka 2020. Hii inatokana na mfumo wa riba uliotokana na *Board* hiyo. Nani anafaidika? Ni Benki ya *Standard KIC PLC* ya UK na *investors 1/3*.

Mheshimiwa Naibu Spika, ndani ya TAKUKURU kuna washauri kutoka Uingereza. Unategemea hawa Wataalam wa UK, wataangamiza Benki yao? TAKUKURU lazima iamke na kufanya jambo kubwa ambalo litaitingisha dunia kwa kuchunguza na kuishtaki Benki ya *Standard* kwa kutoa rushwa ili kupata biashara nchini kwetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ufisadi wa Kimataifa una mtandao mpana sana. Nchi yetu imeingia kwenye deni kubwa la shilingi trilioni 1.2 na riba ya shilingi bilioni 600. Iwapo TAKUKURU ina nia ya dhati ya kumaliza rushwa ya Kimataifa, ni muhimu kuungana na Watanzania duniani ambao wametaka Taasisi ya *SFO* ya UK kufungua upya jalada la *Standard Bank*.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala hili ni suala la *national interest* tukifanikiwa kwenye hili TAKUKURU itakuwa imeokoa deni la shilingi trilioni 1.8. Iwapo *Standard Bank* watashtakiwa, Tanzania haitalipa deni hilo, pia itakuwa somo kubwa kwa Makampuni ya Nje kuomba biashara kwa rushwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia kuna suala la waliopokea rushwa hiyo ya Hati Fungani, mbona hawapo Mahakamani? Benki ilitoa rushwa \$6m, waliopokea rushwa ni wale walioleta biashara kwa Benki hiyo, lakini waliopo

Mahakamani ni “madalali” wa rushwa. TAKUKURU inapaswa kutoa maelekezo ya kina sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kupata taarifa kuhusu uchunguzi wa suala la IPTL na Tegeta Escrow. TAKUKURU walimaliza uchunguzi tangu mwaka 2014. Naomba kupata taarifa ni kwa nini wezi, matapeli na Mafisadi wa IPTL hawajafikishwa Mahakamani?

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha.

MHE. JUMA OTHMAN HIJA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza natoa shukrani zangu za dhati kwa Rais wa Awamu ya Tano Mheshimiwa John Magufuli kwa imani na uwezo mkubwa alionao katika kuendeleza Taifa letu. Pia napenda kuwapongeza Mawaziri wote kwa juhudi wanazoonisha katika kuendesha Wizara zao. Vile vile nachukua nafasi hii kuwashukuru wananchi wote wa Jimbo la Tumbatu kwa imani waliyonipa kwa kunichagua kuwawakilisha katika Bunge lako Tukufu. Naahidi nitaendelea kuwatumikia kwa uwezo wangu wote.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika hotuba ya Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora, napenda kutoa mchango wangu katika sehemu ifuatayo:

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Rais, Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma; Katika sehemu hii imeelezwa kuwa, Serikali imetoa elimu kwa Viongozi wa Umma wapatao 3,980 katika sehemu tofauti, ikiwemo Walimu kuhusu Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma, mgongano wa maslahi na maadili ya Utumishi wa Umma kupitia semina, midahalo, mafunzo na vikao mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, ushauri wangu katika sehemu hii naiomba Serikali ieleze ni Viongozi wa ngazi gani walipata mafunzo hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Ahsante.

MHE. OMAR A. KIGODA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kabisa napenda kumpongeza Rais wetu, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa utendaji wake, pia kilitakia kila la kheri Baraza la Mawaziri katika kutekeleza Ilani ya Chama Tawala.

Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na hotuba ya Mheshimiwa Waziri, napenda kujikita kwenye ushauri. Kwanza; Serikali ijitahidi kufuatilia kwa karibu fedha ambazo zinakwenda kwenye Halmashauri, bajeti nyingi sana

zinapangwa vizuri, lakini inapokuja suala la matumizi huwa zinapotelea Halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili; kuwe na uwazi wa mapato ya ndani yanayokusanywa na Halmashauri. Hii itasaidia hata kwa Wabunge kujua ni kiasi gani kinapatikana na kiasi gani kinatumika kurudi kwenye huduma za jamii. Kumekuwa na malalamiko mengi kutoka kwa wananchi juu ya huduma mbovu kwa jamii kama barabara za mitaa, vyoo na mahitaji mengine madogo madogo ambayo Halmashauri ina uwezo wa kuhudumia.

Mheshimiwa Naibu Spika, tatu; suala la ujiri wa wafanyakazi ningeshauri pia kuwe na upendeleo wa baadhi ya wafanyakazi wawe wazawa ili kuwe na uchungu wa utendaji. Inaonekana watumishi wengi wa Halmashauri ni watu wanaokuja na kuondoka. Hili pia linasababisha kuzorota kwa maendeleo kutokana na ugeni wao.

Mheshimiwa Naibu Spika, nne; napenda pia kumshauri Waziri mara kwa mara wawe wanapeleka wataalam kwenye Halmashauri zetu ili kufanya *auditing* kuangalia matumizi ya hela ambazo ni hela ya wananchi wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana.

MHE. MAGANLAL M. BHAGWANJI: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kupata nafasi hii kuchangia leo. Kwanza, naomba kuipongeza Serikali kwa kupitia kwa Rais wetu, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli na Baraza la Mawaziri, kwa kufanya kazi nzuri na kurudisha imani kwa wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niishauri Serikali iangalie zaidi kuboresha Utawala Bora, pamoja na jitihada hizo zilizofanywa ni vizuri kuwe na suala la huduma kwa mteja. Itolewe elimu katika ngazi zote, Tume au Sekretarieti ya Utumishi wa Umma iboreshwe ili waweze kufanya kazi ngazi zote Taifa, Mkoa na Wilaya ila zile kazi za kada ya chini zipewe Halmashauri jukumu la kujiri.

Mheshimiwa Naibu Spika, muhimu pia tuwe na Maafisa Mipango zaidi katika ngazi zote, Halmashauri, Kata na Vijiji ili miradi iweze kuibuliwa, pia wakiwemo, katika miradi ya *TASAF* wananchi wapate fursa ya kuibua miradi yenye manufaa kwao. Pia *TAKUKURU* isaidie kuondoa kabisa rushwa, kero ndogondogo mfano wa *traffic* barabarani, vibali vya dhamana, kupata leseni, ni mifano michache. Vile vile kwenye elimu, Serikali iangalie namna ya kuboresha na kukomesha shule na vyo feki ambavyo havitoi elimu kwa viwango na zisizofuata Kanuni na Utaratibu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja.

MHE. DANIEL E. MTUKA: Mheshimiwa Naibu Spika, TAKUKURU ni chombo ama Taasisi simamizi ambayo ikijengwa vizuri itasaidia sana kudhibiti rushwa, wizi, ubadhirifu na hivyo kupandisha GDP. OC haihusu mishahara bali ni kugharamia mafuta ya magari kuwapeleka Maafisa wa PCCB kufuatilia wahalifu, kutembelea miradi ambayo ipo chini ya viwango, rushwa katika idara mbalimbali, kutoa elimu ya mapambano dhidi ya rushwa na kuendesha kesi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nchi tumekubali kuwa rushwa ni adui namba moja Tanzania na hatuwezi kuistahimili (*zero tolerance*) ni lazima tupambane nayo. Hatukatai kwa Serikali kubana matumizi na kuzipeleka kwenye miradi ya maendeleo lakini hatuwezi kukwepa kuitengea fedha ya operesheni.

Mheshimiwa Naibu Spika, udhibiti wa rushwa ni vita kubwa, tunahitaji kuwaweka na kuwapa kila aina ya *support* TAKUKURU ili wafanye kazi inavyotakiwa. Bajeti ya mwaka huu waliyotengewa kwa maana ya OC inanivunja moyo kwamba mapambano dhidi ya rushwa hayatakuwa *precise*.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mfano, bajeti ya OC ya TAKUKURU kwa miaka mitano ni kama ifuatavyo:-

Mwaka 2012/2013 shilingi bilioni 15.5; mwaka 2013/2014 shilingi bilioni 15.5; mwaka 2014/2015 shilingi bilioni 16.5; mwaka 2015/2016 shilingi bilioni 14.2; na mwaka 2016/2017 shilingi bilioni 12.06.

Mheshimiwa Naibu Spika, naishauri Serikali yangu iongeze OC kwa TAKUKURU ili ifanye kazi ya udhibiti. Sasa hivi mbinu za wala rushwa zimebadilika, idadi ya wahalifu imeongezeka kutokana na hali ya maendeleo ya nchi, watumishi wa TAKUKURU pia wameongezeka na thamani ya fedha imeshuka, hivyo kitendo cha mwaka 2012/2013, OC kupata fedha nyingi kuliko bajeti ya mwaka huu imeniogopesha sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

MHE. JAPHET N. HASUNGA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja.

Mheshimiwa Naibu Spika, mchango wangu utakuwa katika maeneo yafuatayo:-

Kwanza, mafunzo ya awali kwa Watumishi wa Umma. Serikali ihakikishe kwamba waajiriwa wote katika Utumishi wa Umma wanapojiriwa kwa mara ya

kwanza wanapatiwa mafunzo elekezi katika maeneo mbalimbali kama vile, uwajibikaji, maadili, OPRAS, Sheria, Kanuni na miongozo mbalimbali. Bajeti ya mafunzo ipelekwe Utumishi ili Chuo cha Utumishi kitoe mafunzo hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile viongozi wanaoteuliwa katika ngazi mbalimbali wapewe *induction* na *orientation* ya majukumu yao ya kusimamia rasilimali watu, fedha na mali za Serikali.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, ni suala la OPRAS, lazima ifike mahali Serikali kuanza kuwachukulia hatua watumishi ambao hawajazi fomu za OPRAS. Pia Taasisi zisizofanya vizuri na zinazofanya vizuri, katika kutekeleza OPRAS zitangazwe hadharani ili wananchi wote wajue. Sanjari na hilo vigezo vya kupima taasisi mbalimbali vitayarishwe na kuanza kutumika.

Mheshimiwa Naibu Spika, tatu, ni fedha za TASAF awamu ya tatu katika baadhi ya maeneo; fedha hizi zinalipwa kwa wasiohusika kama pale Vwawa Mjini na baadhi ya vijiji, hebu fanyeni uchambuzi vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, nnem ni usimamizi wa malipo ya mishahara; kuna haja ya kuongeza jitihada za kusimamia mfumo wa mishahara (*Lawson version 9*), bado Watumishi hawaitumii sawa na kusababisha ucheleweshaji wa malipo kwa baadhi ya watumishi. Waajiriwa wapya ni waathirika sana wa hili. Pia watu wanaoachishwa kazi na kustaafu kazini.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la tano, ni kuboresha miundo ya Utumishi katika Kada mbalimbali. Hivi sasa miundo ya Kada nyingi imepitwa na wakati, lini mtaanza kuipitia upya miundo hiyo? Pia taasisi nyingi zimekuwa zinaanzishwa bila kuwa na miundo ya Taasisi husika.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la sita, ni kuhusu Chuo cha Utumishi wa Umma Tanzania. Kwa kuwa, Chuo hiki kilianzishwa ili kutoa mafunzo ya Uongozi, Menejimenti na Utawala Serikalini, je, ni lini hasa Serikali itaanza kukitumia Chuo hiki ipasavyo ili kitoe mchango unaohitajika katika kujenga rasimali watu iliyotukuka. Sanjari na hilo Chuo kinategemea kufundisha Watumishi wa Umma wangapi katika mwaka wa fedha 2016/2017. Pia ningependa kujua tafiti ngapi na katika maeneo yapi chuo kimepanga kufanya.

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana.

MHE. CECILIA D. PARESSO: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza Mfuko wa TASAF; Fedha hizi ni mkopo toka *World Bank* kiasi cha dola za Kimarekani 220,000,000 ili kusaidia kaya maskini nchini. Kaya hizo kulingana na utofauti wa mahitaji, hupewa kati ya sh. 20,000 hadi sh. 62,000 kila baada ya miezi miwili.

Mheshimiwa Naibu Spika, mpango huu ni wa miaka mitano, je, Serikali imejipangaje kufanya mradi huu uwe endelevu? Je, Serikali itaweza kugharamia mradi huu pindi muda wa mradi kwisha ukifika?

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, Serikali imekuwa na mwenendo wa kuanzisha miradi na Mifuko mingi bila kuwa endelevu na kutoleta tija inayotakiwa. Mfano wa Mifuko iliyoanzishwa ni pamoja na Mabilion ya JK, Mfuko wa Wanawake na Vijana (Halmashauri za Wilaya), TASAF, Mfuko wa Dhamana ya Mikopo, Mfuko wa Amana ya Ubinafsishaji na sasa shilingi milioni 50 kila kijiji. Kwa nini Serikali haioni umuhimu wa kubadili mtindo huu wa kutoa fedha mikononi mwa wananchi kwani kwa kufanya hivyo haiwezi kuondoa umaskini au kuboresha maisha yao, umuhimu ungewekwa kwanza kuboresha huduma muhimu za kijamii kwa kiwango cha juu na ndipo tuwaze mpango huu wa kutoa fedha kwa wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, je, katika Mifuko hiyo tathmini ya kina imefanywa ili kupima matokeo yaliyotarajiwa? Ni kwa kiwango gani Mifuko hiyo imekuwa endelevu? Serikali haioni umuhimu wa kuachia sekta binafsi ifanye na kutekeleza mpango huu na Serikali ibaki kama mdhibiti? Nashauri Serikali ijipime upya na kuacha kufanya mambo au maamuzi kwa mazoea.

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nipewe taarifa kuhusu ujenzi wa Chuo cha Utumishi wa Umma ambacho kiliidhinishwa na Serikali ya Awamu ya Nne kujengwa katika Wilaya ya Rufiji ambayo tayari ilitenga eneo zaidi ya hekari 200 ambazo hazijatumiwa mpaka sasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kufahamu ujenzi wa Chuo hiki utaanza lini?

MHE. JOSEPH M. MKUNDI: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza, mabadiliko ya vyeo yasiyoendana na mabadiliko ya mishahara. Kwa mfano, waliokuwa *Nursing Officers* waliambiwa kuwa ili waendeleo kuwa na vyeo hivyo basi wanatakiwa kuwa na *degree*, lakini hata baada ya kwenda shule na kuwa na kiwango hicho cha elimu bado mishahara yao imebaki vile vile.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, ni mafao ya kustaafu kwa Watumishi waliohamishwa kutoka Serikali Kuu (RDD) na kupelekwa Halmshauri (W). Mfano, Marcela Ndagabwene aliajiriwa 1986 hadi 1992 (RDD), 1993 hadi 2011 (DED). lakini baada ya kustaafu mwaka 2011 amelipwa sh. 1,915,311.20. Pia Ndugu Florida Mhate ameajiriwa mwaka 1979 na kustaafu mwaka 2010 na amelipwa sh. 1,445,569,28

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba msaada wako kwani aina ya Watumishi hawa ni wengi.

MHE. ORAN M. NJEZA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nichukue nafasi hii kumpongeza Rais, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli na timu yake mahiri ya Mawaziri kwa kazi nzuri wanayofanya na hasa ya kutumbua majipu na kuinua uchumi wa nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuondoa umaskini kupitia *TASAF*; pamoja na mafanikio makubwa yatokanayo na mpango wa kunusuru kaya maskini, *TASAF*, kuna changamoto nyingi ambazo zinatakiwa kushughulikiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa rai kwa Serikali kuhakikisha changamoto mbalimbali zinazotokana na utekelezaji zinatatuliwa ili kuhakikisha fedha hizi zinakidhi malengo. Serikali ihakikishe *TASAF* imetimiza malengo ya kuondoa umaskini. Napendekeza mpango huu wa *TASAF* uboreshwe hasa usimamizi wa kutambua kaya maskini. Pia napendekeza hasa katika maeneo ya vijijini fedha ya *TASAF* itumike kuboresha huduma za kijamii ili hiyo pesa kidogo ifanye kazi pana zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu Utawala Bora; pamoja na muundo mzuri wa Serikali na taasisi zake, kuna changamoto ya nafasi nyingi za Uongozi kuwa na Makaimu kwa muda mrefu. Pia kuna Mashirika mengi ya Umma yanaendeshwa bila Bodi za Wakurugenzi kwa kipindi kirefu. Hii inapelekea Idara na Mashirika hayo kutoendeshwa vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa rai kwa Serikali kuboresha uteuzi wa Bodi za Wakurugenzi, kuzingatia taaluma na uwezo badala ya uwakilishi wa Idara za Serikali. Msajili wa Hazina (*TR*) ahusike kikamilifu katika zoezi la kuteua Wakurugenzi wa Bodi. Pia Serikali izingatie uwezo na taaluma katika kuteua Wakuu wa Idara wakiwemo Wakurugenzi wa Halmashauri na Viongozi wengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa rai kwa Serikali kutowavumilia Viongozi na Watumishi wenye tuhuma za ubadhirifu na uadilifu wa mashaka, badala ya kuwahamisha au kubadilisha kituo waondolewe kwenye Utumishi wa Serikali na Taasisi zake.

MHE. EMMANUEL P. JOHN: Mheshimiwa Spika naomba kuchangia kwa kushauri mambo yafuatayo:

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza, Serikali isaidie ujenzi wa ofisi ya Tume ya Maadili, wasaidiwe vyombo vya usafiri angalau gari moja kila mwaka, ikibidi wakope kwenye Mifuko wajenge na Serikali ilipe polepole ili waache kupanga

kama sehemu ya kupunguza gharama kwa Serikali pia kama sehemu ya kutunza siri na ulinzi wa kutosha kwenye ofisi zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili, ni kuhusu Ofisi ya Nyaraka za Serikali. Hiki ni kitengo muhimu sana naomba wapewe fedha kwa awamu, pia wajenge na kwa sababu wana maeneo wasaidiwe. Watumishi kwenye Wilaya na Mikoa huonesha uzembe mkubwa katika utunzaji wa nyaraka katika maeneo yao, nashauri watumishi wazembe kupitia DED watambuliwe na kupewa onyo kali.

MHE. MAKAME MASHAKA FOUH: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote namshukuru Mwenyezi Mungu kunijaalia kuwepo hapa na kutoa mchango wangu. Pia nawashukuru wananchi wa Jimboni kwangu kupitia Chama cha Mapinduzi kwa kunichagua kuwa Mbunge wao.

Mheshimiwa Naibu Spika, Tanzania ni miongoni mwa nchi zinazoendelea, hivyo bado tutakuwa na mahitaji makubwa ya uchumi na huduma za jamii kama vile upungufu wa hospitali za Wilaya, shule za Msingi na Sekondari. Pia tutakuwa na upungufu wa miundombinu kama barabara na kadhalika.

Mheshimiwa Naibu Spika, nawaomba hasa Vyama vya Upinzani pamoja na wananchi wote kuunga mkono Serikali hii inayoongozwa na Rais mpendwa, Mheshimiwa Dkt. John Joseph Pombe Magufuli, Rais ambaye amedhamiria kwa dhati kuifikisha Tanzania kufikia uchumi wa kati.

Mheshimiwa Naibu Spika, ili tufikie uchumi wa kati ni lazima kuunga mkono uchumi wa viwanda. Naishauri Serikali kuwa viwanda viwekwe kwa kuzingatia vipaumbele tulivyonavyo mfano, sehemu yenye wafugaji wengi wa ng'ombe viwekwe viwanda vinavyotumia malighafi hiyo, vivyo hivyo sehemu yenye kuzalisha pamba kwa wingi viwekwe viwanda vyenye kutumia malighafi hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nchi yetu ni nchi ya Dunia ya Tatu, naunga mkono uamuzi wa kuchukua miradi kidogo yenye kutekelezeka. Hali hii itatusaidia kupiga hatua nzuri ya maendeleo. Upo usemi usemao haba na haba hujaza kibaba.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa Mfuko wa TASAF wako wajanja huingia katika Mifuko hii na kupewa, nashauri Serikali za Vijiji ziwe makini ili kuzuia wajanja wasipate fursa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja.

MHE. ZAINAB MUSSA BAKAR: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuongelea juu ya kuimarisha taasisi ya Utawala Bora. Kuhusu eneo hili la utawala bora Serikali ijipange vya kutosha kwani inaonekana kutosimamiwa kwa uadilifu ipasavyo bali Serikali inakwenda kwa hamasa za kisiasa zaidi kuliko kiuadilifu kwa kufuata misingi ya kidemokrasia. Demokrasia inamezwa kwa maslahi ya wachache na wengi kunyimwa haki zao. Wananchi wananyanyasika vibaya sana, hata vyombo vya dola vinaendeshwa kisiasa zaidi jambo ambalo si haki na halipendezi. Jambo hili linatufanya wananchi tukose imani na Vyombo vya Ulinzi na Usalama.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia rushwa na ufisadi unaendelea kwa kasi nchini. Hivyo TAKUKURU imarishwe kwa kupatiwa rasilimali watu na bajeti ya kutosha ili waweze kujikimu na kutekeleza majukumu yao.

Mheshimiwa Naibu Spika, mawasiliano ni jambo muhimu kwa binadamu hivyo ni lazima watu wajue taarifa mbalimbali za nchi yao. Hivyo, Serikali isiwanyime wananchi wake na walipa kodi walio wengi haki yao ya msingi ya kuliona Bunge lao na Wawakilishi wao wanavyowatetea. Hiyo ni haki yao ya msingi na ya Katiba wanataka wapate taarifa muhimu za bajeti zinazoendelea na taarifa za Majimbo yao walizozileta.

Mheshimiwa Naibu Spika, watumishi hewa Serikalini. Hili ni tatizo, Serikali ijipange na ifuatilie ufisadi huu ipasavyo kwani linaumiza kodi za wananchi, watumishi kujipandikizia mishahara miwili miwili si jambo jema. Hivyo, Serikali ifanye kazi ya ziada kuondoa watumishi hewa na wachukuliwe hatua za kisheria wanaohusika na hayo.

Kwanza, Makatibu Tawala, Wakurugenzi, watendaji waliosababisha uwepo wa watumishi hewa wachukuliwe hatua kwa mujibu wa sheria na taratibu zilizopo. Pili, Serikali iunganishe mifumo ya rasilimali watu inayojitegemea. Mifumo ifuatayo iunganishwe, vizazi na vifo, malipo Serikalini, namba ya Kitambulisho cha Taifa, mfumo wa malipo ya kodi na malipo ya pensheni. Tatu, Tume ya Utumishi wapewe watumishi na vitendea kazi vya kutosha ili wafanye kazi kwa ufanisi na kutimiza majukumu yao kwa umakini zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF). TASAF ni jambo jema kwa wananchi kwa sababu inawasaidia sana. Ila pesa hizi ni nyingi sana; kwa kupewa wananchi pesa taslimu hakuwezi kuondoa umaskini na badala yake kwa kuanzishiwa miradi kunaweza kuondoa umaskini na kuweza kujikimu kimaisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba maoni yetu yazingatiwe ili kuendeleza Taifa letu kwa maendeleo ya nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha maoni yangu.

MHE. DEVOTA M. MINJA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuchangia hoja zangu katika Ofisi ya Rais, TAMISEMI kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, mgawanyo wa Walimu hauwiani katika ya shule za mijini na vijijini ambapo katika Wilaya ya Kilosa Shule ya Msingi Mabwegere kwa zaidi ya miaka 10 ilikuwa na Mwalimu mmoja hali iliyosababisha baadhi ya wazazi wasio na taaluma ya elimu kujitolea kwenda kufundisha watoto wao, hali hii ilisababisha shule hiyo kushindwa kufanya vizuri. Ipo haja ya kuangalia upya mgawanyo huu wa Walimu badala ya kurundikana katika Manispaa ya Morogoro wakati Wilayani hakuna Walimu.

Mheshimiwa Naibu Spika, tatizo la X-ray mashine katika Hospitali ya Mkoa wa Morogoro. Mkoa wa Morogoro unategemea Hospitali ya Rufaa ya Mkoa ili kutoa huduma za matibabu zilizoshindikana katika Wilaya saba za Mkoa lakini X-ray mashine iliyopo imenunuliwa zaidi ya miaka 14 iliyopita na haina ufanisi hali inayolazimu wagonjwa kwenda nje ya hospitali (*private*) kufanya kipimo hiki. Aidha, kutokana na matukio mengi ya ajali wajeruhi pia wanategemea hospitali hiyo. Naomba Serikali ione umuhimu wa kununua X-ray machine mpya kwa ajili ya hospitali hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, baadhi ya zahanati zimefunguliwa na Mwenge miaka mitano iliyopita na baada ya Mwenge zimefungwa badala ya kutoa huduma kwa wananchi licha ya kuwa zimejengwa kwa nguvu za wananchi. Mfano wa zahanati hizi ni Bigwa iliyopo katika Manispaa ya Morogoro.

Mheshimiwa Naibu Spika, tatizo la mafuriko ya mara kwa mara katika Mto Mkondoa, Wilayani Kilosa. Serikali iliahidi tangu mwaka 2010 kuwa wangejenga tuta ili kuzuia mafuriko lakini mkandarasi alipewa fedha kazi haijaisha na wananchi wanaendelea kupata madhara makubwa ya nyumba kujaa maji kila msimu wa masika pamoja na kusomba reli ya kati maeneo ya Godegode.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mfuko wa TASAF katika Wilaya ya Kilosa na Mvomero, baadhi ya kaya zisizo maskini zimepewa fedha bila utaratibu na wenye shida na maskini wanakosa nafasi hizo. Ipo haja kwa watathmini wa TASAF kufanya upya uhakiki wa kaya maskini zinazostahili kusaidiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Wabunge wa Viti Maalum kukosa ofisi katika Ofisi za Mkuu wa Mkoa kama Waziri wa TAMISEMI alivyoeleza Bungeni. Ipo haja ya Waziri wa TAMISEMI kuwaandikia Wakuu wa Mikoa kutoa ofisi hizo ili kuwezesha Wabunge wa Viti Maalum kufanya kazi zao za kisiasa kwa wananchi badala ya kutumia ofisi za chama.

Mheshimiwa Naibu Spika, ufukuzaji wa watumishi wa umma bila kutumia haki za msingi za binadamu. Tumeshuhudia Serikali ikiwafukuza watumishi kwa madai ya kutumbua majipu, hatupingani na utumbuaji huu, lakini haki za msingi za binadamu zizingatiwe. Mfano, Mkurugenzi Kabwe wa Dar es Salaam kutumbuliwa mbele ya mkutano wa hadhara bila kujali staha yake, familia, mke, watoto na marafiki, hali hii ni ya kukemewa. Utaratibu mwingine ungeweza kufuatwa kwa Waziri mwenye mamlaka kumshughulikia badala ya kumuaibisha hadharani.

Mheshimiwa Naibu Spika, ufukuzaji huu wa watumishi umewakumba pia Mabalizi ambao walipewa saa 24 wawe wamerudi nchini. Lazima haki za mtumishi zizingatiwe mfano kuangalia utu na familia. Mfano, kuna watoto ambao wapo shuleni nje ya nchi na wazazi wao bila kumpa muda wa kujiandaa kuhamisha familia inakuwa sio sahihi.

Mheshimiwa Naibu Spika, uzuiaji wa vyombo vya habari kufanya kazi zake mfano waandishi wa TV hawaruhusiwi kuingia Bungeni na kamera badala yake wanapewa taarifa ambazo ni *edited*. Huu ni ukiukwaji wa Katiba na haki ya wananchi kupata taarifa sahihi juu ya Bunge lao linaloendeshwa kwa kodi zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, gharama kubwa za Mwenge. Mwaka huu uzinduzi wa Mwenge umefanyika Mkoani Morogoro ambapo tumeshuhudia kila halmashauri zimeelekezwa kutoa fedha kwa ajili ya kusaidia maandalizi hayo na halmashauri zote zimetoa fedha za wananchi na kuzipeleka katika shughuli za Mwenge. Kama hiyo haitoshi Walimu wa shule za msingi na sekondari wamelazimishwa kutoa mchango wa Sh.10,000 ili kuchangia maandalizi ya uzinduzi wa Mwenge. Hii si sahihi, si haki fedha za wananchi walipa kodi kutumika kukimbiza Mwenge ambao bado hauna tija kwa wananchi huku wanafunzi wakikosa masomo ili kuhudhuria shughuli za Mwenge.

Mheshimiwa Naibu Spika, watumishi hewa kudumu katika Wizara mbalimbali kwa miaka mingi ni udhaifu kwa watendaji wa Serikali waliopewa dhamana na Serikali. Badala ya kuwakamata watuhumiwa pekee ni muda muafaka kuwatia hatiani wasimamizi na maafisa wa idara tofauti walioshindwa kutimiza wajibu wao.

Mheshimiwa Naibu Spika, kufuatia agizo la Rais kuhusu watumishi kulipwa mshahara usiozidi milioni kumi na tano ni lini utekelezaji huu utaanza?

MHE. AMINA N. MAKILAGI: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nianze kwa kumshukuru sana Mwenyezi Mungu kwa kunipa nafasi ya kusimama na kutoa mchango wangu katika hoja iliyo mbele yetu ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya shukrani hizi, naomba nijielekeze kuchangia. Kwanza, pongezi na shukrani kwa Mheshimwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Joseph Pombe Magufuli. Naomba nianze kwa kumshukuru sana na kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa mambo yafuatayo:-

- (i) Kwa jinsi alivyounda Wizara hizi nyeti mbili na kuzifanya ziwe chini ya usimamizi wa Ofisi yake na jinsi alivyowateua Mawaziri na Naibu Waziri wenye weledi wa hali ya juu na wenye uchapakazi pia, Mheshimiwa Angellah Kairuki, Mheshimiwa Simbachawene na Mheshimiwa Suleiman Jafo.
- (ii) Kwa jinsi alivyoanza kazi na kuhakikisha watumishi wa umma wanakuwa na nidhamu ya kazi, wanakuwa waadilifu na wenye uwajibikaji wa hali ya juu ndani ya Serikali aliyoiunda. Lengo likiwa ni kuleta tija kwa Watanzania wote bila kuleta itikadi za dini, vyama, kabila wala jinsia zao na kuleta maendeleo ya hali ya juu ndani ya muda mfupi na mabadiliko yanaonekana.
- (iii) Kwa kubana matumizi katika uendeshaji wa shughuli za Serikali na kutoa zaidi vipaumbele katika miradi ya kuinua uchumi wa nchi.
- (iv) Kwa jinsi alivyolipa kipaumbele suala zima la watumishi hewa kwani ameweza kuokoa fedha nyingi ambazo zilikuwa zinapotea bure na kwenda kwa watu wasiohusika wala kuzifanyia kazi. Badala yake fedha hizi hivi sasa zinakwenda kuendeleza miradi mbalimbali hasa kwa wananchi waishio katika kaya maskini.

Mheshimiwa Naibu Spika, kazi anayoifanya Mheshimiwa Rais na timu yake ndani ya Serikali imeleta matunda mazuri ndani ya nchi yetu katika muda mfupi kiasi kwamba wale Watanzania ambao hawakumpigia kura wanasikitika sana. Watanzania sasa wanasema itakapofika 2020 hawatafanya makosa tena na CCM kwa nafasi ya Rais, Wabunge na Madiwani watashinda kwa 100%.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya utangulizi huo, naomba nitoe ushauri katika maeneo machache niliyoyachagua, kwanza, ni uchangiaji wa Mfuko wa Maendeleo wa Wanawake na Vijana (10%). Pamoja na dhamira njema ya Serikali ya kuzielekeza Mamlaka ya Serikali za Mtaa kutenga 10% kwa ajili ya kusaidia vikundi vya maendeleo ya wanawake na vijana lipo tatizo kubwa la fedha za Mfuko huu kutopelekwa kwa vikundi vya wanawake na vijana kama ilivyokusudiwa kwa sababu halmashauri zilizo nyingi hazitengi kabisa fedha hizi na zinazotenga zinatenga kidogo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa jambo hili linaonekana kama jambo la hiari katika mamlaka husika, napenda kujua, je, utaratibu huu wa kutenga 10% kwa vijana na wanawake upo kwa mujibu wa sheria? Kama ni kwa mujibu wa sheria, je, ni kwa nini halmashauri hazitengi fedha hizi? Je, ni hatua gani zinazochukuliwa dhidi ya watu wasiotenga fedha hizi? Kama utaratibu wa kutenga 10% ya Mfuko wa Vijana na Wanawake hauko kwa mujibu wa sheria, je, ni lini Serikali italeti Muswada huu hapa Bungeni ili tuweze kutunga sheria hiyo itakayowabana wale wote wasiotenga na kufikisha fedha hizo katika vikundi husika?

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, ucheleweshaji wa fedha za utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Utaratibu wa fedha za miradi ya maendeleo katika Mamlaka ya Serikali za Mitaa zimekuwa ni changamoto kubwa kwani hazitolewi kwa wakati, zinazotolewa ni kidogo na hazitoshelezi kukamilisha miradi na uwiano wa kutoa fedha hizi hauzingatiwi kwani halmashauri zingine zinapata nyingi na zingine kidogo au hakuna kabisa. Napenda Waziri atuambie hapa tatizo ni nini na Serikali ya Awamu ya Tano ina mkakati gani wa kukabiliana na changamoto hizi?

Mheshimiwa Naibu Spika, tatu, upungufu wa wafanyakazi katika mamlaka mbalimbali za Serikali. Pamoja na kazi nzuri inayofanywa na Serikali ya kupeleka watumishi wa kada mbalimbali katika Mamlaka ya Serikali za Mitaa, bado lipo tatizo kubwa sana la watumishi katika Halmashauri za Mitaa na hasa Walimu wa sayansi katika shule za sekondari; Madaktari na Wauguzi katika Hospitali za Wilaya, Vituo vya Afya na Zahanati; Maafisa Ugani wa Kilimo, Mifugo na Uvuvi; na Wakuu wa Idara katika halmashauri nyingi ni wale wanaokaimu. Mheshimiwa Waziri atakapokuwa akihitimisha hoja yake naomba atoe maelezo Serikali imejipangaje kuhakikisha inapeleka wafanyakazi hao katika mamlaka mbalimbali za Serikali ili utendaji wao uweze kuleta tija kwa wananchi?

Mheshimiwa Naibu Spika, nne, maslahi ya wafanyakazi. Pamoja na jitihada zinazoendelea kufanywa na Serikali za kuboresha maslahi ya wafanyakazi bado kuna wafanyakazi wa umma na sekta binafsi wana matatizo ya mikataba; kupata mishahara midogo ya kima cha chini sana; kukosa posho zao za kujikimu au kutopatiwa kwa wakati na makazi yao ni duni sana hasa wale waishio vijijini. Naiomba sana Serikali pamoja na vipaumbele ilivyojiwekea waangalie maslahi ya wafanyakazi hasa Walimu, Wauguzi, Maaskari na wafanyakazi wa halmashauri mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, uimarishaji wa Serikali za Mitaa. Serikali za Mitaa ndiyo sekta pekee inayotoa huduma kwa wananchi siku hadi siku kwa ukaribu zaidi. Ili kuboresha sekta hii nashauri:-

- (a) Serikali ithubutu na kufanya uwekezaji ili Mamlaka ya Serikali za Mitaa ziwe na vyanzo vyake vya mapato vya kutosha na kutoa mchango wake katika pato la Taifa;
- (b) Mamlaka za Serikali za Mitaa zielekezwe kubuni vyanzo vipya vya mapato na kuachana na kufanya kazi kwa mazoea, wawe wabunifu ili waongeze wigo wa ukusanyaji wa mapato; na
- (c) Serikali za Mitaa kuna upotevu wa fedha kwa matumizi yasiyo na tija na kutozingatia matumizi ya fedha. Kwa hiyo, Serikali lazima ihakikishe kuwa kanuni za fedha zinafuatwa na fedha zitumike kwa malengo yaliyokusudiwa hasa katika kuleta maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa niunge mkono hoja na ahsante sana.

MHE. GRACE V. TENDEGA: Mheshimiwa Spika, nashukuru kupata fursa ya kuchangia kwa maandishi kuhusu Wizara hii. Kwa masikitiko makubwa nalaani kitendo cha kutokuwa na uhuru wa tasnia ya habari kama inavyotekelezwa na Bunge lako Tukufu. Kwa sisi akinamama na vijana katika nchi hii tumekuwa tukipambana na maisha na mara nyingi tulikuwa tunasahaulika. Uhuru wa vyombo vya habari ulifanya wanawake wengi waingie kwenye tasnia ya siasa kwa kuwa wamekuwa wakiwaona wenzao waliotangulia wakifanya uwakilishi wao Bungeni vizuri na hii ilihamasisha wanawake wengi kuona kuwa wanaweza.

Mheshimiwa Spika, akina Getrude Mongela, Asha Rose Migiro, Spika aliyestaafu Mheshimiwa Anne Semamba Makinda, Mheshimiwa Halima Mdee, Mheshimiwa Pauline Gekul na wengine walionesha mfano kuwa wanawake tunaweza. Kwa namna hii inaonesha kuwa, Bunge hili linataka kudidimiza kufikisha 50 kwa 50 kwani wengi wanawake waliogombea wameweza kushinda Ubunge wa Majimbo na waliaminiwa na wananchi wao kwa kuwa walionekana wakitetea maslahi ya Watanzania.

Mheshimiwa Spika, nashauri Bunge hili lirushwe *live* ili wanawake tupate fursa ya kuonekana ili kuondokana na kuwa Wabunge wa Viti Maalum.

Mheshimiwa Spika, suala la Zanzibar. Nchi yenye utawala bora haina woga wowote, lakini nchi yetu imeonesha ufinyu wa demokrasia kwa suala la

uchaguzi wa Zanzibar. Serikali inapaswa kutumia busara zaidi na si ushabiki kuhakikisha Zanzibar inakuwa tulivu.

Mheshimiwa Spika, kuhusu Watumishi hewa; naunga mkono hotuba ya (KRUB) iliyofafanua jinsi udhibiti wa wafanyakazi utakavyokuwa kwa kuunganisha mfumo, mfano, mfumo wa Utumishi wa Umma uunganishwe na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kama vile *NSSF, PSPF, LAPF, GEPF* na kadhalika. Kwa wale wahusika wote pia wachukuliwe hatua za kisheria.

Mheshimiwa Spika, nimeshukuru na naunga mkono hoja ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni (KRUB).

MHE. MBAROUK SALIM ALI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi ili nichangie Bajeti ya Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora.

Mheshimiwa Spika, uwazi ni nyenzo muhimu ya Utawala Bora. Mtawala yeyote, ambaye utendaji wake ni wa kifichokificho, huwa anatiliwa shaka kwamba kuna jambo ambalo halistahili analofanya kwa siri na mtawala wa aina hiyo huwa haaminiki na wale walio chini yake.

Mheshimiwa Spika, Serikali hii ya CCM imevunja kanuni muhimu ya utawala bora ambayo ni uwazi (*transparency*) katika uendeshaji wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, nilikuwa Mbunge katika Bunge la Kumi na namshukuru Mungu nimerudi tena katika Bunge hili la Kumi na Moja. Kwa miaka yote mitano ya uhai wa Bunge la Kumi suala la kukosekana kwa uwazi katika Mikataba mikubwa ya uwekezaji katika sekta za nishati, madini na uvunaji wa maliasili nyingine limeitua doa Serikali hii ya CCM kwamba pengine ina ajenda ya siri ya kuwaibia wananchi kupitia mikataba hiyo ndiyo maana mara zote haikubali kuweka mikataba hiyo wazi ili wananchi wajijue.

Mheshimiwa Spika, Wabunge humu walishapendekeza kwamba mikataba yote ambayo Serikali inaingia na wawekezaji katika nchi yetu iletwe Bungeni ili ijadiliwe kwa uwazi ili kuliepusha Taifa na hasara kubwa inayotokana na wizi wa hila unaofanyika kwenye mikataba inayosainiwa kwa siri.

Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa Bunge la Kumi lilimaliza muda wake bila kutuletea Mkataba hata mmoja Bungeni. Bunge la Kumi na Moja limeanza, Serikali ya Awamu ya Tano imeingia madarakani mambo ni yale yale, hakuna uwazi katika mikataba mikubwa ya uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, binafsi napata shida kuelewa Serikali inapata wapi ujasiri wa kutumbua majipu ya watu wengine wakati kuficha mikataba ya uwekezaji nalo ni jipu tena lililoiva? Nafikiri kama Serikali iko *serious* kukomesha ufidadi na ubadhirifu wa fedha za umma ingeanza kujitumbua yenyewe kwa kushindwa kuweka wazi mikataba hiyo ambayo inasadikiwa kulinyonya Taifa na kuliacha hoi kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, kwa kumalizia, nataka Serikali ijue kwamba kitendo cha kukosekana kwa uwazi katika Mikataba, kinaiondolea sifa ya utawala bora.

Mheshimiwa Spika, natambua kwamba katika utendaji wa Serikali kuna masuala fulani fulani ambayo huwa ni siri. Masuala hayo ni yale yahusuyo Menejimenti ya Rasilimali Watu ili kuhifadhi taarifa binafsi za Watumishi, lakini hakuna usiri katika masuala yahusuyo miradi au mikataba inayotekelezwa kwa kutumia fedha za umma.

Mheshimiwa Spika, unapoweka usiri katika masuala hayo, harufu ya ufidadi na ubadhirifu inaanza kusikika. Kwa hiyo, kitendo cha Serikali hii kutokuwa na uwazi, kunaifanya ikose mamlaka ya kimaadili (*moral authority*) ya kusema kwamba inapambana na ufidadi wakati ufidadi wenyewe umejificha kwenye mikataba hiyo ambayo Serikali inafanya kwa siri.

MHE. ASHA MSHIMBA JECHA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja.

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Rais wetu, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa ufanyaji kazi ya utumbuaji majipu na nchi yetu kuwa ni mahali salama na wananchi wetu kukabiliana na maisha yao bila ya vikwazo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Makamu wa Rais Mheshimiwa Samia Suluhu kwa kazi nzuri anazozifanya. Naamini kwa muda mfupi ujao maendeleo ya wananchi wetu yataboreka. Aidha, nawapongeza Mawaziri na Manaibu Mawaziri kwa utendaji kazi kwa kuwa karibu na wananchi, kubaini changamoto zinazowakabili na kuzipatia ufumbuzi wa haraka.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kuchangia hoja hii ya Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora, Watanzania wameridhika na juhudi zinazoendelea kuchukuliwa katika kuwabaini wafanyakazi hewa na kuchukuliwa hatua zinazostahili. Kundi hili ni kubwa lina mtandao mrefu na usiri wa hali ya juu, lakini kila mmoja akichukua wajibu wake vita hii tutashinda.

Mheshimiwa Naibu Spika, naipongeza Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma kwa kazi wanazofanya kuangalia na kusimamia maadili ya Viongozi wa Umma. Nashauri Tume hii kuangalia na njia nyingine kwa kuwafikia

wananchi ambao siyo Viongozi wa Umma katika utaratibu unaoeleweka, lakini wamekuwa viongozi katika mfumo usio rasmi.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kazi nzuri inayofanyika, nakubaliana na Wizara kuona ipo haja kufanya utafiti kwa waajiri na wadau mbalimbali ili kubaini changamoto ambazo zimekuwa zinalalamikiwa mfano, baadhi yao walipofuatilia Utumishi walijibiwa na mhusika kwamba bado haja-prove na kadhalika.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mfuko wa Kujitegemea (PTF) ni wa muda mrefu na umeweza kuwafikia watu wengi hasa wanawake. Tunashauri Mfuko huu utangazwe zaidi ili wananchi wetu waweze kufaidika nao.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja hii. Ahsante.

MHE. MAGDALENA H. SAKAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, pongezi kwa Waziri na Wataalam wake wote. Pamoja na hotuba yao nzuri, napongeza hotuba ya Msemaji wa Kambi ya Upinzani na Kamati ya Bunge.

Mheshimiwa Naibu Spika, rushwa ni adui wa haki. Wananchi wengi wanakosa haki zao za msingi karibu kila mahali hasa kwenye vyombo vya kutoa haki; Mahakimu wengi wanaongoza kwa rushwa, mahospitalini, kwenye kutafuta kazi; kwenye makampuni wapo wanaopoteza maisha sababu ameshindwa kutoa rushwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, TAKUKURU haina meno – haina mamlaka ya kushtaki, ni mpaka ipeleke faili kwa DPP. Serikali ieleze ni lini sheria ya TAKUKURU italetwa Bungeni ili wapewe meno?

Mheshimiwa Naibu Spika, mpango wa MKURABITA kwa kiasi kikubwa haujaweza kusaidia wananchi wa chini (wanyonge). Pamoja na kuwa na dhamira nzuri, lakini bado wananchi wengi wanakosa mikopo Benki, pamoja na kuwa na nyumba ambazo hazina hati na viwanja ambavyo havijajengwa. Ni kwa nini wananchi hawa wanakosa mikopo kwenye Taasisi za fedha wakati kuna MKURABITA?

Mheshimiwa Naibu Spika, Wastaafu wa Jumuiya ya Afrika Mashariki hawakulipwa mafao yao. Ni miaka 30 na zaidi sasa wanadai haki zao bila mafanikio. Serikali ya Awamu ya Tatu, Mheshimiwa Benjamini Mkapa, Rais Mstaafu aliwalipa robo. Serikali ya Awamu ya Nne iliwapiga mabomu wazee hawa walipokwenda Ikulu kudai mafao yao. Hii ni aibu kubwa kwa Taifa kuwapiga wazee waliotumikia nchi yao kwa uaminifu bila wizi wala ufasidi na wengi wao ni maskini. Serikali hii itawalipa lini wastaafu hawa mafao yao ambayo ni haki yao?

Mheshimiwa Naibu Spika, Mfuko wa TASAF umesaidia wananchi maskini na watoto, baadhi wameweza kwenda shule. Serikali itoe tamko na agizo kwa Kamati za Mfuko wa TASAF wanaoiba fedha za wahitaji. Utaratibu wa kuibua wahitaji kwenye mikutano ya hadhara usimamiwe na Serikali. Watendaji wanaweka watu/familia zao zenye uwezo. Familia zote maskini zipate nafasi katika Mfuko huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna Walimu wengi walioajiriwa mwaka 2014/2015, katika Wilaya ya Kaliua, hawajapata mishahara yao ya mwezi Mei na Juni. Orodha na majina yao yako Utumishi. Ni kwa nini hawalipwi mishahara yao?

Mheshimiwa Naibu Spika, pia suala la kuchelewesha mishahara ya Walimu inawakatisha tamaa na kuondoa moyo wa kazi na kwa kuzingatia mazingira ya kazi yao, ni magumu na mishahara ni midogo. Vile vile Walimu hawapandishwi madaraja kwa wakati na hivyo kutopandisha mishahara yao kwa wakati. Hakuna Taifa bila Walimu!

Mheshimiwa Naibu Spika, kitendo cha Serikali kuzuia Watanzania kuona *Bunge Live* ni kuwanyima wananchi haki yao ya msingi kuona/kutazama chombo chao cha Uwakilishi. Hili Bunge ni chombo pekee ambapo kila Mtanzania anawakilishwa, wana haki ya kujua nini kinaendelea. Kama suala ni bajeti ya Serikali ya *TBC1*; kuna vyombo vya binafsi. Kwa nini wanakatazwa kuonyesha? Serikali inaogopa nini? Inaficha nini? Hii ni aibu kubwa na huo utawala bora uko wapi?

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Jimbo la Kaliua kuna maeneo wananchi (Wasukuma) wanajichukulia hatua mkononi na kuwatoa Viongozi waliochaguliwa kwenye nafasi zao na kutaka kuwaua/kuwajeruhi na hakuna hatua za kiserikali zinazochukuliwa kwa watu hawa. Matukio yote yameripotiwa kwa Mkuu wa Wilaya ya Kaliua na hakuna hatua yoyote inayochukuliwa. Serikali ichukue hatua mapema kuondoa kasumba hii.

MHE. MARIAM N. KISANGI: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Nampongeza Mheshimiwa Rais kwa kazi nzuri anayofanya ya kupangua safu ya Viongozi wenye kuingizia Serikali hasara.

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Mheshimiwa Waziri Mkuu na Waziri wa Utawala Bora na Katibu Mkuu wa Wizara kwa kazi kubwa wanayoifanya ya kuhakikisha katika Ofisi za Serikali kumekuwa na nidhamu ya kazi. Nidhamu ya kazi imerejea kwa wananchi katika upande wa kuwahi kazini na kupunguza utoro wa kazi kwa kiasi kikubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naipongeza Serikali kwa kuendesha zoezi la watumishi hewa kwa uelevu wa hali ya juu. Nimekuwa nikiona jinsi mnavyotoa maelekezo kwa Ma-DC, Wakurugenzi na Maafisa Utumishi kuzingatia masharti ya Utumishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu mafunzo kazini; ni vyema Serikali ikatenga fungu la Semina Elekezi kwa Viongozi/Wafanyakazi wanaopewa nafasi mbalimbali kwa kuwa semina hizo zitawasaidia Watendaji au Viongozi kutekeleza majukumu yao kwa njia sahihi na kwa uhakika zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu uzoefu wa kazi kwa vijana wanaoomba ajira mpya; kipengele hiki ni kigumu sana kwa vijana wetu wanaotoka Vyuoni. Kwa nini wale wanaoenda kwenye Ualimu, Udaktari, Uuguzi, hawaambiwi uzoefu wa kazi na wale wanaoajiriwa kwenye Taasisi za Serikali hata kama ni Daktari anatoka Chuoni anaambiwa awe na uzoefu wa kazi tena?

Mheshimiwa Naibu Spika, elimu ya kutoa na kupokea rushwa bado inahitajika kwenye jamii. Kuna baadhi ya Shule za Sekondari zina *Club* za rushwa. Je, TAKUKURU wanazijua hizo na kuzifuatilia? Ni vyema TAKUKURU wakae na Wizara ya Elimu kuweka suala zima la rushwa katika mtaala wa masomo. Tukilea watoto wetu kwa maono ya kuogopa kutoa au kupokea rushwa, hiyo inaweza kusaidia kuondokana na rushwa katika Taifa letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali imefanya jambo jema kuondoa au kupunguza matatizo katika kaya maskini kupitia TASAF. Naipongeza Serikali kwa kuwa fedha hizi zimewasaidia sana wananchi wetu kusomesha watoto na kuwasaidia kupeleka watoto Kliniki kupima afya zao. Katika Mkoa wa Dar es Salaam wako wananchi ambao hawakupata nafasi ya kuingia kwenye mpango au kwa uwoga au kwa madhumuni mengine, lakini sasa wako tayari kujiunga. Naomba Serikali iwapokee.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna baadhi ya viongozi wetu wa Serikali za Mtaa ndio wanapotosha watu wa TASAF. Wao waende kwa malengo yao, wasivurugwe na Wanasiasa kwa *interest* zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba TASAF wasaidie wale wenye UKIMWI, ikiwa ameamua kujiweka wazi pamoja na watoto wenye maambukizi.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja.

MHE. MWANNE I. MCHEMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu ujenzi wa Chuo cha Uhazili Tabora, naomba Serikali ikamilishe majengo hayo kwa hatua iliyobaki, kwani Chuo hicho kina historia kubwa katika Mkoa wa Tabora.

Mheshimiwa Naibu Spika, Walimu/Wakufunzi hawatoshi, pia usafiri wa Wanachuo hakuna na *computer* hazitoshi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Zahanati ya Chuo haina hadhi ya Chuo. Tunaomba Serikali ilione hilo ili kuwapa moyo wanafunzi hao. Tunaomba ukarabati wa vyoo ufanyike kwa vile vyote vya zamani. Kwani afya ya wanafunzi ni hatarini, pia itawaepusha na magonjwa hatari ya kipindupindu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba elimu itolewe kwa jamii ili watambue umuhimu na madhumuni ya *TASAF III*. Kabla fedha hazijatolewa, watendaji wote wapewe elimu kuhusu walengwa; Watendaji wa Kata/Vitongoji, Vijiji, Wenyeviti wote, Wajumbe wa maeneo husika. Wale wote walipewa nafasi, ambao siyo wahusika waondolewe kwenye orodha ya malipo hayo. Mikutano ya hadhara ni muhimu kwenye jamii kwa kushirikisha Wanasiasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tumemaliza kuchangia, Ofisi ya Rais yenye Wizara mbili, sasa ni nafasi ya baadhi ya Mawaziri kujibu baadhi ya hoja baadaye tutawakaribisha Mawaziri wawili kujibu hoja zilizotolewa hapa na Waheshimiwa Wabunge halafu tutaendelea na ratiba. Mheshimiwa Nape Nnauye.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kwa kuwapongeza Waziri wa TAMISEMI na Waziri wa Utumishi kutoka Ofisi ya Rais kwa hotuba zao nzuri na jinsi wanavyochapa kazi. Pia nichukue nafasi hii kumpongeza Naibu Waziri wa TAMISEMI, ndugu yangu Mheshimiwa Jafo anafanya kazi nzuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimesimama kuchangia maeneo mawili. La kwanza upande wa michezo kwenye ngazi za chini kwa maana ya wilaya. Ilitokea hoja hapa ya namna ambavyo Wizara ya Michezo inaweza kushirikiana na wenzetu wa TAMISEMI katika kuimarisha michezo kwenye ngazi za chini. Tumeanza mazungumzo na wenzetu wa TAMISEMI tuone namna ambavyo taasisi zilizo chini ya Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo zinavyoweza kushirikiana na wenzetu wa *local government* katika kuhakikisha tunaboresha michezo katika ngazi hizo. Mfano mzuri wenzetu wa *TFF* sasa watashiriki katika mchezo wa mpira wa miguu kwenye UMITASHUMTA na UMISETA na hili liko mahali pazuri na tunakwenda vizuri. Kwa hiyo, niwahakikishie Waheshimiwa Wabunge kwamba safari hii michezo hii imeboreshwa sana. Tunaomba ushiriki wao katika kuhakikisha vijana wetu wanashiriki michezo hii vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, sehemu ya pili, ulifanyika utafiti hivi karibuni na ulifanywa na Waandishi wa Habari Wasiokuwa na Mipaka katika nchi 180 kuangalia uhuru wa vyombo vya habari katika nchi hizo. Matokeo ya utafiti huo yanaonesha kwamba katika hizo nchi 180 Tanzania ni nchi ya 71. Kwa hiyo, tunafanya vizuri sana duniani katika kuangalia na kutunza uhuru wa vyombo vya habari. Katika Afrika Tanzania ni nchi ya 11 kwa kutunza uhuru wa vyombo vya habari. Kwa Afrika Mashariki Tanzania ni nchi ya kwanza kwa uhuru wa vyombo vya habari. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa matokeo ya utafiti huu ni kwamba tunafanya vizuri. Utafiti huu inafuta dhana inayotaribu kujengwa kwamba nchi yetu inabinya na kuua uhuru wa vyombo vya habari. Hii ni taarifa ambayo imetokana na utafiti si suala la kubuni, ni utafiti umefanyika na taarifa hii imetolewa na iko hadharani na baadhi ya vyombo vya habari katika nchi yetu vimeripoti hii taarifa.

Mheshimiwa Naibu Spika, imetokea dhana hapa...

MHE. MWITA A. WAITARA: Mheshimiwa Naibu Spika, Taarifa.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Na inajengwa kuonyesha kwamba...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waitara naomba ukae, Mheshimiwa Nape endelea.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, kuonesha kwamba kuna mwingiliano mkubwa kati ya Serikali na mhimili wa Bunge. Baadhi ya wachangiaji wamefikia mahali pa kutoa hoja wakisema *studio* ya Bunge inaendeshwa na TBC.

MBUNGE FULANI: Ndiyo.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Na kwamba TBC wamevaa koti la Bunge na ndiyo wanaoendeshwa *studio*.

MBUNGE FULANI: Ndiyo. (Makofi)

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Naibu Spika, ukweli ni huu ufuatao. *Studio* ya Bunge inaendeshwa na Bunge na inasimamiwa na Bunge lenyewe. Walichofanya *studio* ya Bunge wameomba msaada wa kitaalamu (*technical support*) kutoka TBC.

WABUNGE FULANI: Aaaaah.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Na sisi Serikali kupitia TBC tumewasaidia kuwapa wataalam hao mpaka hapo watakapofika mahali wakaajiri wataalamu wao. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Msigwa utulivu tafadhali. Mheshimiwa Nape endelea.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Kusimama hapa Bungeni na kujaribu kuudanganya umma kwamba *studio* hii inaendeshwa na TBC maana yake Serikali imeingiza mikono ndani ya Bunge ni uongo wa mchana kweupe. Tunao wafanyakazi wa TBC ndiyo lakini pia wako wafanyakazi waliotoka taasisi zingine ambao Bunge kama taasisi huru inao uwezo wa kuazima wafanyakazi kutoka taasisi zingine kusaidia kutimiza wajibu wake. Hili siyo jambo baya wala siyo jambo geni, nilidhani hili niliweke sawa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la tatu na la mwisho. Iko hoja inazungumzwa kwamba matangazo yanayorushwa kutokea hapa...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Nape sekunde tatu...

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Sekunde tatu, basi naomba niunge mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Fedha.

WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi ili na mimi niweze kuchangia hoja iliyoko mbele yetu. Niseme moja kwa moja kwamba naiunga mkono hoja iliyotolewa kwa 200%. Kwa kuwa hoja ni nyingi, tunaahidi kuleta majibu ya hoja zote kwa maandishi lakini nizungumzie chache.

Mheshimiwa Naibu Spika, la kwanza, kulikuwa na maswali hapa shilingi milioni 50 kwa kila kijiji zimetengwa wapi. Katika mwaka wa fedha ujao kiasi cha shilingi bilioni 59.5 kimetengwa kwenye Fungu 21 - Hazina, *sub-vote* 2001, mradi namba 4,903, uwezeshaji wa vijiji. Hiyo imefanywa kwa makusudi kuruhusu taasisi zote zinazohusika ziweze kuandaa utaratibu mzuri wa matumizi ya hizi fedha na fedha hizi zitaratibiwa na Ofisi ya Mheshimiwa Waziri Mkuu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili ambalo napenda kulisema ni hoja ya Mheshimiwa Mchungaji Msigwa kwamba Serikali ya Awamu ya Tano imeikuta Hazina tupu. Kama ilivyo kwa Serikali zote duniani, Serikali ya Awamu ya Tano imerithi mambo mengi mazuri kutoka Serikali ya Awamu ya Nne. *Macroeconomic stability* ni dhahiri, umeme vijijini uko wazi, Serikali ya Awamu

ya Nne imejenga barabara nyingi na madaraja na Serikali ya Awamu ya Nne imepeleka maji vijijini. Vilevile tunakiri kwamba Serikali ya Awamu ya Tano imerithi pia changamoto na hili ni kawaida kuna changamoto za kibajeti kama ukusanyaji hafifu wa mapato na kadhalika lakini si kweli hata kidogo kwamba Serikali ya Awamu ya Tano ilikuta Hazina iko tupu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hiyo inadhihirishwa na yafuatayo, Serikali imeendelea kugharamia kazi za msingi za ulinzi na usalama wa nchi yetu. Hakuna hata wakati mmoja kuanzia tulipochukua madaraka tumelegalega. Siyo hivyo tu, Serikali imegharamia shughuli za mihimili mingine yote ya dola ikiwemo Bunge. Pia Serikali imeendelea kulipa madai mbalimbali ya wakandarasi, watoa huduma na kadhalika. Si hivi tu chini ya mpango wa *Policy Support Instrument* na *IMF* ambao wanakuwa wanafanya tathmini huru ya utekelezaji wa bajeti ya Serikali na mwenendo wa uchumi kwa ujumla, mara ya mwisho walikuwa nchini Disemba, hakuna mahali popote katika taarifa yao wanaonesha kwamba Hazina ya Tanzania ilikuwa tupu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia vigezo vya kimataifa viko bayana. Deni la Taifa ni himilivu nchi yetu inakopesheka. Tumeendelea kulipa mishahara ya watumishi bila kutetereka. Kwa hiyo, kwa kweli namshangaa sana Mheshimiwa Msigwa kwa madai yake hayo ambayo kwa kweli siyo sahihi. Kama ana ushahidi kinyume cha hayo niliyoyasema au hivyo vigezo nilivyoeleza alete uthibitisho Bungeni. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, madai ya walimu waliyosimamia mitihani kidato cha nne mwezi Oktoba. Mwaka 2015/2016 tulitenga shilingi bilioni 17.7 kwa ajili ya kugharamia uendeshaji wa mitihani ya kidato cha nne. Hii inahusisha usimamizi, usafirishaji wa mitihani na ulinzi. Oktoba mwaka jana tulitoa fedha zote shilingi 17,762,472,220 kwa ajili ya kugharamia hiyo mitihani na hizi zote zilipelekwa Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mwezi wa pili TAMISEMI ikaleta madai ya nyongeza ya shilingi 6,846,552,000. Hizi bado tunazifanyia mchanganuo kwa maana ya gharama ya malipo haya yaliyopungua na kuangalia matumizi ya fedha ambazo tulitoa awali. Uchambuzi huu utakapokamilika Serikali italipa fedha kwa wanaostahili haraka inavyowezekana. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa na hoja ya wastaafu ambao hawalipwi pensheni zao Hazina ambao hawalipwi kwa kiwango cha shilingi laki moja. Serikali imesikia kilio cha wastaafu hao kupitia kwa wawakilishi wao na tutalifanyia kazi haraka na tutalijulisha Bunge lako hatua ambazo zitachukuliwa. Kwa nafasi hii, wenzangu wa Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali wako hapa, ninawaagiza walifanyie kazi suala hili mara moja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, madeni ya walimu. Kuna hoja kwamba Serikali hailipi madeni ya walimu, Serikali ilipe stahili za walimu. Serikali imekuwa inalipa madeni na stahili za walimu miaka yote. Nitatoa tu mfano, mwaka 2014/2015 tulipokea madai ya shilingi 19,631,843,225. Tulipofanya uhakiki tulilipa shilingi 5,665,772,117.93 ambazo tulilipa mwezi Julai, 2015. Mwaka huu wa fedha wa 2015/2016 tulipokea madai ya shilingi 29,800,000,000 na baada ya kuhakiki Oktoba, 2015 tumelipa shilingi 20,125,578,770.05.

Mheshimiwa Naibu Spika, baadhi ya sababu ya kukataa baadhi ya madai, kuna madai ambayo yaliwasilishwa zaidi ya mara moja na yako madai ambayo yaliwasilishwa kwa kiwango cha juu kuliko uhalisia. Mtu anawasilisha madai ya shilingi 600,000,000; badala ya shilingi 600,000 na yako madai ambayo yalishalipwa yakawasilishwa tena na kadhalika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo ninachosema, ni lazima Serikali ipate nafasi ya kufanya uthamini kabla ya kuweza kulipa madai haya. Tuna thamini sana mchango wa walimu, tunajua sisi wote tusingekuwa hapa bila mchango wa walimu. Kwa hiyo, tutaendelea kulipa madai halali ya walimu na watumishi wengine wa umma kadiri yanavyowasilishwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nizungumzie jambo moja la fedha za vijana na wanawake ziko wapi kwenye bajeti? Bajeti inavyoainishwa kimataifa (*International Budget Classification*) huwa haiendi kwenye makundi ya jinsia, wazee, vijana na kadhalika. Ni wazi vilevile bajeti ya maji inagusa moja kwa moja akina mama, bajeti ya umeme vijijini kadhalika na barabara za vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kuelekeza bajeti ya Serikali kwenye maeneo hayo ambayo yanagusa akina mama moja kwa moja, bajeti imetoa kipaumbele kwenye sekta na maeneo ambayo yanagusa wanawake moja kwa moja. Kwa mfano, kwa mwaka ujao wa fedha asilimia tano ya mapato ya ndani ya kila Halmashauri yametengwa kwa ajili ya vijana. Asilimia tano ya mapato ya ndani ya kila Halmashauri yametengwa kwa ajili ya wanawake. Shilingi bilioni moja zimetengwa kwa ajili ya vijana kwenye Fungu 65, Ofisi ya Waziri Mkuu, shilingi bilioni 15 zimetengwa kwa ajili ya kuendeleza ujuzi kwa vijana ambao hawana ajira na hizi nazo ziko kwenye Fungu 65. shilingi 1,955,000,000 zimetengwa kwa ajili ya kuwezesha wanawake kiuchumi na ziko Fungu 55.

Mheshimiwa Naibu Spika, niseme tu kwamba Serikali inatambua umuhimu wa wanawake katika maendeleo ya Taifa letu na kamwe hatutasita kuchukua hatua za kibajeti ambazo zinawawezesha wanawake kutekeleza majukumu yao katika Taifa letu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna suala la mizigo kupungua katika Bandari za Dar es Salaam kutokana na wafanyabiashara kulalamikia VAT pamoja na *Single Customs Territory* kwa mizigo ya Congo. Ni kweli katika siku za karibuni tumeangalia mizigo inayopita katika Bandari ya Dar es Salaam kati ya mwezi Disemba mwaka jana na mpaka Machi mwaka huu kuna upungufu ukilinganisha na kipindi kama hicho katika mwaka uliopita. Kwa mfano, makontena ya kwenda Congo yamepungua kutoka 5,529 mpaka 4,092 ambapo ni upungufu wa 26%. Pia yale yanayokwenda Malawi nayo yamepungua kutoka 337 mpaka 265 na yale yanayokwenda Zambia nayo yalipungua kutoka 6,859 hadi 4,448. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa ushuru wa forodha kwa miezi hiyo hiyo, ukusanyaji umeendelea kuwa juu ya malengo. Ukiangalia takwimu hizi tunazosema ni kwamba idadi ya makontena katika kipindi hichohicho imepungua hata kwa nchi ambazo hazimo kwenye mfumo wa *Single Customs Territory*. Kwa hiyo, nachosema ni kwamba hakuna uhusiano wa moja kwa moja kati ya upungufu wa mizigo inayokwenda nchi jirani ikiwemo Kongo na huu mfumo wa *Single Customs Territory*. Nasema hivi kwa sababu, kwanza kwa upande wa kodi ya VAT hatutozi kodi kwenye *transit cargo* pamoja na kuwa Sheria ya VAT inatozwa kwa huduma ndogondogo peke yake. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo hili bado Serikali inalifanyia kazi kwa sababu taarifa za kiuchumi za hivi karibuni...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri, sekunde tano, muda umeisha.

WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Ikiwa ni pamoja na *World Economic Outlook* ya 2016, ukuaji wa uchumi wa China umeporomoka kwa miaka ya karibuni na umegusa biashara katika nchi nyingi ulimwenguni ikiwemo Tanzania. Kwa hiyo, sasa hivi tumeshawaagiza TPA na TRA kufanya uchambuzi wa kina kuona mwenendo huu wa mizigo katika bandari ya nchi jirani ikiwemo pia Dar es Salaam ili tuweze kuona ni nini kinaendelea. Taarifa ya jana...

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa.

WAZIRI WA FEDHA MIPANGO: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Ahsante sana. Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Naibu Spika, na mimi nashukuru kwa kunipa fursa hii niweze kuchangia katika hizi hoja mbili na niseme

tu kwamba naunga mkono hoja zote mbili. Namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa fursa hii pia kushiriki katika kuchangia hoja hizi mbili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda nitoe ufafanuzi katika baadhi ya masuala ya kikatiba na kisheria ambayo yamezungumzwa hapa. Niseme tu kumekuwa na hoja zinazojirudia sijui kama ni mkakati wa makusudi au ni kutokuelewa kwamba mambo yanatolewa ushauri hapa wa kisheria na Kikatiba lakini yanarejewa wakati fulani kwa namna ya kupotosha. Kwa sababu mimi wajibu wangu ni kutoa ufafanuzi wa eneo hilo, sitachoka kulisaidia Bunge liweze kuelewa wajibu wake vizuri linapotekeleza majukumu yake. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, moja, kumekuwa na hoja inayodai kwamba Serikali inapoka madaraka ya Serikali za Mitaa. Hii si kweli kwa sababu Serikali za Mitaa ziko kwa mujibu wa Katiba. Ukisoma Ibara ya 145 na 146 ya Katiba zimeeleza vizuri Serikali za Mitaa. Katiba hiyo imesema pia kwamba hizi Serikali za Mitaa zitafanya kazi mbali ya Katiba pia kuzingatia sheria zilizotungwa na Bunge hili. Kwa sababu hiyo, zimetungwa Sheria kwa mfano *The Local Government District Authorities, The Local Government Urban Authorities, The Local Government Finance Act* na sheria nyinginezo. Kwa mujibu wa Ibara ya 146(2), majukumu ya hizi Serikali za Mitaa ni kutekeleza kazi za Serikali za Mitaa katika eneo lake, kuhakikisha utekelezaji wa sheria na ulinzi wa wananchi, kuimarisha demokrasia katika eneo lake na kuitumia demokrasia kuharakisha maendeleo ya wananchi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, mambo haya yote ndiyo msingi wa Katiba na hata sheria hizo zinazoongoza Serikali za Mitaa katika kutekeleza majukumu yake zimeweka Mabaraza ambayo wajumbe wake wanateuliwa na wananchi wenyewe. Kwa mfano, Sehemu ya Tano ya Sheria ya *The Local Government District Authorities*, inaeleza majukumu ya Serikali za Mitaa kuwa ni:-

(a) *To maintain and facilitate the maintenance of peace, order and good governance within its area of jurisdiction.*

(b) *To promote the social welfare and economic well-being of all persons within its jurisdiction.*

Mheshimiwa Naibu Spika, sheria hiyo imeeleza mambo mengine mengi. Pia Sheria ya Tawala za Mikoa imeweka mamlaka ya Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya. Hawa ni wawakilishi wa Serikali Kuu katika hizi Serikali za Mitaa kuhakikisha kwamba haya mambo yanatekelezeka. Sheria hizi za Serikali za Mitaa zote mbili pia zinaeleza mamlaka ya Wakuu wa Mikoa na mamlaka ya Wakuu wa Wilaya katika hizo Serikali za Mitaa. Wakuu wa Mikoa wametajwa katika Ibara ya 61 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano na kazi zao zimetajwa

pale. Kwa hiyo, Wakuu wa Mikoa au Wakuu wa Wilaya wanapokuwa wanatekeleza majukumu yao ambayo wamepewa kwa mujibu wa Katiba na kwa mujibu wa Sheria za Serikali hizi Mitaa na Sheria ya Tawala za Mikoa wasichukuliwe kwamba wanaingilia mamlaka ya Serikali za Mitaa, hilo la kwanza. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, niseme tu kwamba vyeo hivi viko kihalali. Ukisoma Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Ibara ya kwanza imeeleza eneo la Jamhuri ya Muungano, baadaye ibara ndogo inaeleza kwamba hili eneo la Jamhuri ya Muungano litagawanywa katika maeneo mbalimbali ya kiutawala ambayo ni pamoja na mikoa na wilaya na wanawekwa huko viongozi wa kusimamia. Kama ilivyo kwenye Bunge ambapo unakuwa na Spika, unakuwa na Wabunge, unakuwa na Madiwani ndivyo ilivyo pia kwenye executive ambapo unakuwa na Rais, Mawaziri, Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya. Kwa hiyo, huwezi ukavunja ile sasa ukasema kwamba hivi vyeo vifutwe. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo napenda kulitolea ufafanuzi ni suala la kwamba Serikali ilete Muswada wa Sheria ili kumpatia mamlaka Mkurugenzi wa TAKUKURU kufungua kesi mahakamani bila hata kupata kibali cha Mkurugenzi wa Mashtaka. Naomba kulishauri Bunge lako Tukufu kwamba sheria iliyopo inatoa mamlaka kwa Mkurugenzi wa TAKUKURU kufungua mashtaka mahakamani kwa baadhi yake bila kulazimika kupata kibali cha Mkurugenzi wa Mashtaka. Ukisoma kifungu cha 57 cha Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa kinaeleza hivyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini la msingi zaidi ni kwamba Ibara ya 59B ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inampa mamlaka Mkurugenzi wa Mashtaka kuwa na uwezo wa kufungua, kuendesha na kusimamia mashtaka yote nchini. Kwa mfano, katika kifungu cha 15 cha Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa, makosa ya kudai, kushawishi, kupokea au kutoa ahadi za kupokea au kutoa rushwa haya yanafunguliwa na Mkurugenzi wa TAKUKURU bila kulazimika kupata kibali cha Mkurugenzi wa Mashtaka. Huyu Mkurugenzi wa Mashtaka, kwa mujibu wa sheria yao yeye ni huru, haingiliwi. Isipokuwa anatekeleza majukumu yake kwa kuzingatia mambo yafuatayo, Ibara ya 59B(4) inasema;

“Katika kutekeleza mamlaka yake, Mkurugenzi wa Mashtaka atakuwa huru, hataingiliwa na mtu yeyote au mamlaka yoyote na atazingatia mambo yafuatayo:-

(a) nia ya kutenda haki;

(b) kuzuia matumizi mabaya ya taratibu za utoaji haki; na

(c) maslahi ya umma.”

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, kama kuna watu hawafikishwi mahakamani amezingatia tu haya. Vilevile kama kuna watu wanafikishwa mahakamani amezingatia tu haya.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kulishauri Bunge lako Tukufu, Waheshimiwa Wabunge tujiepushe kuzungumzia mambo yaliyoko mahakamani. Hatua hiyo inakuwa na nia ya kuvuruga mwenendo wa mashauri yaliyoko mahakamani. Hakuwezi kukawa na *parallel processes*, Bunge lishiriki halafu Mahakama iendelee, sijui ufungue kesi nyingine Uingereza, *how can we?* Hii ni kuharibu tu mashauri haya yanayoendelea. Lazima Wabunge sisi tutambue mipaka ya madaraka yetu. Hizi hoja nyingine Waheshimiwa Wabunge tutumie hekima tunapokuwa tunazifikiria. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, niseme moja, uchaguzi wa Zanzibar ni uchaguzi huru, ulifanyika kwa haki kwa sababu ulisimamiwa na Tume Huru ya Uchaguzi. Tume ambayo ilitekeleza jukumu lake la Kikatiba kwa ufanisi ipasavyo. (Makofi)

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Mheshimiwa Naibu Spika, Taarifa.

WABUNGE FULANI: Aaaah.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bobali naomba ukae. Mheshimiwa Nassari naomba ukae.

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Anapotosha, anasema uongo ndani ya Bunge.

NAIBU SPIKA: Naomba mkae, tafadhali.

MHE. JOSHUA S. NASSARI: Kuhusu Utaratibu kwa mujibu wa Kanuni.

NAIBU SPIKA: Naomba mkae!

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Anasema uongo.

NAIBU SPIKA: Naomba ukae Mheshimiwa Bobali. Mheshimiwa Nassari naomba ukae. Mheshimiwa AG endelea. (Makofi)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Naibu Spika, mpaka sasa hakuna chombo kilichosema kwamba uchaguzi ule haukuwa huru na wa haki. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nilisitize hili kwa sababu Katiba yenyewe ya Zanzibar katika Ibara ya 21 (1) inasema; “Kila Mzanzibari anayo haki ya kushiriki katika shughuli za utawala wa nchi, ama moja kwa moja...”

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa walipewa nafasi hiyo, wakakataa wao wenyewe kushiriki. Hawawezi kudai kwamba uchaguzi ule ulikuwa sio huru wala wa haki. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa AG, muda wako umekwisha.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Suleiman Jafo atafuatiwa na Mheshimiwa Simbachawene halafu Mheshimiwa Angellah Kairuki atamalizia.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote, napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kufika leo hii ambapo tunahitimisha hoja ya bajeti ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuchukua fursa hii kumshukuru sana Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, kwa imani yake kubwa kwangu kwa kunipa nafasi ya kuhudumu katika nafasi hii ya Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Napenda pia kutoa shukrani zangu kwa Makamu wa Rais pamoja na Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi bora. Shukrani za pekee ziende kwa Waziri wangu Mheshimiwa George Simbachawene ambaye alikuwa akinipa maelekezo ya mara kwa mara katika kutekeleza majukumu yangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee kabisa nachukua fursa hii kuwapongeza viongozi wote wa Bunge wakiongozwa na Mheshimiwa Job Ndugai, Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wao mahiri uliowezesha Bunge hili Tukufu kujadili bajeti hii. Aidha, napenda kumshukuru Mheshimiwa Jasson Samson Rweikiza, Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge na Utawala na Serikali za Mitaa pamoja na Wajumbe wote wa Kamati kwa uchambuzi wa kina ambao umesaidia sana kuboresha bajeti hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda sana kuwashukuru wananchi wangu wa Jimbo la Kisarawe kwa kunipa fursa tena kwa nafasi hii kwa mara nyingine ya pili kuhudumu katika Bunge hili. Ndugu zangu wananchi wangu, nawapenda sana, ahsanteni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini kwa umuhimu sana nipende kuishukuru familia yangu, wake zangu pamoja na watoto. Shukrani kubwa zaidi ziende kwa mama yangu mzazi aliyenizaa na kunilea vizuri pamoja na baba yangu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya pongezi hizi sasa naomba nijielekeze katika kujibu baadhi ya hoja zilizochangiwa na Waheshimiwa Wabunge kwa njia ya maandishi na kwa kuzungumza. Majina ya Waheshimiwa Wabunge wote waliochangia watatajwa na Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais - TAMISEMI atakapokuwa akijibu hoja mbalimbali za Wabunge. Kutokana na muda, hoja ambazo hazitajibiwa hapa tutaziwasilisha kwa maandishi ili Waheshimiwa Wabunge wote waweze kuzipitia.

Mheshimiwa Naibu Spika, Wabunge wengi walichangia katika maeneo yafuatayo:-

- (i) Usimamizi wa mapato katika Serikali za Mitaa;
- (ii) Maeneo mapya ya utawala;
- (iii) Migogoro ya ardhi;
- (iv) Usimamizi wa watumishi katika mamlaka ya Serikali za Mitaa; na
- (v) Kuimarisha huduma za kijamii ikiwemo elimu, afya, maji na mawasiliano.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukianza katika hoja zilizowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ambazo kwa kiwango kikubwa zimeungwa mkono na Wajumbe wengi katika Bunge hili, lilikuwa suala zima la Halmashauri kutenga 10% ya mapato yake ya ndani kwa ajili ya kuwawezesha wanawake na vijana. Ufafanuzi wa hoja hii ni kwamba Halmashauri zote zimeelekezwa kupitia mwongozo wa bajeti kutenga 10% kwa ajili ya mkopo wa vikundi vya wanawake na vijana. Aidha, katika uchambuzi wa bajeti agizo hili limezingatiwa na Halmashauri zote zimetenga 10% ya mapato ya ndani. Wakuu wa Mikoa wanaelekezwa kusimamia utekelezaji wa jambo hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kusisitiza hapa, sisi Wabunge wote ni Wajumbe wa Kamati za Fedha na Mabaraza ya Madiwani. Kwa sababu mwongozo wa bajeti umeshaeleza na Halmashauri zote zimeshatenga 10% katika bajeti zao za mapato ya ndani na ndiyo *criteria* iliyotumika kupitisha bajeti ya kila Halmashauri yake, tuna jukumu la kuhakikisha suala hili linatekelezwa. Kwa sababu hii 10% ni *own source* kwa maana kwamba ni mapato ya ndani yanayokusanywa katika Halmashauri husika, ina maana pesa

zile zinaishia katika Halmashauri na kwamba Kamati ya Fedha na Baraza la Madiwani ndilo linafanya maamuzi hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nia yangu ni kusema kwamba kila Mbunge akitoka hapa atahakikisha kitachokusanywa kinagawanywa kwa wananchi ili mradi vijana na akina mama waweze kupata mikopo hiyo. Nisisitize pia tutakapofanya hivyo lazima tuangalie ni jinsi gani tunawagusa walemavu ili mradi nao waweze kushiriki katika shughuli za ujasiriamali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile kulikuwa na hoja ya ukusanyaji wa ushuru wa minara ya simu na mabango ambapo suala hili limekuwa ni changamoto kubwa. Ufafanuzi wa hoja hii ni kwamba ushuru wa minara ya simu na mabango hutozwa kwa mujibu wa Sheria ya Fedha ya Serikali ya Mitaa, Sura Na. 290. Kuhusu malipo ya vijiji na watu binafsi, malipo haya hulipwa kwa mmiliki wa eneo ambalo minara huwekwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, malipo haya hayahusiani na malipo ya ushuru ambayo Halmashauri inatakiwa iyapate. Hivi sasa Serikali inakusudia kuwasilisha Bungeni Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Serikali za Mitaa ili kuweka mfumo mzuri wa malipo, ushuru wa minara na mabango kwa watu binafsi katika Serikali ya Vijiji ili mradi uwe sawasawa kwamba kila Halmashauri iweze kunufaika na mchakato huo tunavyoenda katika ukusanyaji wa kodi.

Mheshimiwa Naibu Spika, hoja nyingine ilikuwa suala zima la matumizi ya mfumo wa kielektroniki katika ukusanyaji wa mapato ya ndani ya Halmashauri. Jambo hili tumelielezea katika vipindi mbalimbali na Mheshimiwa Waziri Mkuu amekuwa mstari wa mbele kulisimamia hili na kutoa maagizo. Katika bajeti ya mwaka huu tunasema itakapofika muda ulioagizwa katika hotuba ya mwaka wa fedha 2016/2017 tuliyoisoma hapa ambayo inajaiinisha katika ukurasa namba 13 na 16, kwamba kuanzia Julai 1, 2016 kila Halmashauri zote zinatakiwa kukusanya mapato yake yote kwa mifumo ya kielektroniki. Baada ya mifumo hii kuanza hakuna Halmashauri itaruhusiwa kutumia mawakala katika ukusanyaji wa mapato. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuwasisitiza Waheshimiwa Wabunge, sisi ni Wajumbe katika Mabaraza yetu, kila mtu akachukue nafasi yake kuhakikisha kwamba katika Halmashauri yake anakwenda kuweka misingi imara ili mwaka wa fedha 2016/2017 twende katika mfumo thabiti wa kuweza kukusanya mapato.

Mheshimiwa Naibu Spika, hapa tumetoa maelezo sehemu tofauti kwamba tulipotumia mifumo hii mabadiliko ya ukusanyaji wa mapato yamekuwa makubwa sana. Sehemu ambayo walikuwa wanakusanya shilingi 200,000 mpaka shilingi 300,000 kwa siku, mara baada ya kuweka mfumo huu

watu wanakusanya zaidi ya shilingi 3,000,000 mpaka shilingi 4,000,000. Ni jukumu la kila Mbunge kuhakikisha sasa anaenda kusimamia eneo hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile Ofisi ya Rais - TAMISEMI, tunatoa onyo kwa watendaji ambao wataenda ku-*temper* na mifumo hii. Naomba niwaeleze, watendaji wote ambao watathubutu kwa njia moja au nyingine kwenda kuhujumu mifumo hii, tutahakikisha Ofisi ya Rais – TAMISEMI inaenda kuwashughulikia kwanza. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa na suala zima la Halmashauri irejeshewe 70% ya kodi ya ardhi badala ya 30%. Majibu ya hoja hii ni kwamba utaratibu wa kugawanywa kodi ya ardhi ya asilimia 30 kwa Halmashauri na asilimia 70 kwa Wizara ya Ardhi umewekwa kwa mujibu wa Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, marekebisho ya sheria hii yanayopendekezwa pamoja na wazo la kuwezesha Halmashauri kubaki na mgao unaostahili kabla ya kuwasilisha Wizarani, mchakato huu sasa unaenda ambapo marekebisho haya ya sheria yatakapokamilika, jambo hili tutaliangalia sote kwa pamoja kuona ni jinsi gani tuliweke ili mradi Halmashauri ziweze kukidhi kupata mapato halisi katika suala zima la Kodi ya Ardhi.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile kuna hoja imejitokeza sana kuhusu suala zima la Mfuko wa Afya ya Jamii (*CHF*) juu ya uhamishaji wa Mfuko wa *CHF*. Waheshimiwa Wabunge wengi wamechangia na Mwenyekiti wa Kamati alilielezea hili katika taarifa yake. Kwa hiyo, ufafanuzi wa hoja hii ni kwamba Sheria ya Mfuko wa Afya ya Jamii (*CHF*) iliyoko sasa, imeweka utaratibu wa hiari kwa kila kaya kujiunga katika Mfuko huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hivi sasa Wizara ya Afya inaandaa Muswada wa Sheria ya kufanya Mfuko wa Afya ya Jamii kuwa lazima. Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wakiwemo Waheshimiwa Wabunge, Madiwani na Viongozi katika ngazi zote, wataendelea na jitahada mbalimbali za kuwaelimisha wananchi ili kuhakikisha kwamba wale wadau mbalimbali kama waendesha bodaboda, mamalisha, watu wa pikipiki, wafanyabiashara wadogo, basi wote mwisho wa siku waweze kujiunga katika Mfuko huu kwa ajili ya kuimarisha afya ya Taifa letu na wananchi wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine lililojitokeza ni kwamba, Serikali itoe fedha za Halmashauri ili kulipa madeni ya Wazabuni na Wakandarasi, kuondoa usumbufu kwa Halmashauri kutoka kwa wadeni wao. Hoja hii imejadiliwa na Wabunge wengi. Kama nilivyosema, Waziri wangu wa Nchi akifika hapa atakuja kutoa ufafanuzi mbalimbali kwa Wabunge wote waliochangia.

Mheshimiwa Naibu Spika, majibu ya hoja hii ni kwamba Serikali inatambua madeni ya Wazabuni yaliyopo, waliotoa huduma mbalimbali katika Serikali kuu, Halmashauri na Taasisi zetu. Serikali itahakikisha kwamba madeni hayo yataendelea kulipwa kwa kadri fedha zitakavyopatikana. Aidha, Halmashauri zinaelekezwa kutoanzisha madeni mengine mapya.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna hoja nyingine iliyojitokeza kuhusu suala zima la ujenzi wa Ofisi ya Halmashauri ya Wilaya ya Chamwino. Hii ilikuwa moja, lakini nilivyofuatilia nimeona ni watu wengi wamekuja na hoja hii kuhusu maeneo yao. Kwa hiyo, nijibu kwamba tuna Halmashauri zipatazo 44 ambazo ujenzi unaendelea na tumetenga kati ya Shilingi milioni 500 mpaka Shilingi milioni 850. Naomba nizataje Halmashauri hizo kwa faida ya Bunge hili kwa sababu kila mtu atataka kujua katika eneo lake ni eneo gani limeguswa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Halmashauri ambazo zimetengewa mgao huo kati ya Shilingi milioni 500 mpaka Shilingi milioni 850 ni *Kalambo DC, Kyela DC, Bumbuli DC, Kaliua DC, Nkalama DC, Ikungi DC, Ushetu DC, Nyasa DC, Ilemela MC, Masasi DC, Gairo DC, Busokelo DC, Momba DC, Uvinza DC, Kakonko DC, Buhigwe DC, Mbogwe DC, Nyang'hwale DC, Njombe TC, Wanging'ombe DC, Makambako TC, Mlele DC, Msimbo DC, Mpanda DC, Simanjiro DC, Kiteto DC, Mkinga DC, Kilinda DC, Mpangani DC, Magu DC, Mtwara DC, Chamwino DC, Mafia DC, Kibaha DC, Msalala DC, Kahama TC, Butiama DC, Tarime DC, Chemba DC, Kibaha TC, Geita TC, Busega DC, Itirima DC na Bariadi TC. (Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo, kuna Halmashauri mpya ambazo zimeanzishwa zipatazo 20 na ambazo zimetengewa Shilingi bilioni 2,140 ambazo ni *Busocha DC, Bunda TC, Chalinze DC, Handeni DC, Ifakara TC, Itigi DC, Kasulu TC, Kibiti DC, Kondoa TC, Madaba DC, Mafinga TC, Malinyi DC, Mbinga TC, Mbulu TC, Mpindwa TC, Nanyamba TC, Newala TC, Nzega TC, Songwe DC na Tunduma TC*. Hizi zimetengewa Shilingi bilioni 2,140 ambayo inaenda kuanza ujenzi katika harakati hizo. Nimeamua kuzitaja hizi kwa sababu kila Mbunge hapa alikuwa anazungumza suala zima la ujenzi wa Halmashauri mpya.

Mheshimiwa Naibu Spika, haya ni maeneo ambayo Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa nafasi niliyopata kidogo naomba niendeleo kufafanua. Vile vile kuna suala zima la Chemba ambapo Mheshimiwa Felister Bura alikuwa anazungumzia kuhusu ujenzi wa hospitali ya Wilaya ya Chemba.

Mheshimiwa Naibu Spika, ufafanuzi wa majibu yetu unasema, Halmashauri ya Chemba imetenga eneo la ekari nane kwa ajili ya ujenzi wa hospitali ya Wilaya. Kwa mwaka wa fedha 2016/2017, zimetengwa Shilingi

milioni 20 kwa ajili ya kupima eneo ili maandalizi ya awali ya ujenzi wa hospitali hiyo yaanze.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile kuna suala kwamba mradi wa umwagiliaji wa Gawaye, Manispaa ya Dodoma na Mradi wa Maji, Bahi ukamilishwe. Katika ufafanuzi wa hoja hii ni kwamba Halmashauri ya Manispaa ya Dodoma imeendelea kukamilisha ujenzi wa mfumo wa umwagiliaji katika Kijiji cha Gawaye kwa gharama ya Shilingi milioni 631.68. Kazi hii ya uwekaji mifumo inatarajiwa kukamilika mwezi Mei, 2016, ambapo jumla ya eneo la ukubwa la ekari 97 umekamilika kati ya ekari 100. Inatarajiwa kuwekewa mifumo hiyo ya umwagiliaji na kuwezesha wananchi kulima zao la zabibu.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile watu wamechangia katika eneo la elimu hasa katika suala la elimu bure. Kulikuwa na mawazo ambayo wengine wanasema suala la elimu bure halikuleta tija. Kikubwa zaidi naomba niwashukuru Wabunge wote. Karibu asilimia 99, kila Mbunge aliyesimama hapa alikuwa ana-appreciate suala zima la elimu bure. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ni lazima tukiri, kuna wenzetu ambao ni maskini kabisa, hali ilikuwa ni ngumu. Leo hii ndiyo maana hata tulipoanzisha suala hili, kuna watoto ambao tumewasajili mwaka huu wana miaka 10 mpaka 11. Nini maana yake? Maana yake watoto hawa walikuwa wanakosa fursa ya kwenda shule kutokana na hali ya maisha yao. Leo hii tumekumbwa na tatizo la madawati kwa sababu idadi kubwa ya watu waliokuwa wanakosa elimu, sasa wameenda shuleni.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, ni jambo la kuishukuru sana Serikali na Chama cha Mapinduzi na mtazamo wa Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli ambaye amekubali kutenga Shilingi bilioni 16.77 kila mwezi kwa ajili ya ruzuku katika eneo hili. Kwa hiyo, tunashukuru sana. Naamini kwamba jambo lolote lina changamoto. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema haya, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa George Simbachawene! Speed ya Mheshimiwa Jafo hatari kabisa! *(Kicheko/Makofi)*

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote, kwanza kabisa kwa dhati ya moyo wangu nimshukuru sana Naibu Waziri wangu Suleiman Said Jafo, ananipa ushirikiano mkubwa, ananiheshimu, tunafanya kazi vizuri na kwa raha sana. *(Makofi)*

Pili, namshukuru sana Katibu Mkuu Engineer Iyombe na Manaibu wake, Deo Mtasiwa anayeshughulikia masuala ya afya na Benard Makali ambaye anashughulikia masuala ya elimu pamoja na Wakurugenzi na Watumishi wote wa Wizara ya TAMISEMI; wanatupa ushirikiano mzuri na tunafanya kazi vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, leo nipate fursa ya kuwashukuru sana wananchi wa Jimbo la Kibakwe kwa kuniamini, lakini kwa kuendelea kunivumilia wakati naendelea kutekeleza majukumu ya Serikali. Nataka niwafahamishe kwamba nawapenda na baada ya Bajeti hii nitakwenda kuonana nao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Wizara yangu imepata wachangiaji wengi sana. Nawashukuru sana Waheshimiwa Wabunge wote wa pande zote za Bunge kwa kutoa michango mingi yenye tija na maudhui mbalimbali katika kuboresha utekelezaji wa Serikali katika Wizara yangu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimepata wachangiaji na nikushukuru pia wewe na Wenyeviti wote mliosimamia Wizara yangu, kusimamia uchangiaji wa waliozungumza 140, si jambo dogo; na walioandika kwa maandishi 60 na wenyewe wamenipa michango yao, nawashukuru sana. Michango hii mingi pamoja na uzuri wake na aina na staili mbalimbali ambavyo imetolewa mimi kwangu nilikuwa nachukua yale muhimu yanayonisaidia katika kufanya maisha ya Watanzania yawe bora. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naamini hata ambao hawakusema, nao wangependa waseme, hata ambao hawakuandika nao wangependa waandike, lakini itoshe tu kwamba hawa wachache waliosema wametoshwa kuwakilisha wote na kwa hivyo, wote ndani ya Bunge hili mmesema juu ya Wizara yangu. Nawashukuruni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, siyo rahisi sana kujibu hoja zote kadri zilivyotolewa maana ni nyingi mno. Tutaandaa *matrix* maalum itakayokuwa inazungumza aliyesema na aliyeliza jambo na ufafanuzi wake tulivyoutoa katika kabrasha maalum ambalo tutawapatia kabla hatujaondoka hapa Bungeni, ili kila mmoja ajue hoja atakazosema mtu mwingine ili aweze ku-refer katika hizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, zile chache nitakazobahatika kuzijibu, basi kama nitajaliwa kusema, nitazisema. Hata hivyo, ninazo nyingi sana hapa.

Mheshimiwa Naibu Spika, nchi yetu mwaka 2015 tukiwa kwenye uchaguzi, Watanzania wengi waliomba kwa dini zao mbalimbali, kwa ibada mbalimbali wakiomba nchi hii ipate kiongozi atakayewapeleka mbele. Ni imani yangu kwamba Mwenyezi Mungu aliyapokea maombi ya Watanzania

wengi na ndiyo maana tumempata Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, ambaye ameanza kutupeleka mbele. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Rais Magufuli ni nani? Rais Magufuli ni mtu anayechukia rushwa, ufisadi, ubadhirifu, matumizi mabaya ya madaraka, lakini anakusudia kukusanya kodi. Pia akishakusanya kodi anataka kubana matumizi. Dhamira yake ni ili kupunguza *gap* tuliloacha wanyonge na maskini wanaoishi maisha ya tabu katika nchi hii. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mifumo ya kisiasa katika dunia inatofautiana. Iko mifumo ya kijamaa na fikra na dhana za kijamaa, lakini iko mifumo ya kibepari na fikra na dhana za kibepari. Mtu anajitokeza na kujipambanua kama kiongozi wa watu; asipowazungumzia na kuwapenda maskini walioko chini, kuwanyanyua wakaribie walioko juu, huyu dhana yake na fikra yake ni ya kibepari. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, misingi ya Taifa letu imejengwa katika fikra na mawazo ya Mwalimu Nyerere, ambaye aliheshimu usawa, haki na umoja. Usawa kwa kipato, usawa kwa hadhi. Kadri tunavyoacha *gap* kuwa kubwa kati ya maskini na wenyenacho, hatujengi Taifa *sustainable*. Taifa hili litakufa na mara moja litaondoka katika amani na utulivu, vitu ambavyo tumevijenga kwa muda mrefu sana wa nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nachukua nafasi hii kumpongeza sana Mheshimiwa Rais kwa maono haya anayoyafanya katika kuhakikisha kwamba nchi yetu inarudi kwenye mstari sahihi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Singapore, chini ya Waziri Mkuu Lee Kuan Yew, mwaka 1999 alipoichukua nchi ile ali-dedicate kuhakikisha kwamba anapunguza na kuondoa unyonge wa watu masikini. Matajiri hawa huwa wapo tu, lakini kazi ya kiongozi ni kuwachukua maskini, kuwasukuma, kuwaleta juu. Walikuwa na Sera kama zetu na wao walikuwa *non-aligned movement*, lakini leo wamefika mbali sana kwa sababu wamekubaliana wote na ni akili ya mtu huyu mmoja ndiyo imewafikisha hapo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, China, mwaka 1949 hadi 1980 chini ya Chama cha Kikomunisti, China imetoka ilipokuwa chini ya mawazo ya Mao Tse Tung na rafiki yake Biao ambao waliitoa China ilipo na walipewa fursa ya mawazo yao ku-*prevail* wakaifikisha China ilipofika. Nawaomba sana Watanzania, tumpe ruhusa Rais, Mheshimiwa Dkt. Magufuli, ana dhamira ya dhati, anatupeleka ambapo wote tunaona ni sahihi. Nami niseme pande zote mbili, dhana hiyo na *sense* hiyo inaonekana hata pamoja na msimamo ya Vyama vyetu, tukubaliane kwamba Rais wetu anaenda vizuri. Tuache afanye kazi, ashughulikie huu upungufu ambao upo?

Mheshimiwa Naibu Spika, wako watu kwa namna tunavyokuwa tunajenga Taifa linalopotea; utaona linaanza kuwa na madalali wengi na watu waacha kufanya kazi; Taifa linalopotea utaona watu wanakubaliana katika kupata fedha bila kufanya kazi; Taifa linalopotea utaona wenye nguvu wanaacha kufanya kazi, wanyonge na wasio na afya nzuri ndio wanaofanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukitoka leo kuanzia Dodoma mpaka kufika Dar es Salaam, miezi ya kilimo utakaowaona wanafanya kazi mashambani ni wazee na watoto. Vijana hawafanyi kazi. Ni lazima uamuzi wa dhati ufanyike na tukubaliane wote kama Taifa kwa sababu hata hizi siasa tunazozifanya leo, ni kwa sababu ya amani na utulivu na hiyo gap kati ya wenye nacho na wasio nacho imekuwa ikishughulikiwa kwa muda mrefu kwa miongo ya viongozi waliopita tangu tumepata uhuru mpaka sasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa tunahitaji mawazo mapya, nami naamini mawazo sahihi ni ya Rais Magufuli. Rais wa namna hiyo anayetaka kuleta mabadiliko katika nchi yoyote ile duniani na hasa tulizoziona zikibadilika duniani, Rais wa namna hiyo huwa hataki urafiki na mtu, hataki aonekane kama ana kundi na ndivyo alivyo Mheshimiwa Rais Magufuli. Hana rafiki, hana swahiba, yeye ameipeleka nchi mbele; ukileta mchezo, anatuambia tunasonga mbele, wewe unabaki, tunasonga mbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nawaomba Waheshimiwa Wabunge wa pande zote, wale tunaomuunga mkono Mheshimiwa Dkt. Magufuli tumfuate na tusonge mbele. Kura alizopigiwa Mheshimiwa Rais wala hazikutoka kwa misingi ya pande hizi mbili. Alizikuta kura za watu wanaonung'unika na maumivu mengi hawajui cha kufanya; wakitusikiliza upande huu hawatuelewi, wakitusikiliza upande huu hawatuelewi. Tuwaache Watanzania wamfuate Mheshimiwa Dkt. Magufuli na sisi tuwaunge mkono na tusaidie Serikali ya Mheshimiwa Dkt. Magufuli kwa haya tunayoyafanya hapa ndani ya kupitisha Bajeti ili mambo yaweze kutekelezeka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema, zimechangiwa hoja nyingi sana, lakini nianze kujibu baadhi ya hoja za Waheshimiwa Wabunge. Lilizungumzwa hapa suala la mgawanyo wa fedha ya Jimbo. Ni kweli nikiri kwamba tulifanya makosa katika mgawanyo wa fedha za kichocheo cha maendeleo ya Majimbo na kuzipeleka kwenye Halmashauri badala ya kuzipeleka kwenye Majimbo. Ndugu zangu, ndiyo tumetoka kwenye uchaguzi, tulikuwa tumewekana sawa, lakini basi imetokea kwa bahati mbaya, mtuwie radhi.

Mheshimiwa Naibu Spika, tumetoa waraka kwa Wakurugenzi wote nchini. Kwanza, tumewaambia wasimamishe na kama wamefanya, basi warudishe na

kuhakikisha kwamba wanazigawa kwa misingi ya Majimbo, hizo hizo zilizokwenda kwa sababu hapa tuna changamoto tatu. Moja, ni kwamba kuna maeneo ambapo yamezaliwa Majimbo mapya, lakini fedha imepelekwa inataja Jimbo la zamani. Kwa hiyo, Jimbo lingine hili linapata shida.

Mheshimiwa Naibu Spika, hili nalijua, kwa mfano, kule Bunda kuna rafiki yangu Boni halafu kuna Ester Bulaya. Kwa hiyo, unakuta pale sasa hawajui ni nani anachukua kipi? Tumetoa maelekezo mazuri, naamini watafanya masahihisho na vigezo vinavyotumika ni vile tulivyovisema hapa siku moja kwamba asilimia 25 ya fedha hiyo inayokuwa imepangwa kama ni fedha ya Mfuko wa Jimbo, huwa inagawanywa sawasawa (*pro-rata*). Asilimia 75 inayobakiwa inagawanywa kwa misingi ya ukubwa wa eneo, kiwango cha umaskini, lakini pia inagawanywa kwa kuzingatia kigezo cha idadi ya watu.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vigezo kwa mchumi aliyebobea ambao tunawaweka kwenye Halmashauri zetu, haviwasumbui katika kupiga hesabu. Hata hivyo, tunawasimamia kwa karibu ili tuweze kuona wanapiga hesabu vizuri na Majimbo yote yanagawanywa; kama ni ndogo, basi wote tupate kidogo kidogo, kama tutajipanga upya kwa mwaka unaokuja, tuje na hesabu nzuri zaidi ya bajeti ya kutosha kwa ajili ya Majimbo.

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili ni suala la Viti Maalum, kuwa Wajumbe wa Kamati za Mipango na Fedha kwenye Halmashauri. Jambo hili lina *logic*, lina *sense*, hakuna namna unaweza ukalipinga hivi na unaweza ukaonekana mtu wa ajabu ukilipinga bila kutoa sababu za maana. Maana hawa Wabunge wa Viti Maalum ni Wawakilishi wa wananchi. Kikao cha Kamati ya Fedha kinaalika Wajumbe mbalimbali na kikao kile wanachotoa pale ni mawazo, wala Mbunge hawi Mwenyekiti; wote ni Wajumbe tu.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa kuingia mle akatoa mawazo yake juu ya rasilimali zilizopelekwa kwenye Halmashauri, ubaya uko wapi? Mimi mwenzenu siuoni! Hata hivyo, masuala ya Kiserikali yanakwenda kwa mabadiliko ya kimaandishi. Kwa sababu jambo hili lilikuwepo, acha tulichukue tukalifanyie kazi na baadaye tutakuja na msimamo wa Serikali. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Walimu kutopandishwa madaraja, wengi wamesema. Haya yamesemwa kwenye maoni ya Kamati lakini Wajumbe wengi wamesema. Mniwie radhi kwamba siyo rahisi kuwataja majina, maana vinginevyo nitachukua muda mrefu, lakini nitatambua kwenye majibu rasmi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Walimu kutopandishwa vyeo mwarobaini wake sasa umefika. Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wa Bunge lililopita kwa kupitisha Sheria ya Tume ya Utumishi wa Walimu. Hivi katika bajeti yangu hii, nimeleta bajeti ya kiasi zaidi ya Shilingi bilioni 10 kwa ajili ya Tume hii kuanza na

tunaendelea kuzungumza. Tunaamini Tume hii Makao Makuu yake itakuwa Dodoma ili waweze kuwahudumia Walimu kwa urahisi. Tume hii ikianza, ndiyo itakayomaliza matatizo yote haya ya Ualimu ikiwa ni pamoja na hili la kupandisha madaraja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Walimu wetu wameumia sana. Mtu anafanya kazi, maana kupanda madaraja ni kila baada ya miaka mitatu, mitatu. Mtu anafika miaka tisa hata kumi na mbili hajapandishwa daraja, halafu aliyeanza kazi, ame-lobby lobby amefanya ujanja, sijui ametoa rushwa, amepandishwa daraja mpaka anamzidi aliyefanya kazi miaka kumi. Hii haiwezi kukubalika na tutaliangalia. Tume hii siku nitakapokuwa naizindua, nitahakikisha *first task* ni hiyo na hata ikibidi tuweze kutengeneza upandaji wa madaraja wa mserereko ili waweze kukutana na wale waliopanda wakipitiliza, basi na wenyewe tutawashusha kwa sababu wapo pia. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ambalo limechangiwa na wengi lakini pia na Kamati ya Bunge ya Kudumu ya TAMISEMI, ni mabasi yaendayo haraka Dar es Salaam, yaani DART. Ni kweli mradi huu ulikuwa na makando kando mengi sana. Kweli kabisa! Hakuna asiyejua, ni ukweli kabisa! Makando kando mengi ya DART kama DART, yamesababishwa na DART kumchukua mwendeshaji wa muda. Maana kulikuwa na mwendeshaji wa kudumu anayekuja kuendesha mradi wa mabasi yaendayo kasi Dar es Salaam, ambapo kulingana na miundombinu ilivyokuwa imekamilika, mchakato wa kumpata mwendeshaji wa kudumu unaweza ukachukua miaka miwili hadi mitatu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, yakatokea mawazo mema na mazuri tu kwamba jamani hivi hapa nchini kwetu hatuwezi kupata mwendeshaji wa muda kwa kipindi cha miaka miwili hadi hapo tutakapompata mwendeshaji wa kudumu? Jambo hili likaonekana ni jema kwa sababu shida tunayoipata Dar es Salaam tunaiona, miundombinu imekamilika, tunasubiri nini? Kwa nini tusianze? Ukiangalia kwa watu wenye uzoefu wa ku-operate mabasi mengi na wenye *facilities*, ikiwa ni pamoja na *garage* kubwa, maeneo makubwa ya kuweza kutunza magari na *mass operation, a big flit* ya mabasi kama 100 hadi 200, wenye uwezo huo ni UDA.

Kwa hiyo, UDA na wao wakaomba kama walivyoomba waombaji wengine. Katika ku-evaluate hao waliokuwepo huko wakati huo, wakaona kwamba UDA wanaweza wakatusaidia katika ku-operate mabasi haya kwa muda. Kilichotokea ni kwamba kumbe UDA nyuma yake ana makandokando mengi. UDA inamilikiwa sasa na kampuni inaitwa SGL. Kampuni ya SGL ikawa ime-assume kwamba imechukua *the full control* ya Shirika la UDA na ikaanzisha kampuni ya UDART iliyokuja kuomba kazi DART.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa kilichotokea pale ni kwamba, sisi tulipoingia mwezi Desemba, tukaanza kazi, tukaangalia, tukawaambia hapana, uhalali wa UDA huku tunauona una mashaka. Kwa hiyo, hatuwezi kuendelea na huyu.

Kwa hiyo, mambo makubwa matatu tuliyo-*achieve* ni yafuatayo:-

Moja, tukawaambia sikiliza, wewe unasema una *full control* ya Shirika la UDA, umetoa wapi hiyo *full control*? Anasema nimenunua hisa kutoka Jiji. Lete vielelezo; akaleta. Tukamwambia lakini unadaiwa wewe! Huko Jiji la Dar es Salaam kwenyewe hujamaliza kulipa deni lote. Akasema ninachodaiwa nadaiwa tu, lakini hizi hisa nilikwishazinunua. Kwa hiyo, ushahidi wa hayo na kesi ya Jiji na UDA na SGL ilikuwepo Mahakamani.

Mheshimiwa Naibu Spika, bahati mbaya sana tulipofikiria kushughulikia jambo hilo, tukajikuta tunafungwa, maana yake waliingia mpaka *Deed of Settlement* kati ya Jiji na *Simon Group*. *Deed of Settlement* na wakasajili Mahakamani ya kwamba kweli amenunua, lakini tunamdai fedha hizi na kwamba akitulipa fedha hizi tunampa *the full control* ya shares zetu asilimia 51.

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati huo tulimkuta SGL amemfungia sandukuni TR ambaye ana asilimia 49 shares. Tukaenda pale tukamwambia kama humfungulii huyu, sisi hatuzungumzi na wewe. Akaenda Mahakamani akasema nafuta hii kesi ya kumfungia huyu Mahakamani, akamfungulia. Tukamwambia TR wewe asilimia zako 49 zipo? Akasema asilimia zangu 49 mpaka nikazi-*verify*. Akaenda aka-*verify*, tukazikuta asilimia 49 zile, tukazikomboa, zipo. TR anazo asilimia 49 za hisa. Kwa hiyo, Serikali mle kwenye UDA ina asilimia 49, lakini tukamkuta UDA amechukua *unissued shares* au *unallotted shares*, amezichukua zote zilizokuwa zimebakia za wabia, wanahisa wawili kati ya Jiji la Dar es Salaam na *Treasury Registrar*, anasema zote zile za kwake.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hizi 49 tumeshazikomboa lakini anasema hizi *unallotted shares*, hisa zisizogawiwa, anasema na hizi ni zangu, Bodi iliniuzia. Tukaenda tukamshinda, akasema nakubali bwana, sitaki kupoteza huu mradi, narudisha. Kwa hiyo, amekubali, amezirudisha zile hisa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tumekomboa *unallotted shares*, tumemrudisha TR kwenye nafasi yake ya *share* zile 49, tumebakia na kampuni ya SGL ambayo ni kampuni ya Mtanzania ambayo ina hisa 51 alizozinunua Jiji. Sasa kila kitu Jiji *as an authority* wamekifanya, Jiji *as an authority* wamepokea hizo pesa; Jiji *as an authority* wamekubali kuuza. Leo mkisema turudi tuka-*nullify* ile sera, kwa maslahi ya nani? Maana sasa mradi unasimama. Kutafuta mtu mwingine *it will take us three or four years*. Serikali hii kazi yake pia ni kuwezesha,

lakini tunawezesha watu ambao wanafanya mambo kisheria. *We have tried to prune him in every wrongs that he did; tumemtoa huko!*

Mheshimiwa Naibu Spika na Waheshimiwa Wabunge, tutakubaliana, naomba nisiendeleo na hili maana ni refu mno. Tunakuja kutoa taarifa rasmi ya Serikali ndani ya Bunge na Wabunge tutaliangalia *on merits* tutakubaliana. Mkisema tusifanye, Serikali hatulazimishi. Mkisema tufanye, kwa sababu Dar es Salaam kuna foleni watu wa Dar es Salaam na sisi tunaumia, tutaangalia *the option*.

Mheshimiwa Naibu Spika, sisi hatulazimishi kufanya, tumeyakuta madudu tumeya-clear. Sasa kwa nini tubebe sisi msalaba? Msije mkaniua, mkanishikia vifungu vyangu hapa! Nipeni bajeti yangu mimi niendeleo, nina mambo mengi ya kufanya ya afya na kila kitu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la *Property Tax* kwamba sasa ikusanywe na *TRA*; hivi nani hapa haiamini *TRA*? Mkusanyaji mkubwa wa kodi katika nchi hii, *whatever* kodi, popote pale, ni Waziri wa Fedha. Waziri wa Fedha ndiyo mwenye *TRA*! Sasa kama anasema ana njia na ana *muscles* za kukusanya zaidi kuliko sisi, kwani hivi bajeti za Halmashauri za Mamlaka ya Serikali za Mitaa zinatoka wapi? *Over 95 percent* Halmashauri zetu hazina uwezo wa kujitegemea hata kwa asilimia tano. Hela zote zinatoka Serikali Kuu Hazina, anayekusanya ni *TRA*. Sasa akisema anataka kukusanya, sana sana unamwambia baba nakushukuru, ukikusanya niletee. Basi! Mimi sioni kama kuna tatizo hapa! *(Makofi)*

Kwa hiyo, Waheshimiwa Wabunge, sisi tutadai haya mafungu tunayopendekeza, Waziri wa Fedha atuletee. Akisema anataka kukusanya, hewala; akisema kusanyeni nyie hewala, lakini tumekubaliana kwamba sisi Mamlaka ya Serikali za Mitaa hasa kwa mfano kwa Dar es Salaam, tulikuwa tumejiandaa vizuri sana katika kukusanya kodi hii, naye akasema mimi sifanyi chochote, nitapokuja tutashirikiana kwa pamoja, lakini fedha hii itakusanywa. Ninyi kinachotakiwa kufanya, si tumepitisha bajeti, tumwombe Waziri wa Fedha atupe fedha zile tulizopitisha, *that is it*.

Mheshimiwa Naibu Spika, hilo naomba tuliangalie, lakini kimsingi sioni tatizo lake na wala sitaki kuingia kwenye matatizo na sioni tatizo kwa Waziri wa Fedha na wala sioni kwamba ana nia ya kutokuisaidia Wizara yangu kufanya kazi, mimi naiona dhamira yake ni njema. Kazi yangu mimi na nyie Wabunge ni kusimamia, mimi kuhakikisha kwamba napata fedha kutoka kwa Waziri wa Fedha ili tuweze kupeleka malengo na bajeti iweze kutekelezwa mbele zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, posho za Wenyeviti wa Mitaa, Vijiji na Vitongoji. Sheria namba saba (7) na nane (8), ukizisoma kwa pamoja na *program* mbalimbali tulizonazo tulikubaliana kwamba asilimia 20 ya mapato ya ndani yapelekwe kwenye vijiji na asilimia 20 ya mapato ya ndani haya ni vyanzo vya ndani, *actual own source* na ile ambayo huwa inapelekwa kutoka Hazina ya fidia ya vyanzo vya mapato vilivyofutwa, vilivyokuwa kero. Kwa hiyo, ukichukua ile, ndiyo inayoitwa *own source* kwenye Halmashauri, yaani vyanzo vile vinavyopatikana na vile ambavyo vilifutwa na Serikali Kuu inavifidia kwenye Halmashauri. Ukivijumlisha ndiyo unatakiwa uchukue *20 percent* uipeleke kwenye vijiji.

Mheshimiwa Naibu Spika, fedha hii kwa baadhi ya maeneo ya vijiji na kwenye Halmashauri zetu inawasaidia sana Wenyeviti wa Vijiji kwa mgawanyo ufuatao:-

13% ya fedha hiyo inakwenda kwenye vijiji; 4% inakwenda kwenye Ward C; na 3% inakwenda kwenye Vitongoji. Kwa hiyo, *at least* hata kama ni kadogo, kanaweza kufika.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii fedha siyo ndogo kwa kila eneo; *own source* ya Dar es Salaam ni Shilingi bilioni 85. Hebu piga *20 percent* halafu uipeleke kwenye Mitaa kwa *own source* ya Manispaa ya Ilala peke yake ni bilioni 85. Piga *20 percent of it*, peleka kwenye Mitaa, *it's a big sum*, inaweza kusaidia. *Own source* ya Mpwapwa inaweza ikawa ndogo, ukichanganya na ile ya ruzuku, inaweza ikasaidia kitu.

Waheshimiwa Wabunge, tuna mambo mengi ya kufanya, tuna shida nyingi kwa wananchi wetu. Hili ni jambo jema! Nami nasema naona kabisa umuhimu wa Wenyeviti wa Vijiji na Wenyeviti wa Vitongoji, ikiwa ni pamoja na Madiwani. Wanafanya kazi nzuri, lakini iko *nature* ya aina fulani za kazi *if we exaggerate* tutajikuta nchi hii kila mtu anastahili kulipwa hela inayotoka Hazina na hela hiyo haitoshi. Ziko kazi nyingine kwa *nature* yake ni kutaka heshima tu. Mashehe na Wachungaji, hawalipwi mishahara. Wanachongojea ni sadaka ikipelekwa, hewala; isipokuwepo, hewala.

Vile vile zipo *nature* za kazi nyingine ni za kujitolea, kwa mfano, Wenyeviti wa Vijiji. Kwanza unaheshimika, watu wanakuja pale kwako, lakini vijiji vyenyewe mle mle ndani vina makusanyo. Ndiyo maana vijiji huwa vinatakiwa kusoma mapato na matumizi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kila kikao baada ya miezi mitatu, kijiji kinatakiwa kusoma mapato na matumizi. Hivi huwa wanasoma mapato na matumizi yapi? Kuna *incomes* mle ndani za minada, soko na nini. Naamini, Waheshimiwa Wabunge wote wa pande zote twendeni tukatafakari vizuri

tukaangalie uhalisia, tukikutana hapa kwenye bajeti nyingine, tunaweza tukawa tumeboresha wazo hili, tukaona namna bora ya kulifanya. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Rais amehimiza usafi, lakini tunazo sheria mbalimbali. Usafi ni lazima uende pamoja na upangaji wa miji yetu. Lazima kila Halmashauri nchini iweke utaratibu wa kuwekeza katika upangaji wa miji.

Mheshimiwa Naibu Spika, *problem* ya nchi yetu, shida yetu sisi Watanzania, kila mmoja anategemea *program*. Kila mmoja anategemea mpango utakaokuja na fedha, tena zisiwe za ndani tu, ziwe mpaka za nje, huyo mtu utakuta amechangamka kweli! Yako mambo wakati mwingine hayahitaji hata pengine *program*! Hata wakati mwingine hayahitaji fedha!

Mheshimiwa Naibu Spika, tuchukulie wewe una Maafisa Ardhi watatu, wanne kwenye Halmashauri yako, hebu niambie kama kila siku wanapima *square meter* labda ya 5,000, yaani kila siku wanachukua na vibarua wale wanaenda *site* wanapima; si wamefundishwa kupima na kupanga! Hivi kweli kama wangukuwa wanafanya hiyo kazi kila siku, baada ya miaka mitano, miji yetu itakuwa vile? Wamekaa pale wanangojea waletewe *program* na pesa wakati wameajiriwa kwa ajili ya kazi ya kupima na kupanga!

Mheshimiwa Naibu Spika, nawaomba Waheshimiwa Wabunge, nyie ni Wajumbe, kwenye Vikao vya Baraza la Madiwani, twendeni tukawahimize watu wetu, pamoja na program zinazoandaliwa na Wizara ya Ardhi, pamoja na program zinazoandaliwa na Wizara yangu ya TAMISEMI, bado tuna haja ya kutumia ile *human resource* tuliyonayo kule hata kama ndogo kuhakikisha kwamba inafanya kazi ile kila siku ili kupunguza migongano na matatizo yanayotokana na miji yetu kutokupangwa vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika usafi wenyewe wa kawaida huu, tumetoa wito na Mheshimiwa Rais ametoa mfano. Nachukua nafasi hii kumpongeza Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam, ameanzisha utaratibu mzuri wa kuwafanya vijana wachangamkie usafi na anasema usijifanye mstaarabu, kuwa mstaarabu na ili uwe mstaarabu ni lazima uonyeshe usafi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, usafi wa mazingira ya makazi yetu, usafi wa sehemu zetu za biashara ni muhimu sana. Tujitokeze Watanzania kutengeneza Taifa lenye usafi na kila mmoja awajibike, tusitupe uchafu hovyoy. Pengine unakuta gari ya Mbunge au Waziri au Kiongozi anaenda Dar es Salaam, mnafuatana njiani, anatupa chupa ya maji barabarani. Sisi tuonyeshe mifano mizuri ya kufuata taratibu na kanuni za usafi. (Makofi)

Mengi niliyoyasema haya yalisemwa na upande wa Kamati ya TAMISEMI lakini na Waheshimiwa Wabunge wengi walichangia.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye eneo hili ambalo limesemwa kwenye hotuba ya Kambi Rasmi ya Upinzani kwamba Serikali Kuu inaingilia madaraka ya Serikali za Mitaa kwa kufanya uteuzi wa Wakuu wa Mikoa, Makatibu Tawala, Wakuu wa Wilaya na akadiriki kusema mpaka Wakurugenzi. Pia likazungumzwa hili jambo lingine kwamba Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya wanaingilia mamlaka na majukumu ya Halmashauri.

Mheshimiwa Naibu Spika, ngojeni niwakumbushe na sitaki kuchukua maneno mengi, ngoja niwasomee sheria. Mwingiliano huu tunaousema unaweza ukawa na tafsiri zinazolingana na mazingira yetu, lakini naomba niwakumbushe; na bahati mbaya hii *citation* iko kwa Kiingereza, sasa naomba niisome:

"In relation to the exercise of powers and performance of functions of the Local Government Authorities conferred by this Act." Hii ni sheria ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa, *urban authority* lakini *this provision reads the same as the one in the District Authority.* Anasema: *"in relation to the exercise of powers and performance of the function of the Local Government Authorities conferred by this Act."* Kifungu cha 78(a), lakini kwenye JUTA, ile sheria rasmi ni kifungu cha 87.

Mheshimiwa Naibu Spika, inasema: *"The role of the Regional Commissioner and of the District Commissioner shall be to investigate the legality when questioned of actions and decisions of the Local Government Authorities within their areas of Jurisdiction and to inform the Minister (The Minister in respect of this law is the Minister responsible na TAMISEMI) or take other appropriate action as may be required. The legality of the actions, decision and the way of doing things kwenye Mamlaka za Serikali za Mitaa, inaweza ikahojiwa, ikatazamwa na kuangaliwa na kuchukuliwa hatua na Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya. Sio mimi, ni sheria. (Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, shida moja inayokuja siyo kwamba wanaingilia. Wao, *why* tunasema wanaingilia? Kama vitu vinaenda sawasawa, *assume everything goes vizuri*, vitu vinaenda sawasawa! Tukimkuta Mkuu wa Mkoa au Mkuu wa Wilaya anaingilia, tunamshangaa. *Why* unaingilia mamlaka halisi ya watu hawa ambao wanaweza kufanya mambo yao? Hao wamefanya kosa na watachukuliwa hatua, pindi tukiwakuta wanaingilia wakati mambo yanakwenda sawa. Pia hatuwezi kusema wasiingilie kama mambo hayaendi sawa. *When things are not moving okay*, hatuwezi tukasema sisi ni mamlaka ya Serikali, tumepanga, tumeamua! Mmepanga, mmezingatia sheria?

Mmezingatia kanuni? Mmezingatia taratibu? Kama mmezingatia hivyo, *then there is no need of interference.* (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kama hakuzingatia, wanasema...

MHE. PAULINE P. GEKUL: (Aliongea nje ya microphone).

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Gekul, mwache Mheshimiwa Waziri amalize kujibu hoja.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, wanasema *the legality*; kwa hiyo, *the legality* maana yake ni kwamba tuna-assume kwamba kuna kitu kimevunjwa na ndiyo maana lazima wafanye *interference*. Hiyo ndiyo tafsiri ya sheria na niwaombe sana, hakuna mwingiliano wowote unaofanyika na wale watakaokuwa wanaingilia, leteni taarifa tujue wameingiliaje, tutafsiri kwa mujibu wa majukumu yao tuone kama wameingilia. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tumesema eneo lingine ni kwamba Wakurugenzi wapatikane kwa kufanya usaili. Ni mawazo, tunayachukua kama kweli tutaweza kupata watu bora, lakini kuna shida huko kubwa! (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine lililosemwa na watu wengi ni uanzishaji wa maeneo mengi ya utawala. Waheshimiwa Wabunge nchi yetu bado ni kubwa. Ukiangalia namna tunavyokwenda na kuigawagawa pengine *the rationale* kwenye hii hoja ni kwamba, mgawanyo ambao hauzingatii matatizo *genuine* kama alivyosema Mheshimiwa Keissy, kwamba unalikuta eneo lingine ni kubwa sana na hapa Kambi ya Upinzani mlisema pengine tuzuie mgawanyo tena wa nchi hii, imetoshwa; ili tuhakikishe tumefanya. Yako maeneo mengine bado wenzetu hawajaridhika. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nitoe mfano. Mkoa wa Kilimanjaro, una *square* kilomita 14,000 *plus or something*; Wilaya ya Mpanda Vijijini ina *square* kilomita 19,000, unasemaje unazuia mgawanyo? Ukiichukua Kilimanjaro ukaijumlisha pamoja na Zanzibar, haiifikii Mpanda Vijijini. Watu wanaongezeka. Ndiyo maana sasa hivi wala hatukai kwa makabila, tunahitaji kufanya *movement*. Twendeni, ni lazima tutaendelea na hili, hatuwezi kufanya hivyo, lakini tutajaribu kuzingatia alichosema Mheshimiwa Keissy, tuangalie uwiano upya na vigezo vinavyotumika isije ikawa ni upendeleo unaofanyika na ambao utatuletea nchi yetu kuingia kwenye *imbalance of peace*. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine lililosemwa na Wabunge wengi pia kwamba barabara za Halmashauri zichukuliwe na *TANROAD*. Waheshimiwa Wabunge wa pande zote mbili, jambo hili haliwezi kutupeleka kwenye jibu. Ni

vizuri nichukue maoni yaliyotolewa na mtu mmoja nilimsikia alisema tuanzishe Wakala wa Barabara za Vijijini, Barabara za Halmashauri. Hili amelichukua kwenye Ilani ya Chama cha Mapinduzi. Naomba niisome. Katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi kifungu cha 39(a)(3) kimesema:

“Kuanzisha Wakala au Taasisi itakayosimamia kazi za ujenzi na matengenezo ya barabara za Miji na Majiji na Halmashauri ambazo ziko chini ya TAMISEMI.” Kwa hiyo, Ilani ya Uchaguzi ya CCM ilionona hili na sasa hivi wataalam wanafanyia kazi jambo hilo kutuletea namna bora ya kuweza kuanzisha huu Wakala. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ni changamoto za elimu ya msingi bila malipo. Tumejitahidi sana. Serikali ilipoingia madarakani kuanzia mwezi Desemba hadi Juni kabla hatujapitisha hii bajeti, tulisema lazima tuanzishe elimu bila malipo. Msingi wa hili Waheshimiwa Wabunge, kusema ukweli ni hali ngumu waliyokuwanayo baadhi ya wazazi kutoka familia maskini katika kuwapeleka watoto wao shule. Ilikuwa siyo rahisi kwenda kumwandikisha mtoto darasa la kwanza. Mambo yaliyokuwa ni magumu! Mzazi alitakiwa kutoa hadi Sh. 20,000. *(Makofi)*

Kwa hiyo, dhana ya elimu ya msingi bila malipo, inazingatia uendeshaji wa shule bila ada, wala michango ya aina yoyote ya lazima kutoka kwa wazazi au walezi wa wanafunzi. Vile vile hatukusema wadau hawawajibiki! Huku mbele tukazungumzia; na jana nilimsikia rafiki yangu, shemeji yangu Mheshimiwa Cecilia Paresso, shukuru Mungu mimi nimeoa kule kwenu, najua hili jambo limewasaidia wangapi kwenda shule! Watoto wa maskini walikuwa hawaendi! Katika uandikishaji wa darasa la kwanza mwaka huu, malengo yetu tumepita kwa karibu watoto 400,000.

Mheshimiwa Naibu Spika, hivyo, ina maana hawa 400,000 wasingekwenda shule! Rwanda watoto waliokwenda darasa la kwanza mwaka huu ni 150,000; Burundi ni 120,000. Sisi 400,000, hawa walikuwa ni sawasawa na watoto wa darasa la kwanza wa nchi mbili, wasingekuwa wanakwenda shule. Tungetengeneza bomu la namna gani? Leo wanakwenda shule kwa sababu Serikali imeamua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tumepanga mpango kwamba tulianza kuanzia Desemba mpaka Juni, 30 tupeleke Shilingi bilioni 18.77 kwenye shule zetu na zinaenda *straight* kwenye shule na hizi ni kwa ajili ya kuhakikisha kwamba watoto hawa wanasoma, hakuna michango ya uendeshaji wa shule; hakuna michango ya ada; na tumefuta ada kwa ajili ya Sekondari na tumefuta gharama za kulipia mitihani.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwezi wa Kwanza mpaka mwezi wa Sita mwaka huu tutapeleka Shilingi bilioni 131. Fedha hizi ni nyingi! Unasema hatukujipanga, hata takwimu zako ulizokuwa unazisoma jana zime-*tally* na hizi ninazosisema mimi. Kwa hiyo, *information* uliyotupa ni sahihi tumeitekeleza, lakini bado tuna changamoto, lazima tuzishughulikie. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto zenyewe tuliposema shule za bweni, tulimaanisha shule za bweni zile ambazo zinajulikana Kitaifa, lakini Shule za Kata na zenyewe zilijenga mabweni na kuna watoto wanaishi pale. Je, watakula wapi chakula? Haya ni mambo tushirikiane, tunajenga Taifa letu! Hatukuwa hivi tulipo leo. Tumefika hapa kwa sababu ya kazi nzuri iliyofanywa na waliopita. Tusilaumiane, tushauriane. Tusikatishane tamaa, tusaidiane ili tuweze kutimiza matarajio ya Watanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kubadili kanuni za Halmashauri ili kuruhusu uwepo wa Kamati za Uwekezaji, tumeanza. Halmashauri sita tunafanya *pilot study* kwenye Halmashauri sita na hili limesemwa na watu wengi. Zikifanikiwa hizi, tutaanzisha Kamati za Uwekezaji kwenye kila Halmashauri, kwa sababu wengi wanapenda kukopa.

Mheshimiwa Naibu Spika, hili la maslahi ya Madiwani nimelisema. Ufinyu wa bajeti kwa ajili ya miradi ya maendeleo ikiwemo miradi ya barabara, maji, afya, ni kweli hatuwezi kumaliza kila kitu kwa bajeti hii. Waliopata *this time, next time* watapata wengine. Kwa hiyo, sisi tunatunza *record* na tutajitahidi kugawa rasilimali hizi kwa uwiano na vigezo sahihi.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika hili nisiache kuzungumzia masuala ya mgawanyo wa bajeti ya ruzuku. Ie ruzuku ugawanyaji wake na vigezo vilivyoweka ilikuwa ni *only population*; lakini katika *data analysis* za kisasa, ni lazima uangalie *poverty margin*, uangalie ukubwa wa eneo, uangalie *population*. *It is not only population!*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, mengi kama nilivyosema yamesemwa, lakini kusema ukweli siyo rahisi kuyajibu yote. Nakushukuru sana na nawaomba sana Wabunge wote wa pande zote muunge mkono bajeti hii. Hii bajeti ndiyo maisha ya Watanzania! Nawaomba sana.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri, nadhani umemaliza.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Yule atakayepinga, ananikatisha tamaa. Tuache twende tukatekeleze yale

ambayo tumewaahidi wananchi na niwaombe sana Waheshimiwa Wabunge wote wa pande zote mbili, muunge mkono bajeti ya TAMISEMI.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Naibu Spika, naafiki.

(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)

NAIBU SPIKA: Ahsante sana. Hoja imeungwa mkono. Mheshimiwa Angellah Jasmine Kairuki. *(Makofi)*

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipatia nafasi nami niweze kujibu hoja za Waheshimiwa Wabunge kama ambavyo walizichangia.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba pia kipekee nimshukuru sana Mwenyezi Mungu aliyeniwezesha kusimama mbele ya Bunge hili Tukufu kuweza kujibu hoja hizo kama nilivyoeleza awali.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda pia kipekee kuchukua nafasi hii kumshukuru sana kwa dhati kabisa Mheshimiwa Rais kwa maelekezo yake ya mara kwa mara na ushauri ambao amekuwa akinipatia katika utekelezaji wa majukumu ya kusimamia Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora, eneo ambalo sote tutakubali kwamba ni eneo mtambuka katika utawala wa nchi yetu na katika uendeshaji wa shughuli mbalimbali za Serikali.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda pia kumshukuru sana Mheshimiwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano pamoja na Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa maelekezo na ushauri ambao wananiipatia katika kusimamia Utumishi wa Umma na Utawala Bora nchini. Napenda pia kumshukuru sana Spika na Naibu Spika pamoja na Uongozi wote wa Bunge kwa ushirikiano mkubwa ambao mnaipatia ofisi hii ili kufanikisha utekelezaji wa majukumu yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, shukrani za pekee ziende kwa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala na Serikali za Mitaa, Msemaji wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, pamoja na Waheshimiwa Wabunge wote ambao walitoa maoni ya ushauri ambao tunaamini kabisa utaweza kusaidia sana kuboresha utekelezaji wa majukumu yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama ambavyo ipo kwa awamu mbalimbali za Serikali zilizotutangulia, Serikali hii ya Awamu ya Tano inaendelea kuheshimu Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, inaendelea kutekeleza sera na Mipango ya Kitaifa ya muda mrefu ambayo wote tunafahamu ilibuniwa kwa ajili ya kuwaondolea wananchi wa Taifa letu umaskini lakini vilevile kuwaletea maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kupitia sera na mikakati hiyo, lakini vilevile kupitia dira yetu ya Taifa ya Maendeleo pamoja na MKUKUTA na MKUZA, pamoja na Mpango wetu wa Maendeleo wa muda mrefu, tunaamini kabisa mipango hii itakapoteketezeka, basi lengo letu ni kujenga uchumi wa viwanda pamoja na maendeleo ya watu. Wote mtakubaliana nami kwamba ili kutekeleza sera hizi, tunahitaji Utumishi wa Umma ulio imara na makini.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwetu sisi katika Utumishi wa Umma, sekta ambayo naiongoza, nia yetu ni kuendelea kuboresha Sekta ya Utumishi wa Umma, kuhimiza misingi ya weledi, kuweka mifumo ya Menejimenti inayoweza watumishi wa umma kuwajibika na kuwa na maadili ili waweze kutoa huduma kwa wananchi na wadau wengine na hivyo kuharakisha maendeleo ya kiuchumi na kijamii kwa nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaamini endapo Watumishi wa Umma watazingatia sifa nilizozitaja awali, tutakuwa na utendaji mzuri katika utendaji wetu, utendaji ambao utakuwa na matokeo, lakini vilevile utendaji ambao utatuwezesha kuwa na tija zaidi, kuwa na mapato zaidi na hatimaye kuboresha zaidi maslahi ya Watumishi wa Umma; na wote mnafahamu hilo ndilo lengo letu la mageuzi kupitia Sekta ya Umma ambayo tunaendelea kuyafanya.

Mheshimiwa Naibu Spika, Utumishi wa Umma ni sehemu muhimu sana katika utendaji wa Serikali, ni utumishi ambao unahitaji kutekeleza sera na mikakati mbalimbali ya Serikali iliyopo madarakani. Wote tunaamini ili Utumishi wa Umma uweze kutekeleza sera na mikakati ya Serikali iliyo madarakani ni lazima kuzingatia misingi ifuatayo:-

- Ni lazima kuwa na dira na dhima inayoashiria matakwa ya jamii ya kuleta maendeleo na siyo kwa maslahi binafsi;
- Kuwa na msingi ambao itaonekana Serikali inaungwa mkono na wananchi kwa kuwa jitihada zake zinaleta faida kwa wananchi wake; na
- Kuwa na mfumo wa kiutawala, Menejimenti na Kisheria inayoelekewa na kuheshimiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni lazima Utumishi wa Umma uongozwe na kusimamiwa ili kuhakikisha kwamba hauendi kinyume na misingi hiyo mitatu ambayo nimeieleza. Ili kuweza kulinda misingi hiyo niliyoeleza awali, Serikali imekuwa ikifanya mabadiliko katika usimamizi wa Utumishi wa Umma; imekuwa ikifanya mabadiliko haya katika usimamizi wa Utumishi wa Umma mara kwa mara ili kuenenda na misingi niliyoitaja awali.

Mheshimiwa Naibu Spika, hii imejidhihirisha wazi kupitia mageuzi ambayo tumeyafanya tangu uhuru, lakini vilevile kupitia *program* ya kuleta mabadiliko ya utendaji katika Utumishi wa Umma au *Public Service Reform Program* ambayo ilitekelezwa kuanzia mwaka 2000 mpaka 2014. Kama ilivyo katika Awamu mbalimbali za Serikali zilizotangulia, Serikali ya Awamu ya Tano itaendelea kuboresha Utumishi wa Umma ili uendelee kuwa na manufaa kwa Taifa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, tangu kuanza kwa Serikali ya Awamu ya Tano, hatua mahsusi za kusimamia Sera na mifumo ya Menejimenti; matumizi ya teknolojia ya habari na mawasiliano; nidhamu; mapambano dhidi ya rushwa; uadilifu na uwajibikaji; zimeendelea kuchukuliwa. Tunaamini kwamba kwa kuzingatia mambo haya, Watumishi wa Umma watafanya kazi kwa weledi na bidii, lakini vilevile bila kusahau maslahi yao kulingana na hali ya uchumi ya Taifa letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali tutaendelea kuimarisha vita dhidi ya rushwa kama hatua ya kuimarisha uadilifu, tutaendelea kuhakikisha kwamba viongozi na Watumishi wa Umma wanatoa Viapo vya Uadilifu. Vile vile pamoja na viapo hivi vya uadilifu, tutahakikisha kwamba Watumishi wa Umma wanakwenda kwa kuzingatia viapo vyao, wanawajibika kutokana na matokeo ya maamuzi ya kazi wanazozifanya ili kuondokana na matumizi mabaya ya madaraka kwa kutumia ofisi na nyezo kwa manufaa binafsi.

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hatua hizi, Serikali vilevile itaendelea kuhakikisha kwamba usawa wa kijinsia unazingatiwa katika Utumishi wa Umma, lakini vilevile mifumo ya Kimenejimenti inayojumuisha matumizi zaidi ya *TEHAMA* katika utoaji wa huduma, nayo pia inaimarishwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi yangu inachukua hatua thabiti za kukomesha watumishi hewa kwa kuimarisha mfumo wa usimamizi wa taarifa za kiutumishi na mishahara wa *Lawson* na kuufanya uweze kuzungumza na mifumo mingine kwa kuongeza uwajibikaji kwa Wakuu wa Taasisi katika ulipaji wa mishahara na maslahi; kufanya ukaguzi wa kushtukiza wa mara kwa mara kwenye orodha ya malipo na mishahara; lakini vilevile kufanya ukaguzi dhidi ya

mfumo wenyewe; na kuwachukulia hatua kali za kinidhamu na kijinai watumishi wote watakaobainika kusababisha kuwepo kwa watumishi hewa.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda tu kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba kwa takwimu za haraka haraka, ukianzia tarehe 1 Machi, 2016 hadi tarehe 24 Aprili, 2016 watumishi 8,236 waliweza kuondolewa katika mfumo huu wa mishahara na utumishi. Mgawanyo wa watumishi hao kupitia Serikali Kuu ni watumishi 1,614 na katika Serikali za Mitaa ni watumishi 6,622. Ukiangalia hili ni ongezeko la watumishi 2,731 ukilinganisha na uchambuzi ambao uliwasilishwa tarehe 11 Aprili na Mheshimiwa Rais wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika fedha ambazo zingepotea endapo watumishi hawa 8,236 wasingeondolewa katika mfumo kwa miezi hiyo, ingeligharimu Taifa letu takribani Shilingi bilioni 15.4. Kwa kuwa zoezi hili ni endelevu, nitaendelea kutoa taarifa kwa kadiri itakavyokuwa ikiwezekana, lakini vile vile viongozi mbalimbali wa Taifa letu nao pia wataendelea kutoa taarifa.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile kumekuwa na tabia ya Watumishi wa Umma ambao wamepewa dhamana ya kusimamia mfumo na wamekuwa wakiuhujumu mfumo huu na kwa muda mfupi tu tayari tumeshawafungia Maafisa Utumishi 56, lakini vilevile hivi sasa tunafanya uchambuzi wa kujua masuala yote ambayo wameyafanya kinyume na taratibu, lakini vilevile kuhakikisha wanarejesha fedha zote ambazo wamelisababishia hasara Taifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hatutaishia kwenye kurudisha fedha peke yake, ni lazima mkondo wa sheria uchukue hatua yake na hatutasita! Tumefundisha Maafisa Utumishi 1,500 ambao wanaweza wakasimamia mfumo huu. Hatutasita hata ikibidi kuwafukuza wote! Kwa hiyo, napenda tu kutoa tahadhari kwa Maafisa Utumishi ambao wamepewa dhamana ya kusimamia mfumo huu kuhakikisha wanausimamia kwa uadilifu mkubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika hotuba yangu imechangiwa na takriban Waheshimiwa Wabunge 85, wakiongozwa na Mheshimiwa Jasson Rweikiza, Mbunge wa Jimbo la Bukoba Vijijini, lakini vile vile Mwenyekiti wa Kamati ya Utawala na Serikali za Mitaa na nitambue pia na kumshukuru Mheshimiwa Ruth Mollé, Waziri Kivuli wa Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora kwa maoni na michango yao mizuri ambayo naamini kabisa itatusaidia katika kuboresha Utumishi wa Umma na Utawala Bora nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa vile muda uliopo hautoshi kujibu hoja zote kama ambavyo Waheshimiwa Wabunge walivyowasilisha humu Bungeni, nitajitahidi kujibu hoja kwa kadri muda utakavyoruhusu. Napenda kuwahakishia

Waheshimiwa Wabunge kwamba hoja zote zitajibiwa kwa maandishi na Waheshimiwa Wabunge wataweza kupata majibu hayo kabla ya kumalizika kwa Mkutano huu wa Tatu wa Bunge la Kumi na Moja.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa baada ya kusema hayo, niwaombe Waheshimiwa Wabunge ambao nitakuwa sijataja majibu ya hoja zao waridhike, tutawapatia kwa maandishi pamoja na Wabunge wote.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni ikielezea utenguaji wa uteuzi wa Makatibu Wakuu ambao walitenguliwa uteuzi wao tarehe 8 Aprili na alitoa ushauri kwamba ni vema Serikali iwalipe kifuta jasho (*golden handshake*) kwa kutumia uzoefu wa miaka ambayo wameitumikia.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuliarifu Bunge lako kwamba, Makatibu Wakuu hao ambao wametenguliwa, wameshaandikiwa barua za kujulishwa hatima zao; vile vile wako ambao tayari tumewashuhudia wameteuliwa katika nyadhifa nyingine; mfano, wako ambao wameteuliwa kuwa Makatibu Tawala wa Mikoa. Pia kwa wale ambao utumishi wao tayari umeshakoma, Serikali itawalipa mafao yao kwa mujibu wa Sheria ya Mafao ya Hitimisho la Kazi kwa Watumishi wa Umma. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja ya kwamba Serikali ihakikishe inazingatia sheria na kanuni wakati inapokuwa inachukua hatua dhidi ya Watendaji mbalimbali na kwamba kwa watakaokutwa na hatia za ufisadi na rushwa, wachukuliwe hatua za kinidhamu na kufilisiwa mali zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda tu kusema kwamba, uchukuaji wa hatua katika masuala mbalimbali, yaani kinidhamu kwa Watumishi wa Umma, umekuwa ukifanyika kwa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu mbalimbali ambazo ziko katika Utumishi wa Umma. Napenda tu kutaja vifungu vichache; ukiangalia kwa mujibu wa kifungu cha 34, 38 na 40 cha Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa ya mwaka 2007 kuhusiana na suala zima la kufilisi mali zilizopatikana kwa njia ambayo siyo halali; mali ambazo zimepatikana kwa njia hizo ambazo hazifai, zinatakiwa zitaifishwe.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kusema tu kwamba utaifishwaji huu unafanyika tu pale ambapo ushahidi unakuwa umethibitika na unakuwa umekusanywa na baada ya watuhumiwa kupatikana na hatia Mahakamani. Nilihakikishie tu Bunge lako kwamba Serikali hii itaendelea kuzingatia misingi ya utawala bora katika usimamizi mzima wa Utumishi wa Umma. Vilevile tutahakikisha kwamba nidhamu katika Utumishi wa Umma inakuwa ya hali ya juu na inaimarishwa, pia fedha zote na mali za umma zitalindwa na kutumika kwa malengo yaliyokusudiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile kulikuwa kuna hoja ya Mheshimiwa Felister Bura, Mheshimiwa Mama Genzabuke na Mheshimiwa Mama Sara kuhusiana na madeni ya Watumishi wa Umma *especially* wa kada za chini; Walimu, Wauguzi, Polisi na alitoa ushauri kwamba ni vema yakahakikiwa ili kuhakikisha kwamba madeni haya ya watumishi yanaondolewa na hayatakuwepo tena.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda tu kulithibitishia Bunge lako kwamba, tayari madai mbalimbali ya Watumishi wa Umma yamekuwa yakilipwa kwa nyakati mbalimbali. Namshukuru Mheshimiwa Waziri wa Fedha, ameweza kuelezea namna ambavyo madai mbalimbali yasiyo ya mishahara jinsi ambavyo yamelipwa. Nalihakikishia tena Bunge lako Tukufu kwamba, tutaendelea kulipa kwa kadiri hali ya kiuchumi inavyoruhusu; na tunatambua kwamba madai hayo ni muhimu lakini lazima tuzingatie suala zima la uhakiki.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa malimbikizo ya mishahara, kwa madeni ambayo tayari yameshahakikiwa na yanayosubiri kulipwa watumishi 1,622 yenye thamani ya takriban Shilingi bilioni 2.1, tayari yamekuwa yakiendelea kuhakikiwa na pindi yatakapokamilika basi yataweza kulipwa kwa utaratibu unaofaa. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba katika mwaka huu wa fedha peke yake tayari Serikali imelipa takriban Shilingi bilioni 26.9 kwa watumishi 28,787 kama madeni mbalimbali yanayohusiana na malimbikizo ya mishahara.

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto kubwa ambayo tumekuwa tukiiipata katika madeni haya ni hasa katika suala la mfumo wetu kukokotoa *automatic arrears*. Kwa wale watumishi ambao taarifa zao au madai yao yanaingizwa katika mfumo baada ya tarehe 15, mfumo wetu kwa namna ambavyo umekuwa *set, payroll* inakuwa imefungwa. Kwa hiyo, inakuwa ni vigumu kuweza kuingiza taarifa hizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nilihakikishie Bunge lako Tukufu kwamba tumeona hili ni tatizo na limekuwa likileta usumbufu mkubwa na hivi sasa tunalifanyia kazi ili kuona ni kwa namna gani suala hili linaweza kurekebisha ili hata kama Mtumishi atakuwa ameingizwa katika mfumo, baada ya *payroll* kufungwa, basi ukokotoaji uweze kufanyika bila ya kumsababishia mtumishi usumbufu wowote.

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto nyingine ambayo tumekuwa tukiiipata, unakuta mfumo unakokotoa *automatic arrears*, lakini vile vile unakuta katika Watendaji wetu au Waajiri na wenyewe wanaleta madai mengine *manually* kupitia karatasi. Sasa kwa kufanya hivyo, kunasabisha marudio katika

gharama na kufanya hivyo ni lazima sasa ili tuwe na uhakika, tufanye uhakiki, tusije tukajikuta tunalipa gharama mara mbili na kuisababishia Serikali hasara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kulikuwa kuna hoja nyingine kuhusiana na uhamisho kwa Watumishi wa Umma na kwamba uende sambamba na ulipaji wa fedha za uhamisho. Napenda kuwahakikishia Waheshimiwa Wabunge kwamba, tayari Serikali ilishatoa Waraka wa Utumishi Na.1 wa mwaka 2009 kuhusiana na udhibiti wa ongezeko la madeni ya Serikali kwa Watumishi wa Umma. Napenda kusesitiza kwa mara nyingine tena, wajiri wetu wahakikishe hawafanyi uhamisho kama hawajatenga fedha, kwa sababu wakifanya hivyo watajikuta wamekiuka suala zima la usimamizi wa Watumishi wa Umma na watakuwa wamewanyima haki watumishi ambao wamehamishwa bila kupata fedha hizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja nyingine ya Mheshimiwa Makilagi, Mheshimiwa Mwakajoka pamoja na Waheshimiwa wengine kuhusiana na suala zima la uboreshaji wa mishahara ya watumishi, lakini vile vile kuweka uwiano mzuri wa mishahara ya Watumishi wa Umma.

Mheshimiwa Naibu Spika, niwahakikishie Waheshimiwa Wabunge, Serikali inatambua sana umuhimu wa kuboresha mishahara pamoja na maslahi kwa watumishi wake, lakini vile vile kuweza kuboresha mazingira ya kufanyia kazi ili kuweza kuwavutia watumishi wengi zaidi waweze kuingia katika Utumishi wa Umma na kuhakikisha kwamba wanapenda kubaki katika Utumishi huu wa Umma.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kufanya hivyo, kupitia Tume ya Mheshimiwa Ntukamazina wakati huo, iliandaa mapendekezo kwa Mheshimiwa Rais ya kuanzisha Bodi ya Mishahara na Maslahi. Ni Bodi ambayo tayari ipo na imeshaanzishwa na majukumu yake makubwa ni kumshauri Mheshimiwa Rais kuhusiana na suala zima la uboreshaji wa mishahara na maslahi.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda vile vile kueleza kwamba, tayari Bodi hii imekuwa ikifanya kazi nzuri na tayari imeshaanza suala zima la tathmini ya kazi pamoja na uhuishaji wa madaraja. Ni imani yetu kwamba itakapofika mwezi Februari, mwaka 2017 tathmini hii itakapokamilika, basi tutaweza kuwa katika nafasi nzuri zaidi ya kujua ni kwa namna gani sasa tunaonisha pamoja na kuwianisha mishahara pamoja na kuangalia ngazi mbalimbali za mishahara.

Mheshimiwa Naibu Spika, tayari tulishafanya utafiti kupitia Bodi hii kuangalia watumishi ambao wanafanya kazi katika maeneo yenye mazingira magumu, ni kwa namna gani sasa wanaweza wakapata motisha. Rasimu ya mwongozo huo iko tayari na hivi sasa inakamilishwa katika ngazi mbalimbali za

maamuzi Serikalini na itakapokuwa tayari ni imani yetu kwamba tutaiwasilisha pia kwenu ili muweze kuifahamu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Bodi pia imeandaa rasimu ya mwongozo wa kupendekeza mishahara. Ukiangalia kuna sheria mbalimbali zinazoanzisha mamlaka na taasisi mbalimbali. Kila taasisi unakuta imejiwekea wajibu kupitia Bodi yake kupanga mishahara mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, ziko taasisi ukiangalia kati ya Kiongozi Mkuu wa taasisi husika mpaka yule wa chini anayepata kima cha chini, uwiano unatofautiana sana. Wengine wana uwiano wa 1:63. Yeye anapata mishahara mmoja mwenzake ni mpaka akae miezi 63 ndipo aweze kumfikia. Pia utakuta taasisi nyingine ni uwiano 1:23, wengine ni uwiano wa 1:50. Kwa hiyo, ni lazima sana, wako ambao wamesema kama shirika husika linajitengenezea faida, linatengeneza fedha zake lenyewe, kwa nini lisiweze kujilipa gharama kubwa?

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye hili kwa kweli tunampongeza Mheshimiwa Rais kwa uamuzi wake wa kuhakikisha kwamba mishahara hautazidi Shilingi milioni 15. Kwenye hili kwa kweli hatutarudi nyuma na tayari hatua zimeshaanza kufanyiwa maandalizi na wakati wowote utekelezaji utaweza kuanza.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja nyingine kuhusiana na suala zima la upandishwaji wa vyeo kwamba uendane na ulipwaji wa mishahara. Changamoto ambayo tumekuwa tukiipata; upandishwaji wa vyeo unapofanyika, ni lazima Mwajiri aweze kutuma taarifa mbalimbali za maamuzi ya Kamati ya Ajira ya Taasisi husika; lakini wanapotuma kwa ajili ya uidhinishaji Utumishi, wengine unakuta taarifa zao zinakuwa na makosa, wengine unakuta waliwapandisha bila kuzingatia miundo ya maendeleo ya Utumishi, wengine unakuta waliwapandisha bila kuweka bajeti katika mwaka huo wa fedha, lakini vile vile unakuta katika suala zima la ikama hawakuweza kulizingatia.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, napenda tu kuwataka Waajiri waweze kuzingatia maelekezo mbalimbali ambayo yamekuwa yakitolewa na Katibu Mkuu Kiongozi (*Chief Secretary*) pamoja na Katibu Mkuu Utumishi katika suala zima la upandishaji vyeo watumishi na waweze kujitahidi; wazingatie vigezo vilivyoelezwa na waweze kuchukua hatua kwa wakati ili wasisababishe madeni na malalamiko ya watumishi yasiyokuwa ya lazima.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa na suala la upungufu wa watumishi katika sekta mbalimbali. Napenda tu kuliarifu Bunge lako na kusisitiza kama ambavyo nimeeleza katika hotuba yangu, katika mwaka huu wa fedha tutaajiri watumishi 71,496. Wako waliosema ni mchakato; ni mchakato, ni lazima ili kuweza kuandaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tunapofanya maandalizi ni lazima pia kuweza kuzingatia ukomo wa bajeti ya mishahara. Bajeti ya mishahara inategemea mapato ya ndani. Sasa inapofikia umezidi zaidi ya asilimia 51, tungependa sana kwa kiasi kikubwa bajeti yetu ya mishahara iwe kubwa, lakini inakuwa ni ngumu. Vipo vigezo vya Kimataifa tunafungwa navyo na ni lazima tuweze kuhakikisha tunavizingatia.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa Sekta ya Elimu katika mwaka huu wa fedha, tutatoa ajira mpya za watumishi 28,957, kwa upande wa afya, ajira 10,870; kwa upande wa kilimo ajira 1,791; mifugo ajira 1,130; uvuvi ajira 400; Polisi ajira 3,174; Magereza ajira 1,000; Zimamoto ajira 850 na ajira nyinginezo 23,324. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, katika hizo ajira nyinginezo 23,324 ziko pia nafasi 1,349 kwa ajili ya Watendaji wa Vijiji na nafasi 648 kwa ajili Watendaji wa Kata ambazo zitatumika kujaza nafasi za ajira kwa kada hizi katika Halmashauri mbalimbali nchini. Nipende tu kueleza ajira hizi zitaanza mwezi Mei, 2016. Kwa hiyo, nitaomba kwa kweli muweze kutupa ushirikiano wa dhati katika suala hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande wa Taasisi ya Ofisi ya Rais, Ikulu pamoja na Utawala Bora kulikuwa na hoja kuhusiana na Fungu 30 la Ofisi ya Rais, kwamba ilikuwaje mwaka wa 2015 walikuwa na Shilingi bilioni 310.3 zilizoidhinishwa lakini kwa mwaka huu wana Shilingi bilioni 354.6. Napenda tu kueleza kwamba, kiasi kilichoongezeka ni Shilingi bilioni 52.3 na kinatokana na nyongeza ya mishahara ya taasisi ambazo ziko chini ya Ofisi ya Rais, Ikulu baada ya mishahara kupanda mwezi Julai mwaka 2015 na mishahara hiyo ndiyo inayolipwa sasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Msigwa alitaka kufahamu, au alibeza kwamba nimepata wapi uhalali wa kuwasilisha bajeti hii Bungeni wakati utawala bora unakanyagwa? Napenda tu kusema kwa mara nyingine tena kwamba, utawala bora haukanyagwi. Kama ambavyo alieleza misingi mbalimbali 22 ya utawala bora, tutaendelea kusimamia utekelezaji wake, tutaendelea kuhakikisha kwamba hatukiuki Katiba. Vile vile nimhakikishie kwamba kupitia Ibara ya 55 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Waziri ana mamlaka kamili ya kuwasilisha bajeti Bungeni. Vile vile wasilisho hili ambalo nimelifanya, limezingatia misingi ya utawala bora. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa pia na hoja ya Mheshimiwa Mwakajoka kwamba Kiongozi wa Kitaifa, Mheshimiwa Rais wetu amekuwa akishindwa kutambulisha Vingozi wa Vyama vya Upinzani wakati wa ufunguzi wa miradi mbalimbali mikubwa. Napenda kupingana na hoja hii, kwa sababu nikichukua takwimu za haraka haraka, tukiangalia katika ufunguzi wa *flyover* ya TAZARA; ufunguzi wa Daraja la Kigamboni; kwa Kigamboni mimi mwenyewe

nilikuwepo. Meya wa Jiji alitambulishwa. Kwa nini hamwelezi hapa kwamba walitambulishwa? Pia walitambulishwa kupitia ufunguzi wa Mradi wa *flyover*. (Makofi)

(Hapa kulikuwa na minong'ono kutoka kwa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge)

NAIBU SPIKA: Washimimiwa Wabunge, naomba tumuache Waziri amalize, msijibizane naye.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru Mheshimiwa AG kwa ufafanuzi ambao ametoa kuhusiana na TAKUKURU kupewa nafasi au mamlaka ya kupeleka kesi za rushwa Mahakamani. Kwa kweli ameeleza vizuri sana, lakini bado niendeleo kuisitiza, ni maamuzi mazuri kuhusiana na suala zima la *checks and balances*.

Vile vile ukiangalia kwa *DPP* kupitia Ibara ya 59 ya Katiba yetu, imeeleza atakuwa na mamlaka ya kuendesha mashtaka. Kwa makosa yale ambayo Mheshimiwa AG ameyaeleza, yanayoangukia katika Kifungu cha 15 cha Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa Na. 11 ya 2007 ndiyo ambayo yamekuwa na mamlaka kwa TAKUKURU kuweza kushtaki bila kupitia kwa Mkurugenzi wa Mashtaka.

Mheshimiwa Naibu Spika, niseme tu kwamba, tunachukua ushauri na tutaendelea kuufanyia kazi kuona faida na hasara zake, endapo tutaamua kubadili mfumo huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja ya Mheshimiwa Grace Kiwelu alitoa kwamba kuna Shilingi milioni 90 ziliibiwa katika *Basket Fund*. Napenda nishukuru Waheshimiwa Wabunge wote ambao wametupatia taarifa mbalimbali kuhusiana na upotevu wa fedha. Nawahakikishia kwamba tutazifanyia kazi kwa kina na hatua stahiki zitachukuliwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Manispaa ya Moshi, tayari watuhumiwa wameweza kurejesha fedha ambazo walikuwa wamezifuja, lakini hii ni hatua ya awali tu. Namhakikishia Mheshimiwa Mbunge kwamba, tutakapokamilisha tathmini ya ushahidi na majalada haya yatakapopelekwa kwa Mkurugenzi wa Mashtaka, yatakapopata kibali tutaweza kuyawasilisha Mahakamani na hatua stahiki zitachukuliwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda pia kumshukuru Mheshimiwa AG kuhusiana na majibu ya hoja ya hati fungani ambayo ilitolewa na Mheshimiwa

Kabwe Zitto; vile vile kulikuwa kuna hoja kuhusiana na IPTL na Tegeta Escrow ambapo shauri liko Mahakamani.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusiana na hoja ya hati fungani, kwamba ni kwa nini Serikali ya Tanzania au TAKUKURU haijaishtaki Benki ya *Standard Bank*. Napenda tu kueleza kwamba, suala hili linahusisha uchunguzi unaoendelea na vile vile suala hilo sote tunafahamu iko kesi nyingine Mahakamani. Tutakapokamilisha mashauriano na taasisi mbalimbali za ndani na nje ya nchi na endapo ushahidi utathibitisha tuhuma ambazo zimeelezwa, bila kusita Serikali itachukua hatua stahiki dhidi ya mtu au taasisi yoyote ya ndani na nje ya nchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja pia kwamba Maafisa wa TAKUKURU wasikae sehemu moja zaidi ya miaka mitatu. Tayari upo utaratibu, kwa mpango ambao TAKUKURU wamejipangia, wao ni miaka mitano mitano. Tutahakikisha kwamba katika mwaka huu wa fedha tunaouanza tutaanza kuhamisha watumishi 90 ambao wameshaka kwa zaidi ya miaka mitano. Inakuwa ni miaka mitano kwa sababu, wakati TAKUKURU imeundwa upya mwaka 2007 walijiriwa watumishi wengi zaidi.

Kwa hiyo, tukienda kwa miaka mitatu mitatu tutajikuta pia tunawavunja nguvu na matokeo yake wanaweza wakajikuta wana upungufu wa watumishi. Vile vile tunazingatia pia suala zima la gharama katika uhamisho huo ambao umekuwa ukifanyika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa pia kuna hoja ya Mheshimiwa Kakunda kwamba, wako watumishi ambao wanajikuta wameshtakiwa, wana mashtaka ya rushwa halafu wamekuwa wakitumia fedha za Serikali kwenda katika kesi zao Mahakamani; wamekuwa wakijilipa *per-diems*. Napenda kukemea, wako Wakurugenzi mbalimbali wa Halmashauri wamekuwa wakifanya hivyo. Tunaendelea kuwachunguza na itakapothibitika, watatakiwa kurudisha fedha zote ambazo walikuwa wakizitumia kwa ajili ya kwenda Mahakamani, lakini vile vile gharama zote ambazo walizitumia kwa ajili ya kuendesha magari na mafuta na kuwalipa madereva kuwapeleka Mahakamani kusikiliza kesi zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala hili ni lazima likome na liwe fundisho kwa watendaji wengine wote mbalimbali watakaokuwa na mashauri mbalimbali ya kiotendaji na ya kuhusiana na rushwa Mahakamani kutumia gharama za Serikali kwa ajili ya kesi zao. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, pia kulikuwa kuna hoja kwamba wako watumishi wana kesi mbalimbali za jinai, lakini bado wanaendelea na Utumishi wa Umma. Niseme tu kwamba kupitia kanuni za kudumu za Utumishi wa Umma

za mwaka 2009 imetoa *discretion* kwa Mwajiri aidha, mtumishi aendelee na kazi au asimamishwe mpaka hapo shauri lake litakapokamilika.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia katika Kanuni ya 30 (2) ya *Standing Order*, lakini vile vile kanuni ya 50(a) zimetoa *discretion* hii. Mara zote ambapo wamekuwa wakithibitika, hatua stahiki za *disciplinary procedures* za kusimamishwa pamoja na kuhitimishwa katika kazi zimekuwa zikichukuliwa. Niseme suala hili tunalitambua na kwa kweli kidogo na sisi limekuwa likitupa *concern*. Tumeshaanza sasa hivi kufanya mapitio ya *Standing Orders* mbalimbali, lakini tutayapeleka kwa wadau, watakachopendekeza tutaweza kuona ni nini kiweze kufanyika.

Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru Mheshimiwa Mtuka ambaye alieleza kwamba suala la bajeti ya TAKUKURU kwa kweli imekuwa ni ndogo. Niseme tu kwamba tunamshukuru kwa ushauri wake na Serikali tutaendelea kuchukua hatua kuiwezesha TAKUKURU kwa kadiri uwezo wetu wa kifedha utakavyokuwa ukiruhusu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Kisangi aliendelea kupongeza suala zima la uanzishwaji wa *clubs* za wapinga rushwa na nimhakikishie kwamba tutaendelea kufanya hivyo kila mwaka itakapobidi na tunaomba ushirikiano wao wa dhati.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja kwenye suala zima la upungufu na ukosefu wa majengo kwa ajili ya Sekretarieti ya Maadili. Napenda tu kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba, tayari kwa jengo la Kusini Mtwara limeshakamilika na tayari wameshahamia, tunasubiri tu kukamilisha hatua chache zilizobaki kwa ajili ya kuhitimisha jengo hili liweze kukamilika kabisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile katika bajeti ya mwaka huu kama ambavyo mtaona, tumetenga bajeti katika fedha za maendeleo kwa ajili ya ujenzi wa jengo la Ofisi ya Kanda ya Kati Dodoma. Tumeanza maandalizi, tutafanya usanifu wa jengo la Ofisi ya Sekretarieti, Makao Makuu au *Maadili House* na tunaendelea pia kufanya mashauriano na Wakala wa Majengo (*TBA*) ili kuona ni kwa namna gani tunaweza kupata mbia wa ajili ya kuliendeleza jengo hili la Makao Makuu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia kulikuwa kuna hoja kutoka kwenye Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni ikiitaka Serikali ihakikishe kwamba inafungua Ofisi katika kila Mkoa kwa ajili ya Sekretarieti za Maadili. Ushauri huu tunaupokea na lengo letu kama Sekretarieti ni kuhakikisha kwamba, tunasogeza huduma karibu zaidi na wananchi na kwa hivi sasa tumeshafungua ofisi saba na tutaendelea kufanya hivyo kwa kadiri hali itakavyokuwa ikiruhusu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa na hoja kwamba mali na madeni ya viongozi zitangazwe kwa uwazi wakati viongozi wanapoingia madarakani na wakati wanapohitimisha uongozi wao. Ukiangalia katika Kifungu cha 20 kikisomwa pamoja na Kifungu cha saba (7) cha Kanuni za Maadili za Viongozi wa Umma, mwananchi anayo fursa ya kuweza kukagua daftari la tamko la mali na madeni atakapokuwa amelipia sh. 1,000, lakini haipaswi kutangaza mali zile hadharani. Unatakiwa uzitumie tu kwa sababu zilizokupelekea kufanya ukaguzi huo. Kwa hiyo, napenda tu kumwambia Mheshimiwa Mbunge, tutaendelea kuzingatia matakwa ya Kifungu cha 20 cha Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma, lakini vile vile matakwa ya kanuni ya saba (7) ya Kanuni za Maadili ya Viongozi wa Umma za mwaka 1996.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa pia kuna hoja kutoka kwa Kamati ya Mheshimiwa Lubeleje pamoja na Waheshimwa wengine, kwamba *TASAF* iendelee kutoa elimu kuhusiana na *TASAF Three*. Nipende tu kuhakikisha kwamba tayari *TASAF* imekuwa ikitoa elimu kuhusiana na mpango huu na imekuwa pia ikieleza kuhusiana na taratibu mbalimbali na kero mbalimbali ambazo zimekuwa zikijitokeza zimekuwa zikijibiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tumekuwa tukitumia Redio mbalimbali za kijamii ambazo ziko katika Halmashauri zetu kuweza kujibu hoja mbalimbali ambazo zimejitokeza katika jamii kuhusiana na mpango huu wa *TASAF* awamu ya tatu. Niendeleo tu kuwaomba Waheshimiwa Wabunge kwa kuwa wako karibu zaidi na wananchi na wenyewe pia waendeleo kutusaidia kuelezea mpango huu ipasavyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja kwamba, wako watu ambao wamekuwa hawafanyi uadilifu katika fedha hizi za *TASAF*! Napenda tu kuliarifu Bunge lako Tukufu, kuanzia mwezi Aprili tumeshaanza uhakiki kuangalia walengwa wote ambao wananufaika na mpango huu ambao hawastahili na tayari tumeshaondoa kaya 6,708, lakini vilevile tunaendelea kuchukuwa hatua stahiki za kinidhamu pamoja na za kijinai kwa wale ambao walisababisha majina haya kuingizwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja kwamba asilimia 70 peke yake ya Vijiji ndiyo ambavyo vimefikiwa na mpango huu. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba, katika mwaka huu wa fedha asilimia 30 ya Vijiji ambavyo vimebaki, Shehia na Mitaa mbalimbali itaweza kufanyiwa utambuzi pamoja na uandikishaji na baadaye malipo yatakuja kuanza katika mwaka wa fedha wa 2017/2018.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile kulikuwa kuna hoja nzuri sana kwamba, walengwa hawa wanaopatiwa ruzuku hii ya uhawilishaji, ikiwezekana waweze kuunganishwa na Mfuko wa Afya ya Jamii au *CHF*. Napenda kuliarifu Bunge

Iako Tukufu kwamba, tayari Halmashauri 27 zikiwemo Halmashauri mbalimbali za Mkoa wa Singida pamoja na Mtwara, wamekuwa wakifanya vizuri na kaya takribani 52,980 zimeshajunga na Mfuko huu wa Bima ya Afya.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kutoa rai kwa wananchi wengine mbalimbali, tutakapokuwa tukiwahamasisha na kuendelea kuwaelimisha kuhusiana na umuhimu wa fedha hizi na Mfuko huu, basi wajitahidi kujiunga kwa sababu tunaamini itaweza kuwapunguzia gharama kubwa. Kama tunavyofahamu, ruzuku hii imepeleka pia masharti katika suala zima la elimu, lishe pamoja na afya. Kwa hiyo, tunaamini kwa gharama ile ya Sh. 10,000/= kwa mwaka mzima, itaweza kuwasaidia pia katika suala zima la afya.

Mheshimiwa Naibu Spika, iko hoja ilitolewa kwamba ufanyike ukaguzi maalum kuhusiana na ufanisi wa Mfuko, lakini vilevile kuangalia kama suala zima la kugawa fedha litaweza kuwa na tija. Napenda tu kusema kwamba tulishaagiza kwa CAG kufanya ukaguzi maalum kujiridhisha tu kama mambo yote yanaenda vizuri. Pia napenda tu kusema kwamba tija ipo. Ukiangalia katika Mfuko huu unaotolewa katika ruzuku hii ya uhawilishaji imekuwa ikienda sambamba na suala zima la kuelimisha wananchi pia katika suala zima la uchumi na umuhimu wa kuwekeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mpango huu imeunganisha na mpango wa kuweza kulipa ujira, wanakuwa wanapewa fedha kidogo, ruzuku ya uhawilishaji, lakini hapo hapo kwa siku 14 kwa wakati ambao wanapata ukata wa hali ya juu, wamekuwa wakiweza kufanya kazi mbalimbali za kijamii na kulipwa. Tumejionea pia kwa wale ambao wametumia fedha hizi vizuri, wameweza kwa kweli kujikomboa na wengi wao ndani ya miaka mitatu wameweza kuondokana na mfumo huu na kutoa nafasi kwa wananchi wengine kujiunga na mpango huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja kuhusu miradi ambayo haikukamilika katika TASAF awamu ya pili. Tayari tumeshafanya tathmini, iko miradi 137 ambayo haikuweza kukamilika katika TASAF awamu ya pili, lakini tayari tumekwishaingia makubaliano na Ofisi ya Rais, TAMISEMI na tayari tumeshaelekeza kwamba Halmashauri ambazo hazijakamilisha, basi zijitahidi kuendelea kuhakikisha kwamba zinakamilisha mapema na pindi zitakapokamilisha miradi hiyo iliyobakia 137 TASAF itaweza kutoa Hati kuhusiana na ukamilishaji wa miradi hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa na hoja kuhusiana na MKURABITA. Wengi wameweza kuchangia sana kuhusiana na suala zima la mpango wa matumizi bora ya ardhi. Wote tunafahamu, katika nchi yetu ni asilimia 10 pekee ndiyo imeandaliwa mpango wa matumizi bora ya ardhi katika Vijiji vyake.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, kwa kushirikiana na MKURABITA pamoja na Wizara ya Ardhi imekuwa ikijitahidi kuhakikisha kwamba Vijiji vyote vinaandaliwa mpango wa matumizi bora ya ardhi na kwa kutambua kwamba fedha inayotoka ni kidogo kidogo na hatuwezi kukamilisha asilimia yote 90 kwa mwaka mmoja, Serikali imeanzisha Mfuko endelevu wa Halmashauri mbalimbali kwa ajili ya urasimishaji wa ardhi katika ngazi za Wilaya na tayari katika mwaka huu wa fedha kuanzia tarehe 1 Mei, urasimishaji wa majaribio utaanza katika Mkoa wa Iringa; Iringa Mjini pamoja na Morogoro Mjini.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba Waheshimiwa waunge mkono na ni imani yangu Mheshimiwa Mchungaji Msigwa hutachukulia na kulipeleka kisiasa suala hili na utaweza kuliunga mkono. Tutahakikisha kwamba fedha zile zitakazotolewa; MKURABITA watatoa milioni 100 kwa kila Wilaya, kwa kuanzia na Wilaya hizi za majaribio.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile Halmashauri zitaweza kukopeshwa na Benki ya CRDB ili kuweza kuhakikisha kwamba suala zima la upimaji na suala zima la uuzaji wa viwanja linafanyika ili kuhakikisha kwamba wananchi wetu wanaingia katika mfumo rasmi wa umiliki wa ardhi. Wote tunatambua; unapokuwa na ardhi ambayo imerasimishwa itaweza kukusaidia pia kuweza kuitumia kama dhamana kwa ajili ya kujipatia mitaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna hoja pia kwamba, baadhi ya Benki hazitambui hati mbalimbali za kimila. Napenda kutoa rai kwa Benki mbalimbali, hati hizi zinayo thamani sawa kabisa na waweze kuhakikisha kwamba wanaziunga mkono na kuweza kutoa mikopo mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nahitimisha kwa kuomba Waheshimiwa Wabunge wenzangu muweze kuiunga mkono hoja hii ili kutuwezeshwa kutekeleza vema majukumu ya Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora pamoja na Taasisi zake kwa ufanisi katika mwaka ujao wa fedha wa 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Naibu Spika, naafiki.

(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)

NAIBU SPIKA: Hoja imeungwa mkono, nitawahoji baadaye baada ya utaratibu mwingine kuchukuliwa.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mwongozo wa Spika!

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Gekul, naomba ukae na Waheshimiwa wote mnaoomba miongozo naomba mkae. Katibu!

KAMATI YA MATUMIZI

MATUMIZI YA KAWAIDA

Hapa Mwenyekiti (Mhe. Andrew J. Chenge) Alikalia Kiti

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wajumbe, tuketi. (Kicheko)

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mwongozo wa Mwenyekiti! Atupe. Mwongozo wako kabla shughuli haijaanza.

Mwenyekiti, Mwongozo wako! Angalia huku basi!

MWENYEKITI: Katibu! (Makofi/Kicheko)

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nahitaji ufafanuzi.

FUNGU 56 - OFISI YA RAIS, TAMISEMI

MBUNGE FULANI: Kitabu gani? Kitabu gani? Ukurasa wa ngapi?

MWENYEKITI: Tuwachukuwe wote ambao...

KATIBU: Kitabu cha pili!

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wajumbe, hii ni hatua muhimu sana na ningelipenda tuwe makini sote. Kitabu tunachoanza nacho Katibu ametueleza, *Volume number II* ukurasa 373 na hapa ndiyo kuna mshahara wa Waziri. Mwelewe, someni Kanuni ya 101, uwiano wa Vyama. Hatutaweza kuwachukuwa wote, ni haya ambayo yameletwa hapa tu. Nitawataja hivyo hivyo.

Kif. 1001 - Admin. And HR Mgt.....sh. 3,367,902, 00/=

MHE. HALIMA A. BULEMBO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa fursa hii. Naomba ufafanuzi katika bajeti ya Wizara ya TAMISEMI. Sikuona bajeti ikizungumzia mitaji kwa vijana wajasiriamali. Pili, naomba ufafanuzi; katika kila Shilingi milioni 50 zitakazokwenda katika kila Kijiji, vijana watatengewa asilimia ngapi? (Makofi)

MWENYEKITI: Mmh! Mheshimiwa Jafo, Naibu Waziri!

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA:
Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilipokuwa na-respond hapa, nilisema kwamba, Ofisi ya Rais, TAMISEMI katika mpango wake wa bajeti ulizingatia na tulisema kwamba, bajeti zote za Halmashauri, lazima zi-meet criteria ya kutenga asilimia tano ya vijana na asilimia tano ya akinamama. Ndiyo bajeti ime-qualify hivyo na ndiyo maana nikatoa maelekezo kwamba na sisi Wabunge tukifika katika Halmashauri zetu tusingahau bajeti inatuongoza hivyo; tuhakikishe tunasimamia ili vijana na akinamama wapate hiyo bajeti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, halikadhalika, Waziri wa Fedha hapa alikuwa anatoa ufafanuzi katika maeneo mbalimbali hasa zile Shilingi milioni 50 kwamba fedha zile zitaenda kwa utaratibu ambao utapangwa na Ofisi ya Waziri Mkuu ndiyo itakuwa inasimamia hilo. Kwa hiyo, nina imani kwamba, tutakapofika katika mchakato wa Halmashauri zetu katika Mabaraza ya Madiwani, tutafanya mpango thabiti ili mradi akinamama na vijana waweze kufikiwa katika suala hilo la kupata fedha kwa ajili ya ujasiriamali kama Serikali ilivyokusudia katika utekelezaji wake wa Ilani ya Chama cha Mapinduzi.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Halima, hujaridhika na maelezo ya Mheshimiwa Waziri?

MHE. HALIMA A. BULEMBO: Mheshimiwa Mwenyekiti, sjaridhika. Namwomba Naibu Waziri aseme, katika hizo fedha zitakazokuja zije na agizo kwamba vijana watapata asilimia ngapi? Tukumbuke vijana ni kundi kubwa, tuko zaidi ya asilimia 60. Ndiyo maana nang'ang'ania kujua ni asilimia ngapi zitakuja kwa vijana? Naomba Mheshimiwa Waziri aniambie, la sivyoy nitashawishika kutoa Shilingi katika mshahara wake.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, sitachoka kuwaelekeza kwenye Kanuni. Eneo la mshahara wa Waziri ukitaka kuitumia, lazima liwe ni suala la sera mahususi. Sasa nimekuvumilia hapo kidogo kwa sababu ulilileta kwa picha ya kwamba ni sera ya nchi yetu ya Serikali yetu kwamba katika fedha tunazozipata kutokana na Own Source na nini, asilimia tano vijana, asilimia tano akinamama, ndiyo Sera hiyo. Sasa nivute hapo ili tuisaidie na Serikali kwamba ni nini ambacho unataka kuona? Je, unataka kuuliza liko wapi?

MHE. HALIMA A. BULEMBO: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la Shilingi milioni 50 lipo katika Ilani, ni Sera. Kwa hiyo, naomba kujua ni asilimia ngapi zitakuja kwa vijana?

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri!

NAIBU WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAMISEMI, UTUMISHI NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru sana kwa sababu Halima ni kijana, lazima atetee vizuri katika hilo. Ni kwamba tutatoa maelekezo mahususi katika hilo. Jukumu letu kubwa ni kuhakikisha kwamba vijana na akinamama wanapata mgao huo kwa kadri ilivyokusudiwa kama vile Sera inavyosema. Kwanza tuna msingi mzuri wa asilimia tano kwa vijana na tano kwa akinamama. Kwa hiyo, tutatoa msingi madhubuti katika mchakato mzima wa fedha hizo ili mradi mwisho wa siku vijana na akinamama waweze kunufaika.

MWENYEKITI: Ahsante, umeridhika Mheshimiwa Bulembo?

MHE. HALIMA A. BULEMBO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeridhika. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea. Mheshimiwa Mponda!

MHE. DKT. HADJI H. MPONDA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru...

MBUNGE FULANI: Mwenyekiti, taarifa!

MWENYEKITI: Aah! Tuko kwenye Kamati Waheshimiwa! Tuko kwenye Kamati, hakuna cha Taarifa, hakuna cha Mwongozo. *(Makofi/Kicheko)*

Aah! Mheshimiwa nani? Mheshimiwa Dkt. Macha, upendeleo maalum. Siyo upendeleo, ni haki maalum. *(Makofi)*

MHE. DKT. ELLY M. MACHA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Naomba tu kuuliza, naona hapa inaongelewa wanawake na vijana. Kwa nini katika hili suala watu wenye ulemavu hawaingii katika hizo asilimia? Kwa nini linaongelewa kama *Ad hoc issue* na wao wanastahili pia kupata hizo asilimia!

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa Macha. Mheshimiwa Waziri!

NAIBU WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nampongeza Mheshimiwa Dkt. Macha kwa sababu amekuwa akifuatilia muda wote suala la walemavu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni juavyo ni kwamba ile asilimia, hata ukiachia hiyo Shilingi milioni 50, hata zile Shilingi milioni tano za *own source* nyingine, jukumu letu kubwa ni kuhakikisha kundi la walemavu linapewa kipaumbele. Ndiyo maana katika maeneo mbalimbali tumesema na hata Mheshimiwa Dkt. Possi mwenye dhamana, juzi alikuwa ana-respond hapa kwamba, katika mchakato huu tutaweka utaratibu ili mradi kundi la watu wenye walemavu

wapewe kipaumbele maalum ili iweze kuwasaidia katika ule ulemavu wao, lakini waweze kujishirikisha na kufanya juhudi ya kutosha katika suala zima la uchumi wa nchi yao. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Waziri anataka kuongezea!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA:

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa heshima kubwa napenda kabisa kuchukua nafasi hii kumshukuru sana mtoa hoja, dada yangu, mama yangu na hili linaenda sambamba na majibu ambayo yamekuwa yakitolewa hapa na Serikali na Mheshimiwa Dkt. Possi amekuwa akilisema sana hili, lakini pia Mheshimiwa Waziri Mkuu katika maelezo yake alilitolea maelezo kwamba Serikali inaona haja hiyo ya kuhakikisha inatenga Mfuko Maalum kwa ajili ya kuwasaidia walemavu katika masuala mazima ya ujasiriamali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba sana Waheshimiwa Wabunge tukubaliane jambo hili, mtuachie jambo hili ni muhimu na hili ni sambamba pamoja na kuzitazama kwa undani shule maalum za watu wenye ulemavu. Kwa sababu kusema ukweli hawawezi wakahudumiwa sawasawa na wale ambao hawana ulemavu. Ni lazima tuzipe msisitizo na mkazo maalum. Kwa hiyo, yatakwenda yote mawili. Hili ni pamoja na lile la kuwajengea uwezo wa kiujasiriamali walemavu. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri ahsante, Mheshimiwa Mponda.

MHE. DKT. HADJI H. MPONDA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mchango wangu Wizara ya TAMISEMI nilizungumzia kuhusu barabara za Halmashauri, barabara hizi za Halmashauri nyingi ziko vijijini, ambazo zinahudumia Watanzania karibu asilimia 70 wanaishi kwenye hivyo vijiji, lakini nimeridhika na maelezo ya mwisho ya Mheshimiwa Waziri kwamba tumetoa wazo uanzishwe wakala maalum wa kuzishughulikia barabara hizo badala ya kiziachia Halmashauri, Serikali wamekubali. Pamoja na majibu yao, kwamba wataweka utaratibu wa kuanzisha mfuko huo au wakala wa barabara za vijijini, kwa utaratibu naona itachukua muda mrefu. Bajeti iliyowekwa ambayo tunataka tuiptishe muda huu, Waheshimiwa Wabunge wenzangu tuwe makini, zimetengwa shilingi bilioni 250, wakati urefu wa barabara hizo ni nyingi, hazilingani kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, labda nitoe mfano wa maeneo ambayo natoka, Mheshimiwa Waziri utanielewa vizuri zaidi. Wilaya ya Malinyi, barabara ambazo zimetengewa hizi fedha ni kilometa 150, lakini tumepewa shilingi milioni 261, ni chini kabisa ya mahitaji, chini ya asilimia 10. Sasa wakati tunasubiri utaratibu wa kuanzisha wakala wa barabara hizi kwenye bajeti hii, kama

tutapitisha ina maana kwamba vijijini huko hizo barabara hazitaweza kukarabatiwa kwa kile kiwango ambacho tunategemea. Wananchi wanaoishi kule wanategemea mazao, kilimo na barabara hizi ni muhimu sana katika uchumi wao.

Mheshimiwa Waziri naomba ufafanuzi ni kwa nini msirekebishe bajeti yenu hii muongeze katika hili Fungu la barabara za Halmashauri iwe zaidi ya hizo hela mlizotenga sasa hivi?

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri, tuende kwa kifupi maana ...

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli, nikubaliane na Mheshimiwa Mbunge Mponda kwamba kwanza hata kwa mwaka huu tu kwa mvua nyingi zinazoendelea kunyesha barabara zimeharibika sana, na ni kweli kwamba bajeti iliyotengwa pengine inaweza ikawa hailingani na uharibifu uliopo lakini pia urefu wa barabara za Halmashauri ambazo ni karibu zaidi ya kilometa 100,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ujenzi wa barabara ni utaratibu unaoendelea, tuna bajeti ya mwaka jana inaendelea kutekelezwa sasa na nyingine zanaendelea kujengwa, hii na yenyewe inaenda kuendeleza pale, tutatenga nyingine mwakani tutaendelea. Ninachoweza kusema tu ni kwamba kwa maeneo ambayo yatakuwa yameathrika sana tunaweza tukaangalia namna ya kuweza kuwapelekea kutokana na mpango wa dharura, lakini bado tunaendelea kuona iko haja ya kuendelea kupitisha bajeti hii kwa sababu ndivyo *cealing* ilivyo, ili fedha hizi zikaanze kutekeleza hayo na mapungufu yake, tutakuwa tunayangalia Halmashauri kwa Halmashauri kadri ilivyo na uharibifu ulivyotokea kutokana na mvua zinazoendelea.

MWENYEKITI: Nakushukuru Waziri kwa hilo, lakini niseme moja ili pasiwepo na mkanganyiko kwa ile hoja ya mwanzo. Shilingi milioni 50 kwa maelezo ya Serikali nilivyoelewa, *records* zikae vizuri, siyo kwa kundi moja, ni fedha ya kijiji kwa makundi yote ambayo yapo kwenye kijiji, huo ndiyo uelewa wa Meza hapa. Tunaendelea, Mheshimiwa Mary Mwanjelwa!

MHE. DKT. MARY M. MWANJELWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru sana kwa kuniona.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika michango ya baadhi ya Wabunge wanawake wameelezea sana *importance of a woman* katika jamii yetu. Ninashukuru sana Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI, kaka yangu Simbachawene, ameliona hilo na amekiri waziwazi mbele ya Bunge lako Tukufu kwamba kuanzia sasa Wabunge wa Viti Maalum watakuwa wanaingia katika Kamati za Fedha za Halmashauri zao, hilo tunakushukuru sana. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hayo, ninataka sana kujua, kutokana na umuhimu wa Wabunge wa Viti Maalum, kwa sababu kwenye Halmashauri zetu tukiingia kwenye Kamati hizi za Fedha, ningepomba sana Mheshimiwa Waziri wa TAMISEMI kama yuko tayari kutoa waraka huu, maana yeye mwenyewe amekiri kwamba tunakwenda kwa maandishi. Kuanzia mwaka wa fedha unaoanza Julai na kwa sababu hili jambo linakwenda sambamba na kwenye ule Mfuko wa Jimbo ambao ni CDF, tunaomba *commitment* ya Serikali na tamko lake. Ahsante.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA:

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli Mheshimiwa Mwanjelwa nimesema natambua *logic* na umuhimu na haki ya Wabunge wa Viti Maalum kuingia kwenye kikao hiki cha kupanga mipango na matumizi ya fedha kwenye Halmashauri, lakini nikasema kwa sasa tunafungwa na sheria kwa maana Wajumbe wa Kamati ile wametajwa kwenye Kanuni za Kudumu za Halmashauri.

Kwa hiyo, nikasema kwa sababu ni jambo la kisheria mtuachie Serikali tulitafakari, tuje na maoni na mawazo ambayo tayari nauona ushawishi wenu hapa akina mama, tayari mimi nimeshashawishika lakini mimi peke yangu siyo Serikali. Kwa hiyo, acha tulichukue tukalifanyie kazi, tunaweza tukaleta majibu wakati wowote utakaostahili. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Waziri. Mheshimiwa Japhary Michael!

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii. Ninaomba maelezo ya Serikali ya kutosha kuhusu dhamira ya Serikali kutaka kutotumia mawakala kwenye Halmashauri zetu katika kukusanya mapato.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimekuwa Meya, nimekuwa Diwani kwa miaka kumi katika Halmashauri, ninafahamu bila mashaka yoyote kwamba wakati Serikali inaamua tutumie utaratibu wa mawakala ni kwa sababu mfumo wa kutumia watumishi wa Halmashauri ulishindwa, haukuoneka kwamba una uwezo wa kukusanya mapato ya kutosha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfano ni Halmashauri ya Manispaa ya Moshi ambayo nimekuwa kiongozi wake kwa muda fulani, nikiingia katika Halmashauri tulikuwa tunakusanya chini ya shilingi bilioni 1.2 kwa mwaka, lakini kwa sababu ya kutumia mawakala, hata bajeti ya mwaka huu naiona iko *more than 6.5 billion, own source*. Maana yake ni kwamba kuna maeneo mawakala wamefanya vizuri sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, maoni yangu, changamoto ndogo ndogo, zisiilazimishe Serikali kufanya maamuzi ya haraka bila kufanya utafiti wa kutosha wa kuchukua hatua hiyo. Kwa sababu inawezekana mkarudi nyuma zaidi ya pale mlipokuwa mmeanzia, kwa sababu uamuzi huu unakuwa ni wa haraka mno. Hata wakati wa hotuba ya Mheshimiwa Waziri ameonesha dhahiri kwamba wamefanya *piloting* kwa Manispaa mbili, maana yake ni kwamba bado kuna Manispaa zinafanya vizuri, kuna Majiji yanafanya vizuri kwa kutumia mfumo huu wa mawakala. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kufanya uamuzi uliofanyiwa kazi miaka 10 mpaka 15 iliyopita, kuuondoa mara moja kwa tamko la Serikali kuna hatari kubwa sana mbele ya safari. Kama hiyo hatari ikitokea sijui mtai-resolve kwa namna gani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niishauri Serikali kwamba bado itumie Mawakala, lakini ione namna gani inaweza ikaangalia Halmashauri ambazo zina uwezo bado wa kutumia...

MWENYEKITI: Muda wako umekwisha!

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo kama sitapata majibu mazuri ya Waziri nitashika shilingi. Naomba majibu ya Waziri.

MWENYEKITI: Haya, Mheshimiwa Waziri!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli kwamba nchi yetu inazidi kukua. Wakati fulani huko nyuma uwezo wa Halmashauri kukusanya baadhi ya aina ya mapato ulikuwa ni mgumu kwa sababu ya kwanza kutokuwepo na utamaduni tu wa kukusanya mapato/kodi, lakini pia uaminifu na *control systems* ilikuwa ni tatizo, ndiyo maana *private sector* ikaomba kuingia kukusanya mapato kuzisaidia kwa maana ya mawakala kusaidia kukusanya mapato kwa sababu zilionna kuna upotevu wa mapato ambayo yangeweza kukusanywa. Lakini tumegundua na tafiti tunazo na taarifa tunazo kwamba pale ambapo Halmashauri inalipwa shilingi milioni 10, huyo mkusanyaji anatengeneza *more than 150,000,000*. Tumegundua pia kwa mfano kwenye *billboards*, pale ambapo Halmashauri inapewa milioni 200, mkusanyaji anachukua *one billion or above*. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunasema Mamlaka ya Serikali za Mitaa zimeboresha *system* yake. Sasa hivi tunayo *The Local Government Revenue Management System*, tumewekeza uwekezaji mkubwa sana ambapo watu wanalipa kwa Tigo Pesa, M-Pesa, nini, kila kitu, kuna uwezekano. Kutoka kwa

mteja atakapolipa, palepale hata kama ni getini, ile inasoma na unaisoma kabisa kwenye akaunti hata benki wenyewe hawawezi kuipata, tume-modernize ile system yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwekezaji huu mkubwa uliofanywa na Mamlaka ya Serikali za Mitaa nchini ni lazima utupe haya mapato na mapato haya yapo kabisa na mifano iko dhahiri sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nirudie tu kusema nimekuja hapa nikiwa na takwimu za hali ilivyo kwa maeneo mengi, Halmashauri zinaweza kupata mapato makubwa sana, ingawa ni kweli vipo baadhi ya aina ya vyanzo tunaweza tukasema bado vinaweza vikaendelea kufanywa hivyo, lakini hili ni jambo ambalo tutaliangalia kwa umoja wake, na kuona tunaweza tukawaruhusu au la.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kusema ukweli uwekezaji, la mwisho la msingi sana, ni kwamba tumewekeza kwenye hii system ambayo ipo na tuna database, kwa nini tusitumie kupata hizi pesa moja kwa moja kwenye Halmashauri mpaka mtu mwingine azichukue.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia abuse ya hawa mawakala wa utumiaji wa kandarasi hii wanayoipata, wazichukue zile pesa wakusanye *more than one billion*, waziweke kwenye akaunti zao siku wanayotaka ndiyo wapeleke kwenye akaunti za Halmashauri, inawa-attempt watumishi wetu, inawaigiza kwenye matatizo na ndiyo maana watumishi wengi wako kwenye majaribu kwa sababu wameenda ku-negotiate na mawakala huko.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivyo jambo hili jamani Waheshimiwa Wabunge, mnikubalie tulifute kwanza halafu tutaendelea, *there is no law without exceptional*, tutaliangalia linavyokwenda *then* kwa pamoja tulifute hili jambo, Halmashauri zikusanye, *bottom line* ni kwamba Halmashauri zikusanye na baada ya hapo tutaangalia, pale panaposhindikana mamlaka ipo, mtakuja na mawazo tutakubaliana, tutasema sawa au siyo sawa. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Waziri. Mheshimiwa Japhary!

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu suala hili ninahofia uamuzi wake unavyofanywa kwa sasa kutokana na yatakayotokea mbele, naomba nitoe shilingi mpaka tupate ufafanuzi wa kutosha tu-digest hili suala kwa mapana ili tujue way forward ambayo itaturidhisha watu wote.

MWENYEKITI: Umetumia Kanuni ipi?

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kanuni ya 103.

MWENYEKITI: Kanuni ya 103, kwa hiyo unatoa hoja ya kuondoa shilingi.

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, ndiyo, natoa hoja.

MWENYEKITI: Sasa toa hoja!

MBUNGE FULANI: Ameshatoa!

MWENYEKITI: Ahaa! Ahsante. Kwa hiyo kuna hiyo hoja ya Mheshimiwa Michael. Jenga hoja sasa!

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, Mwenyekiti ndiye anayeongoza kikao. Wenyeviti ni wangapi sasa kwenye kikao!

MWENYEKITI: Nimeona imeungwa mkono, nimeona waliounga mkono.

Waheshimiwa Wabunge, mnafahamu mimi huwa sipendi hii tabia ya kudharau *authority*. Haiwezekani tunaongoza shughuli muhimu kwa Tanzania, watu wengine huko pembeni hapo wanaongea. Mheshimiwa nimempa nafasi yeye ndiye mwenye hoja, nawaombeni sana. Hata upande wa huku, mimi sijali ni wapi, mimi nasimamia haki pande zote. Naomba sasa jenga hoja yako kwa muda usiozidi dakika tano. *(Makofi)*

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali haitaki kuona ukweli kwamba Halmashauri nyingi hazina *database* ya mapato yake. Halmashauri ya Manispaa ya Moshi nimepiga kelele *for five years* kutafuta *database* mpaka leo hazijakamilika, tena kwa kupiga kelele za kutosha kabisa, ni Halmashauri ya Mjini yenye miundombinu angalau hata inayoridhisha kwa kiwango fulani. Halmashauri nyingi hazina Watendaji wa Vijiji walioajiriwa waliokamilika, wengi wanakaimu. Halmashauri nyingi ukiziangalia hazina watumishi wa kutosha katika upande wa Idara ya Fedha na upande wa watu wa Mipango Miji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika sura hiyo, kufanya maamuzi haya yanayohusiana na Halmashauri kwa maelekezo tu ya Serikali Kuu kwamba wamejiridhisha kwa muda mfupi kiasi hiki, haiwezi kutusaidia kufikia malengo hayo tunayoyatarajia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivyo ni vizuri tukaliangalia kwa mapana tujipe muda. Mawazo yangu ni kwamba tujipe muda, ni wazo jema, lakini tujipe muda ili tuweze kuhakikisha kwamba tunazisaidia Halmashauri zetu zikusanye mapato, kwa sababu mwisho wa siku ziki-*fail* tutashindwa kutekeleza mipango yake ya maendeleo na Serikali Kuu itakuwa na visingizio vingi vya kujitetea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

MBUNGE FULANI: Toa hoja!

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Nilishatoa hoja, ni mara ngapi?

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, mna haki ya kuichangia hoja hii lakini hatuwezi kuzidi muda siyo rafiki, nitachukua wawili huku, mmoja huku. Eeh, ndiyo uwiano, ndiyo matakwa ya Watanzania.

Naanza na Mheshimiwa Waziri Mwigulu, Mheshimiwa Serukamba tumemaliza huku, Mheshimiwa Gekul.

MBUNGE FULANI: Ongeza!

MWENYEKITI: Muda haupo Waheshimiwa, ningependa sana, hii ni hoja nzito, lakini tutumie muda vizuri tu. Naanza na Mheshimiwa Mwigulu.

WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipa fursa hii ili niweze kuunga mkono hoja iliyotolewa na Mheshimiwa Waziri hapa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninawaomba Waheshimiwa Wabunge mzingatie nia njema ya Serikali na kwamba Wabunge hapa sote tumetoka kwenye uchaguzi uliopita, tulikuwa tunaimba sana mambo ya mabadiliko na katika kuimba hayo Serikali inajaribu kutengeneza utaratibu ili kuwawezesha Watanzania waweze kufanya shughuli zao kwa uhakika na waweze kujiletea maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali inachofanya ni nini, tuelewe kwanza dhana ya Serikali inataka kufanya nini. Tunapokwenda kwenye makusanyo kwa kutumia mawakala makusanyo haya siyo ya aina moja, tunapokuwa kila kinachokusanywa kinapatiwa wakala wake tunawafanya Watanzania washindwe kufanya shughuli zao na tunawafanya Watanzania walalamike sana. Lakini tunapoweka makusanyo yawe katika eneo moja faida ni zipi zitakazotokea:-

Kwanza kwa sababu ya mifumo ya kisasa, inawezekana siku zilizopita kweli kuiltokea upungufu mkubwa, lakini kwa sasa kutokana na kukua kwa teknolojia Serikali imepata namna mpya ambazo inaweza ikakusanya mapato na tuna mifano ambapo Serikali imekusanya vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, utaratibu huu wa kuwapa mawakala kila watu na kila kieneo kinachokusanywa kinakuwa na wakala wake, kwa hiyo kila siku watu wetu wanaofanya kazi zao za kujitafutia maisha wako *busy* kupokea watu, anatoka wa OSHA, anakuja wa takataka, anatoka wa takataka, anakuja wa zimamoto. Hiki tunachokifanya tunataka ku-*harmonize* na tukisha-*harmonize*... (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri muda wako ndiyo huo!

WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo naunga mkono hoja. Serikali ina nia njema na jambo hili litaendelea kuboreshwa na Waheshimiwa Wabunge naamini wataona nia njema ya Serikali ya kuwatengenezea mazingira mazuri Watanzania ya kufanya shughuli zao za kujiletea maendeleo. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul!

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kunipa nafasi ili niunge mkono hoja ya Mheshimiwa Japhary kwamba Halmashauri ziendeleo kukusanya badala ya Serikali na sababu ni hizi zifuatazo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza hawa Watendaji wa Halmashauri tulionao na Mkurugenzi labda kama mnawatafutia sababu za kuwafukuza, kwa sababu kazi yao ni kukaa pale Halmashauri na kuhudumia wananchi wetu siyo kwenda *site* kukusanya hizo fedha. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya Serikali ya kusema mawakala wana-*gain* zaidi kuliko Halmashauri zetu, tuna sheria ya asilimia 30 ya mawakala, kwa nini tusiangalie mawakala hao tuwabane badala ya kukusanya 100,000 akapata 900,000 tukambana kwenye asilimia 30.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi vyanzo ambavyo sasa vinakusanywa na Halmashauri zetu ndiyo vinafanya vibaya, vile vyanzo ambavyo Watendaji wa Halmashauri wanakusanya ndiyo vinafanya vibaya kuliko vyanzo vya mawakala.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hili nahisi mnamshauri Rais vibaya na Wizara ya TAMISEMI kuweni waungwana, kwa sababu mnafahamu Mkurugenzi na watu wake kwanza ni wachache na hawatafanya, mfano kodi ya majengo imefanya vibaya sana, haikusanywi, Halmashauri ndiyo ilikuwa inakusanya. Kwa nini leo mnataka kufanya *research* ndogo tu na mnataka kukurupuka kama yale ya sukari, mmezua, baada ya miezi michache mnaingiza tena sukari...

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul, muda wako umeisha, ahsante. Mheshimiwa Kikwembe!

MHE. DKT. PUDENCIANA W. KIKWEMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Kwanza napenda kuunga hoja aliyoitoa Waziri wa Serikali ya Chama cha Mapinduzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la mawakala mimi natoka katika Jimbo la watu wanaoishi vijijini. Mawakala bado alichooonea Waziri ni sahihi na tuipe Serikali muda kwa namna ambavyo inajipanga sawasawa katika kukusanya mapato kutumia mfumo wa kielektronikia. Tumeagiza kupitia Kamati, kwamba Serikali sasa ikusanye mapato kupitia mfumo huo, tuipe nafasi, tuweke hiyo mfumo tupate mapato tuweke kwenye elimu, tuweke kwenye barabara zetu za vijijini, ambazo haziko TANROAD, tupeleke kwenye afya, tupeleke kwenye maji. Wananchi wanataka kupata vitu ambavyo sasa vinawagusa moja kwa moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga hoja aliyoitamka Mheshimiwa Waziri na tuipe Serikali nafasi.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Serukamba!

MHE. PETER J. SERUKAMBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa nafasi. Hili jambo nadhani lina utata kwenye maelezo, ningependa Wizara itupe maelezo vizuri sana. Mimi ninaamini tuzisaidie Halmashauri zetu ziweze kuanzisha mfumo wa *electronic* kukusanya mapato ili mapato yawe mengi zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pili nataka tukubaliane hapa tunaongelea vyanzo gani? Mwenyekiti unatoka kijijini, hivi kodi zile zinazotozwa sokoni mama mmoja mmoja tutazikusanyaje? Tutapeleka watu wa Halmashauri, tutapeleka watu wa Serikali ama tutapeleka hizo nani za kielektroniki? Nadhani ni suala lielezwe vizuri ili lieleweke. *(Makofi)*

Suala la mawakala mimi siliungi mkono kwa sababu moja tu, kwa sababu huko nyuma Halmashauri zetu zimepoteza fedha nyingi sana, mawakala ndiyo wamepata fedha nyingi sana. Ninachotaka mimi tusiwanyang'anye Halmashauri zetu kukusanya fedha hizi. Tuziambie Halmashauri zikusanye kwa mfumo wa kielektroniki tukisema tunaiteta TRA tunarudi kule kule. Hilo hata mimi sintoliunga mkono. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante, namwita mtoa hoja, mtoa hoja.

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, wajibu wetu hapa Bungeni ni kutoa ushauri kwa Serikali, wakati mwingine kwa sababu *system* ya Taifa hili Serikali ndiyo wenye watu wenye akili kuliko huku chini, waendeleo

kung'ang'ania, lakini suala hili lina madhara mbele ya safari, mimi nimetoa ushauri wangu ili iwe kwenye *record*, nashukuru kwa sababu ni wengi najua watapitisha ...

MWENYEKITI: Mheshimiwa ulitoa hoja, ni lazima tuiamue hoja yako.

MHE. RAPHAEL J. MICHAEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja yangu ndiyo hiyo kwamba mimi naendelea kuamini kwamba nimetoa ushauri kwa Serikali kwa sababu nime- *experience* hilo.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbunge nimekuelewa. Sasa nitawahoji wewe unaona mbele zaidi, umetoa tahadhari na katika hiyo tahadhari ndiyo hoja yako, aaha! Utaratibu hauko hivyo Waheshimiwa, hauko hivyo, sasa nitawahoji wanaoafiki hoja ya Mheshimiwa Japhary Michael.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kukataliwa)

MWENYEKITI: Tunaendelea, Mheshimiwa Masoud.

MHE. MASOUD ABDALLAH SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru. Ningependa kupata ufafanuzi wa kina juu ya Sera ya Kuboresha Maslahi ya Walimu. Ikumbukwe kwamba kumekuwa na malalamiko ya muda mrefu juu ya sera hii ya kuboresha maslahi ya walimu, elimu zao hazilingani na mishahara yao. Kumekuwepo na ukakasi, kumekuwepo na utofauti mkubwa ndani ya Serikali kati ya Wizara moja na Wizara nyingine. Inaonekana viwango vya elimu haviendani na mishahara yao kwenye nafasi tofauti au katika viwango tofauti. Ukiangalia mwalimu aliye na elimu ya kiwango cha *diploma* tofauti mshahara wake na mwenye kiwango cha daktari, *degree* kwenye ualimu tofauti na kwenye afya na elimu tofauti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja hapa ya msingi inayoonekana ni kwamba Mheshimiwa Simbachawene hanisikilizi anazungumza na Mheshimiwa Makamba, hutasikia hoja yangu lakini nilitaka kusema tu kwamba..

MWENYEKITI: Mheshimiwa Masoud ongea na Kiti. Waheshimiwa Wabunge hebu tuwe na utulivu!

MHE. MASOUD ABDALLAH SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakusikia nilitaka tu anisikilize vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilitaka tu anisikilize vizuri.

Dhana kubwa ambayo nataka kuijenga ni kwamba katika polisi kuna jambo jema, jambo zuri kwenye kuboresha maslahi yao *ration allowance*, lakini kwenye ualimu ahadi kubwa ya muda mrefu ambayo imeandaliwa kuboresha maslahi ya walimu (*teaching allowance*), ambayo hata muda mrefu wa Mheshimiwa Rais aliyepita alitoa ahadi hiyo kwamba walimu wataboreshewa maslahi yao kupitia *teaching allowance* (posho ya kufundishia). Hasa hili ni tatizo kubwa tupeni sera mahsusi ambayo haileti matabaka baina ya Wizara moja na Wizara nyingine na kuangalia kama *ration allowance* kwa polisi basi na *teaching allowance* katika ualimu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba maelezo, vinginevyo naondoa shilingi.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kutoa majibu kuhusiana na hoja ya Mheshimiwa Masoud, Mbunge wa Mtambile, kuhusiana na uboreshaji wa sera ya maslahi ya walimu. Nitaendelea kurudia na nimekuwa nikieleza nyakati mbalimbali humu ndani Bungeni. Walimu ni kama watumishi wengine, tunapoboresha maslahi mbalimbali kwenye mishahara pia, tunaangalia uwezo wa kibajeti, lakini vilevile tunaangalia muundo mzima wa maendeleo ya kiutumishi.

Vilevile kama ambavyo nimeeleza tayari tunayo Bodi ya Mishahara na Maslahi, na sasa hivi tangu mwezi Oktoba mwaka 2015, mpaka Februari, 2017, tathmini ya kazi na uhuishaji wa madaraja itakamilika. Imeshapitia aina za kazi mbalimbali zaidi ya 22,000 ili kuweza kuzioanisha na kuziuanisha. Kwa hiyo, napenda kuendelea kurudia tusbiri wakati huu tathmini hiyo itakapo kamilika kwa ujumla wake ndani ya Serikali nzima kwa ujumla tutaweza kulifanyia kazi. Kuhusiana na posho ya kufundishia, tunatambua kwamba ilikuwepo na tunatambua kwamba Rais aliyepita Mheshimiwa Jakaya Kikwete alitoa ahadi hii nadhani katika siku ya walimu. Tunaendelea kulifanyia kazi kwa mapana yake. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Masoud umeridhika?

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru.

Sijaridhika kabisa kwa sababu kwanza tathmini itakapokamilika haijulikani itakuwa lini? Lakini ni muda wa miaka minne sasa tangu ahadi hii ya Rais alipotoa kwenye siku ya sherehe ya walimu, *teaching allowance* na ninashangaa kweli Mheshimiwa Waziri amekiri kwamba Mheshimiwa Rais alitoa ahadi miaka minne hadi leo *teaching allowance*, kwenye polisi *alhamdulillah ration allowance* nzuri, kuna ukakasi gani kuhusu walimu au hii kada ya walimu

mbona mnaidharau? Au ualimu haufahamiki vizuri? Ualimu maana yake ni usumbufu, kuna adha, ni lawama, mahangaiko, uvumilivu na umaskini, huo ndiyo ualimu. (Makofi)

Mheshimiwa Jenista wewe ulikuwa mwalimu hata husemi kitu, nashangaa tupeni maelezo ya ziada sasa kuhusu *teaching allowance* ili niridhike vizuri nashukuru. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri aridhike.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nieleze kwamba hatudharau kada ya ualimu, na bahati nzuri mimi mwenyewe ni mwakilishi wa wafanyakazi humu Bungeni, natambua umuhimu wao na kwa mapana yao. Kuhusiana na kwamba miaka minne ahadi ya Mheshimiwa Rais mstaafu Jakaya Kikwete kwa nini haijatekelezwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, ziko posho za aina mbalimbali. Inawezekana leo hii ukazungumzia posho ya kufundishia, vilevile lazima tuangalie pia na mazingira mengine magumu. Utampa posho hii ya kufundishia mwalimu labda aliyeko Ludewa, lakini bado ni lazima pia uangalie kuna motisha gani za aina nyingine ambazo pia unaweza ukawapa walimu pamoja na kada zingine. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ndiyo maana nawaomba Waheshimiwa Wabunge, tuvumiliane. Nilishaeleza tathmini inamalizika Februari 2017, lakini Mheshimiwa Masoud kwa makusudi kabisa unataka kupotosha hoja hii. Tatalifanyia kazi kwa ujumla wake na kwa mapana yake na tunatambua na ukiangalia hata katika mishahara mbalimbali zaidi ya asilimia 13.2 imekuwa ikiongezeka kama nyongeza ya mshahara.

Vilevile ukiangalia kwa kada ya walimu wenye stahahada ilitoka shilingi 400,000 mpaka shilingi 716,000. Tutaendelea kufanya hivyo kwa kadri hali ya kifedha itakaporuhusu na kwa kuzingatia mazingira na ugumu wa kazi. (Makofi)

MWENYEKITI: Enhee! Mheshimiwa Masoud umeridhika, tunaendelea sasa

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, siyo kama nimeridhika!

MWENYEKITI: Ndiyo kwenye hatua hii unajua Kanuni ni nini iwe, hatuwezi kubishana tu hivi, Kama unataka toa shilingi utoe hoja hiyo. *Otherwise* twende mbele, hukusema mimi ndiyo maana!

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Tuendelee.

MWENYEKITI: Ahsante tunaendelea.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna hoja kabla huja....

MWENYEKITI: Mheshimiwa nashughulika na uwiano

MHE. PAULINA P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, vifungu sasa.

MWENYEKITI: Hakuna. Mheshimiwa Kandege, Mheshimiwa Chegeni.

MHE. DKT. RAPHAEL M. CHEGENI: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kifungu hicho pamoja na maelezo mazuri ya Mheshimiwa Waziri nilipenda kupata ufafanuzi tu kwamba kuna baadhi ya Watumishi ambao katika hizi Wilaya mpya na Mikoa mipya wamepata uhamisho, lakini wengi wao hawajapata malipo mpaka sasa hivi zaidi ya miaka miwili, miaka mitatu.

Je, Waziri amejipangaje kibajeti kuweza kulitatua suala hili maana yake nimejaribu kuangalia kwenye vitabu sijaona, hawa walimu na watumishi wengine wa Serikali wanalipwaje kuhusu madai yao ya uhamisho? Ahsante.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri kwa kifupi.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli kwamba kuna watumishi wapya ambao wamehamishwa wakati wa uundaji wa Mikoa na Wilaya mpya, lakini kibajeti kwamba iko moja kwa moja siwezi kusema, lakini kilichopo humu ni kwamba tumejaribu kuzingatia hizo shughuli zote, ikiwa ni pamoja na watumishi hao, gharama za uhamisho wao kwa sababu ile yote inakaa kwenye fungu lile la OC, hii ni katika Mikoa na katika Wilaya. Kwa hiyo, tutajaribu kuangalia na utaona kwenye vitabu vyetu vya Wilaya tumeweka zero zero kwa sababu fedha zote zile tumeziweka kwa RAS.

Kwa hiyo, kadri tutakavyokuwa tunapata zile fedha tutajaribu kuona ni kiasi gani hiyo OC inaweza ikajibu na hiyo hoja kwa maana ya kibajeti, lakini hatuna vote mahsusi ambayo imezungumzia juu ya suala zima la hizo gharama za uhamisho za watumishi hao. Hoja yako naomba tuichukue na tutajaribu kuiangalia kwa ndani zaidi kwamba hivi ni kweli hawa watabakia hivi, bajeti hii haijibu chochote, tutajaribu kuiangalia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninamshukuru sana Mheshimiwa Mbunge.

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Zungu wa mwisho.

MHE. MUSSA A. ZUNGU: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru. Mimi sina nia ya kukamata mshahara lengo langu kupata maelezo tu.

Kwenye mchango wangu wa Wizara hii nilitaka kupata maelezo ya namna wananchi kwenye Sera ya Uwekezaji ya Tanzania namna gani wananchi wa Dar es salaam, walivyodhulumwa kuwa-*diluted* na Benki ambayo mtaji ulianza na mchango wa wananchi wenyewe, lakini baadae zikatumika *technicality* za kiufundi hapa na pale.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja yangu ni kumuomba Mheshimiwa Waziri yuko tayari sasa kuiomba *BOT regulator* wa mambo haya afuatilie kama kulikuwa na uhalali wa *dilution* ile iliyofanyiwa wananchi wa Dar es Salaam?

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli kwamba *Dar es Salaam Community Bank* ni benki iliyoanzishwa na Halmashauri za Dar es Salaam, kwa kutoa fedha zao kwa kujinyima na hatimaye benki ikawepo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ilipoanza kufanyakazi benki hii ilikuwa ina bodi yake na ikapata uongozi na ikawa na bodi yake. Kilichotekea huko ndicho anachokisema Mheshimiwa Mbunge, ninaomba sana kwa sababu tunahitaji kupata taarifa mbalimbali na ili tuweze kuwa na *position* ya Serikali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini lililo jepesi hapa ni kweli mimi kama Waziri ambaye benki hii ipo kwenye Taasisi ilianzishwa na Taasisi ambazo ziko kwenye Wizara yangu nitamuandikia Waziri wa Fedha mwenye mamlaka na Benki Kuu ili aweze kuiagiza Benki Kuu kufanya utafiti na kuja na majibu ambayo Waheshimiwa Wabunge, tutakapokamilisha basi tutaweza kuyaleta ndani ya Bunge hili. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Naona tuko sawa, tunaendelea.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, siyo mshahara wa wa Waziri Mheshimiwa ni vifungu vinavyofuata chini ya *subvote* 1001.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, sijui niseme mara ngapi? Kanuni zetu haziruhusu ukiamua kusimama, kama mlivyofanya vyama, kwenye sera maana yake ni hiyo tu, msifikirie kwamba kama kosa lilifanyika hilo ndiyo haliwezi kusahihishwa.

Waheshimiwa Wabunge, Kanuni ziko wazo kabisa kwa hilo, sasa mimi nalinda muda Waheshimiwa Wabunge angalieni muda huu na tuna hoja ile nyingine kipindi hiki nimesukuma kidogo na kuongeza dakika 10, tunaingia sasa kwenye guillotine.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, samahani, hela za hapo chini huwa tunahoji hata kwenye Bunge lililopita. Baada ya sera kuna *subvote* tunahoji ambavyo viko chini ya 1001. Kwa sababu kuna pesa hapo zinapitishwa tunataka tufahamu.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbunge, mimi sina tatizo nakuambia muda wa hoja hii.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Kwa nini tunahitaji ku-*rash*, tuko kwenye Kamati ya Bajeti, tusogeze mbele kama tatizo muda kuna vitu vya msingi.

MWENYEKITI: Hebu keti Mheshimiwa.

Waheshimiwa Wabunge, tumeshatilia maanani yote haya mliyonyo kwa sababu ya muda ambao tunao mbele yetu. Ninyi kama Wajumbe wa Kamati hii, tukiwaweka zaidi ya muda ambao tumepanga mnaanza tena kusema inakuwaje?

Waheshimiwa Wabunge, sasa ile hoja inayokuja nina haki ya kuongeza zile dakika zisizozidi 30 bila idhini ya Wabunge, hiyo ndiyo tunatumia lakini kwa sasa hivi mikono yangu imefungwa, muda uliopangwa ndiyo huo, ndiyo Kanuni zinasema. Katibu

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI: Ofisi ya Rais, TAMISEMI inaombewa matumizi ya kawaida jumla ya shilingi trilioni nne, bilioni mia nne ishirini na mbili, kumi na tisa milioni, laki mbili sabini na mbili elfu.

MATUMIZI YA KAWAIDA

Fungu 56 - Ofisi ya Rais (TAMISEMI)

Kif. 1001 Admn And HR Mgt.....	Sh. 3,367,902,000
Kif. 1002 Finance and Accounts.....	Sh. 507,029,000
Kif. 1003 Policy and Planning Division.....	Sh. 676,176,000
Kif. 1004 Mgt Info. System Division.....	Sh. 392,876,000
Kif. 1005 Legal Services Division.....	Sh. 324,102,000
Kif. 1006 Chief Internal Audit Unity	Sh. 200,206,000
Kif. 1007 Info. Educ. and Comm.	Sh. 167,030,000
Kif. 1008 Prucurement Mgt. Unity	Sh. 223,308,000

Kif. 1009 Infrustr. Dev. Unity	Sh. 9,360,829,000
Kif. 2001 Regional Administration Division	Sh. 405,663,000
Kif. 2002 Local Govt. Coordination Div.	Sh. 4,765,459,000
Kif. 2003 Sector Coordination Division	Sh. 776,689,000
Kif. 2004 Basic Edu. Coordination Division.....	Sh. 12,677,390,000
Kif. 2005 Urban Development Division	Sh. 439,991,000
Kif. 2006 Insp. and Finance Tracking Unity	Sh. 74,184,000
Kif. 2007 Health, Social Welfare and Nutritional	Sh. 58,833,000
Kif. 3001 Organisation Dev. Division	Sh. 354,236,000

(Vifungu vilichotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila Mabadiliko yoyote)

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, tusaidie mwongozo wako hatujafika kwenye guillotine Mheshimiwa Mwenyekiti.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul hebu kaa, please

MHE. PAULINE P. GEKUL: Nikae nini?

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Ofisi ya Rais TAMISEMI, Matumizi ya Maendeleo, Inaombewa Shilingi trilion moja, bilioni mia sita na moja, milioni mia tano arobaini lakimoja arobaini na mbili elfu.

MATUMIZI YA MAENDELEO

Kif. 1001 Admn. And HR Management.....	Sh. 1,300,000,000
Kif. 1003 Policy and Planning Division.....	Sh. 0
Kif. 1009 Infrustr. Develop. Unity	Sh. 293,801,706,363
Kif. 2002 Local Gvt. Coordination Division.....	Sh. 4,760,763,000
Kif. 2003 Sector Coordination Division	Sh. 556,223,000
Kif. 2004 Basic Educ. Coordination Division.....	Sh. 20,894,000
Kif. 2005 Urban Development Division.....	Sh. 0
Kif. 2007 Health, Social Welfare and Nutritional ...	Sh. 4,155,562
Kif. 3001 Organisation Devlp. Division	Sh. 325,469,218,363

(Vifungu vilichotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila Mabadiliko yoyote)

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tunaenda sasa Kamati ya Matumizi ihamie sasa kwenye Fungu la Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora, Volume II. Katibu.

MATUMIZI YA KAWAIDA

Fungu 32 - Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma

Kif. 1001 Admin And HR ManagementSh. 10,721,384,000

MWENYEKITI: Haya, tunao kwa uwiano wa vyama majina ambayo nimeletewa hapa. Mheshimiwa Pauline Gekul, Mheshimiwa Ally Saleh Ally, Mheshimiwa Saada Mkuya, Mheshimiwa Jitu Soni na Mheshimiwa Stella Ikupa. Haya ndiyo majina ambayo nimeletewa.

Waheshimiwa Wabunge, ningepomba sana hasa uongozi wa CHADEMA, naona Dkt. Macha kule nadhani mngokuwa mnamshirikisha mapema maana naona ameng'ang'ana tu kule nyuma, lakini mmeleta ninyi majina ambayo mmeona, sasa sina njia ya kusaidia naanza Mheshimia Pauline Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba tu nihoji japo tayari inaonekana mmeshaamua cha kufanya, lakini siyo vibaya tukatunza tu rekodi zetu, kwa sababu utaratibu *guillotine* inaenda mwishoni na siyo katikati ya mambo, kimsingi kama *guillotine* imefika sasa hivi tusingekuwa na nafasi ya kuhoji.

MWENYEKITI: Mheshimiwa, mimi nimekupa kwenye vote hii, kama hakuna la kusema natumia Kanuni ya 72.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niendeleo kuhoji hii *guillotine* ni mpya leo ndiyo mambo mapya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nahitaji Waziri anipatie majibu ya kutosheleza kuhusu hii *TASAF III* ambayo inatekelezwa tangu mwaka 2012 hadi 2017; mwakani tu tunamaliza, *performance* yake kama alivyoeleza siyo nzuri na amesema mwenyewe katika maelelezo yake zaidi ya kaya 6000 zimeweza kuondolewa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama Waziri atakuwa *honest* anafahamu ni kwa kiasi gani utaratibu mzima kule chini kwenye Halmashauri zetu kwenye vijiji na Mitaa hauendi vile ambavyo wamepanga. Hoja yangu ni kwamba unampa mtu shilingi 10,000 baada ya miezi miwili unampatia shilingi 20,000 inaondoa umaskini vipi? Kwa sababu hawa watu ambao mnawapatia hizi shilingi 20,000 baada ya miezi miwili hawawezi tena kufanya chochote kwa pesa hizi.

Hoja yangu ni kwamba kwa nini Serikali isione kuna sababu ya kuchukua hizi fedha na kupeleka kwenye miradi ya maendeleo ya kusaidia hao wananchi badala ya kuwapa *token money*, mfano, ikawapatia ng'ombe wa maziwa na Serikali ikaandaa viwanda kwa ajili ya kuchakata yale maziwa, kwa maeneo mbalimbali. Kwa maeneo ufugaji na maeneo mengine ya kilimo mkaangalia ni jinsi gani ya kufanya kuwawezesha, ili hizi pesa ziwe endelevu badala ya kuwapa shilingi 20,000 ambazo zinaisha ndani ya muda mfupi kwa sababu hawa watu wamekuwa wakiishi katika hali hii kwa muda mrefu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, watuambie hizi dola za Marekani zaidi ya milioni 200 ambazo zimeshatolewa, Waziri atuambie bado mwaka mmoja, amefanya uthamini kiasi gani kwamba hizi pesa zimewasaidia hawa watu?

MWENYEKITI: Ahsante muda wako umekwisha. Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru. Napenda kujibu hoja za Mheshimiwa Gekul.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kuhusiana na *performance* siyo nzuri niseme kwamba changamoto zipo na kwamba utendaji ni mzuri kwa maeneo mengi, ndiyo maana tukasema tumefanya uhakiki na bado uhakiki ni endelevu, kwa yeyote atakayegundulika kwamba anafanya mambo ambayo siyo ya uadilifu, yanayoweza kuchangia katika *performance* kutokuwa nzuri, tunawachukulia hatua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, alitaka kufahamu *TASAF III* inaondoa umaskini. Kwanza nieleze programu hii ni kwa ajili ya kunusuru kaya maskini, *it is a social safety net* na ukiangalia katika programu hii pamoja na kwamba inatoa ruzuku ya uhawilishaji imeweka ruzuku ya msingi, vilevile imeweka ruzuku ya masharti kwa ajili ya suala zima la elimu kwa wale ambao wana watoto wanaoenda shule, imeweka sharti kwa ajili ya afya kuhakikisha kwamba watoto wanaoenda kliniki. Umaskini siyo suala pesa tu, pia na afya inapokuwa siyo bora inaweza ikachangia katika suala zima la kuwa na umaskini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile alitaka kujua kwa nini katika *TASAF III* tusiende labda kuwapatia miradi labda ya mifugo na kadhalika. Nilieleza *the way* tulivyounda mradi huu ama mpango huu, pamoja na kwamba tunatoa ruzuku, vilevile wanapatiwa ujira, wanafanya kazi fulani ili waweze kuzichangia na kujiletea maendeleo katika jamii yao, tunahakikisha wanajiunga katika vikundi mbalimbali kuwapa mbinu kuwaeleza fursa mbalimbali, waweze kutambua na kujipanua fikra zao kujua ni kwa namna gani wanaweza wakaweka akiba na kuwekeza na kujiondolea umaskini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ninavyosema programu hii kaya walengwa wanakaa kwa miaka mitatu tu katika programu, baada ya hapo uthamini unafanyika kujua kama kweli maisha yao yameboreka ili waweze kuondolewa na kaya zingine ziweze kuingizwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, natoa shilingi, na ninawaomba Wabunge wenzangu tulijadili tu kwa nia njema ya kusaidia watu wetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hali ya kawaida hilo suala la kutoa ujira ambalo Mheshimiwa Waziri analisemea, Halmashauri yangu wanafanya mpango huo upo, lakini mpango wa kutoa ajira hakuna wanatoa tu vile visenti. Wakati tumeletewa ufafanuzi huu, nina dakika tano Mheshimiwa Mwenyekiti.

Wakati tumeletewa ufafanuzi wa jinsi gani na mwongozo wa jinsi gani hizo pesa zitolewe, hicho kipengele pia kilikuwepo, lakini kwa hali ya kawaida wameishia kwenye *item* moja tu ya kutoa hizo shilingi 20,000, hizo ajira hawapati hao vijana ambao wanaishi kwenye kaya maskini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna ugomvi mkubwa sana kwanza hata katika Mitaa na Vijiji ambavyo wanapewa, wale wanaopewa siyo walengwa na ndiyo maana naishauri Serikali kwamba ni kwa nini tuendelee mpaka 2017 mwakani hizi pesa za wafadhili tuendeleo kupeana kwa kula, wakati Serikali ilishawahi kusema humu ndani haitakopa nje ili kugawana na kulipana matumizi ya kawaida.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kikao cha Bunge kilichopita walituambia kuhusu hili kwamba hizi fedha zitaenda kwa maendeleo, lakini hadi sasa hata kama hiyo ripoti hamjatupatia na ninaamini Mheshimiwa Waziri kama nia ni njema utatupatia ripoti hiyo ya uthamini na kuangalia jinsi gani ime-*perform* hadi sasa haijaweza kubadilisha maisha ya Watanzania wale kwa sababu kwanza wanachopewa kwa miezi miwili shilingi 20,000 hakiwasaidii chochote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ndiyo maana ninashauri wenzetu wa Rwanda wamefanya, wamepeleka ng'ombe, hao ng'ombe wamaziwa viwanda vimeandaliwa, wanachakata maziwa, hicho kitu kinakuwa *sustainable* badala ya shilingi 20,000. Mtaogopa kubadilisha *gear* angani lakini ukweli ndiyo huo, hizo fedha za wafadhili ambazo mnapewa za mikopo ni vizuri sasa mpeleke kwenye miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Wabunge wenzangu wajadili.

MWENYEKITI: Aah! Hatuendi hivyo, Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza niseme siyo vijisenti, kwa sababu ni fedha ambazo zinatolewa na wengi wao zimekuwa zikiwasaidia kuboresha maisha yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, anaposema kwamba tumeishia katika *project* moja tu ya uhawilishaji, ukiangalia katika Wilaya 40 ambazo tayari zilishatambuliwa na zilishaandikishwa tayari wameshaanza programu hii ya ujira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile ipo pia miradi ya miundombinu ambayo ukiangalia ndiyo sharti la Serikali imeweka pia fedha zake humo. Ukiangalia miradi mbalimbali itakayoweza kuboresha suala zima la afya, huduma katika elimu, imekuwa ikifanyika na tayari iko miradi mbalimbali zaidi ya 40, imekwishatekelezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, anaposema kwamba haijakuwa na matokeo yoyote na ana-*compare* na Rwanda. Tulikuwa na *mission* ya Benki ya Dunia ilikuja hapa na ilifanya tathmini pia na sisi wenyewe kupitia *steering committee* walifanya tathmini ambayo niko tayari kuleta ripoti yake wala hakuna shaka lolote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hata wiki mbili zilizopita *donors* wenyewe walitembelea miradi mbalimbali ya *TASAF* katika Wilaya ya Kibaha, na walijionea kwa maeneo ambayo miradi hii inatekelezwa vizuri imeweza kuwa na mafanikio. Hatukatai kwa wale ambao unaweza kukuta hawajazitumia vizuri lazima hawataona mafanikio kwao, lakini kwa ambao wamefanya kwa kufuata masharti waliyopewa kwenye uhawilishaji huu wengi wao wamejionea manufaa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, msimamo wangu uko pale pale, nitoe shilingi wenzangu wajadili waone kama inafaa au haifai.

MWENYEKITI: Toa hoja Mheshimiwa wewe ni mzoefu..

MHE. PAULINE P. GEKUL: Naomba kutoa hoja.

MWENYEKITI: Sasa hebu kwa dakika mbili jenga hoja yako.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nafikiri niongee tu kwa lugha nyepesi, binafsi naona sasa fedha za wafadhili ambazo zinatumiwa zaidi ya asilimia 80 kwa ajili ya matumizi ya kawaida badala ya maendeleo na ni kauli ya Serikali haitoshi na haifai, ndiyo maana nikasema waweze kubadilisha hata kama mwaka mmoja umebaki wa 2017 mradi huu wa miaka mitano kuisha, waone kwamba sasa *impact* ni ndogo na kwa mantiki hiyo nashauri Bunge hili kwamba fedha za mwaka huu ziende kwenye miradi ya maendeleo badala ya kuwapatia hizo shilingi 20,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo hoja yangu ina msingi na Taarifa ya CAG pia imeonesha kwamba kuna tatizo katika mchakaoto huo mzima wa utoaji hizo fedha, ninaomba sasa Wabunge wenzangu wachangie.

MWENYEKITI: Ahsante. Nitachukua watatu huku na huku wawili. Tunaanza Mwigulu, Mheshimiwa Mkuya, Mheshimiwa Mary Nagu, Mheshimiwa Bobali na Mheshimiwa Paresso.

Waheshimiwa Wabunge, ninaanza na Mheshimiwa Bobali.

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya kuondoa shilingi kwenye mshahara wa Waziri, kutokana na hali halisi ya mwenendo mzima wa TASAF.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye Wilaya yangu ya Lindi, mradi huu ni tatizo, umesababisha matatizo makubwa kwa Serikali za Vijiji, Wenyeviti wa Vijiji wakionekana kwamba wanapendelea baadhi ya watu, walengwa hawafikiwi lakini pia cha ajabu fedha yenyewe inayoletwa mwaka jana fedha imeletwa wakaambiwa tunakata nyingine tunapeleka kwenye madawati, tunakata nyingine tunapeleka kwenye bima ya afya, pesa imekusudiwa kwenda kupunguza umaskini, mtu anapata shilingi 2,000 anaambiwa achangie madawati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, maskini hana uwezo wa kuchangia madawati naomba niunge mkono hoja tute shilingi kwenye mshahara wa Waziri, na tusilete mambo ya Vyama hapa hii fedha haileti tija kwa Taifa. Ninakushukuru.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mwigulu.

WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza niwaombe Waheshimiwa Wabunge wasijadili jambo la shilingi hizi zinazotolewa *in separation*, walijadili kwa ujumla wake. Mimi nikitolea mfano wananchi wa Jimboni kwangu tuna wananchi wa ngazi tofauti, kuna ambao wanawezeshwa kwa namna ya shughuli ambazo wao wenyewe wapo katika ngazi ya kuweza

kwenda kwenye shughuli za maendeleo moja kwa moja, lakini kuna wengine usipowawezesha utaratibu huu unaofanywa kila mwaka wao watakuwa *busy* kwenye shughuli za vibarua kuweza kujipatia fedha za aina hiyo hiyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wanapowezeshwa kupata fedha za aina hii, inawawezesha kutokufanya vibarua na badala yake kulima kwenye mashamba yao, hiyo inatengeneza utaratibu wa wao kuanza kujitegemea taratibu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo kama watu wanasema zisitolewe hizi anataka watu wa aina ile waendeleo kuwa kwenye *viscous cycle* ileile kila mwaka ni kulima vibarua kutafuta fedha hizo. Nimwambie Mheshimiwa Mbunge ndugu yangu Gekul, *school mate* wangu *twenty thousand will and always be greater than zero*. Mnawezaje kusema hii ni ndogo halafu msemi iondolewe moja kwa moja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Waziri, Wizara ishughulikie tu upungufu ambayo unaoweza kujitokeza katika kila utaratibu, lakini nia na utaratibu unawasaidia watu kuondoka kwenye *viscous cycle* kwa sababu unawapigisha hatua ili waweze kufanya shughuli zao kwa kuwajengea msingi waweze kuwa na hizo fedha ambazo zingewasaidia badala ya kulima vibarua.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Mkuya

MHE. SAADA MKUYA SALUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Nami nitoe angalau *contribution* katika hoja hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati tunasimama hapa tumekuwa tukizungumza sana kuhusiana na *financial inclusion* ya wananchi, lakini fedha hizi za *TASAF III* ni sawa na kumingiza katika mchakato wa kiuchumi mwananchi. Fedha hizi tulizitetea sana tulipokuwa *TASAF I* tuna miradi ya maendeleo na wananchi walichangia sana kwenye miradi ya maendeleo kujenga barabara, *system* za maji, pamoja na mashule, tumeingia *TASAF II the same*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumebadilisha *approach* wananchi lazima wawezeshwe kiuchumi, *impact* yake kubwa inakuja kwa mwanamke, kama utampa ile fedha ambapo anakwenda kumpeleka mtoto wake kupata huduma za afya umemsaidia yeye wakati wake kwenda kujishughulisha na shughuli za kiuchumi. Kama umemwezesha mama ambaye kwa takwimu zilizopo ndiye ambaye anaongoza, yaani *percent* kubwa ya nyumba zetu zinaongozwa na wanawake, umempa hela, umemwezesha kumpeleka mtoto wake shule, umemsaidia katika kuendeleza uchumi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hivyo lazima tukubaliane inawezekana katika *process* ina matatizo lakini haimaanishi to *abandon success stories* ambazo zimetokea kwenye *TASAF III*. Mimi naomba...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Muda wako ndiyo huo.

MHE. SAADA MKUYA SALUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja hili jambo liendeleo.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Paresso.

MHE. CECILIA D. PARESSO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Kwanza niseme tu, nafikiri Mheshimiwa Gekul kama tulimsikiliza vizuri, siyo kwamba anapinga jambo hili, lakini anashauri utaratibu na anataka iboreshwe zaidi, kwamba mtindo mnaoutumia wa kumpa mtu hela mkononi, kati ya shilingi 20,000 mpaka shilingi 70,000 kulingana na utegemezi kwenye kaya siyo utaratibu ambao ni endelevu, huu mradi ni wa miaka mitano ukiisha hapo Serikali mna fedha za kuendeleza hii? Kwa sababu hii mnayoifanya hapa ni mkopo kutoka *World Bank*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hakuna mtu nayepinga uwezeshaji wa wananchi, Serikali ya CCM mmekuwa na mifuko mingi ya uwezeshaji wa wananchi, mlikuwa na mabilioni ya JK, Mfuko wa Wanawake na Vijana kwenye Halmashauri zetu, Mfuko wa Uwezeshaji wa Wananchi, Mfuko wa Amana ya Ubinafishaji sijui kwa Wananchi, yote ni mifuko ya kuwezesha wananchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, *TASAF I* na *TASAF II* ilifanya kazi ilionekana ujenzi wa madarasa na nini. Sasa *TASAF III* mnataka kwenda kumpa mtu shilingi 10,000, shilingi 20,000 tena baada ya miezi miwili, miwili ambapo hatuoni uendelevu wake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaishauri Serikali ibadilishe mfumo wa *TASAF III* siyo kutoa hela mikononi kwa watu, bali ielekezwe kwenye miradi ya maendeleo ambayo itasaidia na hizi kaya masikini zinazolengwa, naunga mkono.

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Dkt. Nagu.

MHE. DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru kwa kunipa nafasi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Waziri kwamba *TASAF III* iendelee kama ilivyo. Ninasema hivi kwa sababu *TASAF I* na *TASAF II* ilikuwa kwenye miradi na haikuweza kunusuru maskini, tulichokililia ni kunusuru maskini kwa kumpa hela ya kujikimu kwa siku, hela ya kumpeleka mtoto wake shule na kumpeleka mtoto wake kliniki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukimpa hela ya mradi mtu mwenye njaa unafikiri atakula au atakwenda kuwekeza? Haiwezekani mwenye njaa akawekeza. Hivyo hata kwenye hii *TASAF III* tunaanza na kumpa hela ya kujikimu, hela ya kumpeleka mtoto shule, hela ya kumpeleka mtoto kliniki na baadaye kuna miradi ya kuajiri hawa watu, wapate hela kuweza kuwekeza kwenye miradi yao, ili baada ya kujaa tumbo waweze kuondokana na umaskini na ninasema.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa nini mnachangamkia milioni 50 kwa kijiji sasa mnaipiga vita *TASAF* ambayo imesaidia sana nchi hii. Ninamuunga Waziri mkono na aendelee kuisimamia pale penye changamoto tutatue changamoto ziondoke. Ahsanteni sana.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa mtoa hoja Mheshimiwa Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru na pia ninawashukuru Wabunge wenzangu waliochangia. Kwa hali ya kawaida Serikali yetu inachangai asilimia moja ya hizo pesa dola za kimarekani milioni 220.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kimsingi hata hizo ambazo zinachangiwa hazitoki, nafahamu mlipitisha hizi pesa mlikuwa mnaenda kwenye uchaguzi mkaona kwamba zitasaidia sana kushawishi wananchi huko. Uchaguzi umepita, kubalini ukweli pesa zifanye maendeleo kama *TASAF I*...

MBUNGE FULANI: Kaa chini.

MHE. PAULINA P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, naendelea kushauri fedha zitumike kama *TASAF I* na *TASAF II*, badala ya hii *III*...

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul unafahamu unatuchanganya unashauri au umetoa hoja?

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nahitimisha hoja yangu kwa sababu kazi ya Mbunge ni kuishauri Serikali.

MWENYEKITI: Hapana, tupo hapa kwenye kuamua, umetoa hoja hapa lazima iamuliwe.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, naendelea kushikilia hoja yangu.

MWENYEKITI: Haya!

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, naendelea kusimamia hoja yangu kwamba haipendezi tena hizi fedha zikaendelea kutolewa mikononi bali zipelekwe kwenye miradi ya maendeleo kama *TASAF I* na *TASAF II* ambako huko zili-perform vizuri kuliko sasa, ahsante.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tulimalize sasa kwa uamuzi.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kukataliwa)

MWENYEKITI: Waliosema siyo wameshinda, tunaendelea na jina la Mheshimiwa Ally Saleh.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie suala la Utawala Bora kupitia kwenye Sera ya Habari ambayo ni sera mtambuka. Tumezungumzia kwamba kuna haja ya kuoneshwa kwa matangazo ya moja kwa moja, Serikali imekuwa 'kipuu puu' tu sababu siyo za msingi, imekuwa ikiziondoa kwenye reli. Kwa hiyo tunahisi kwamba tunawadhulumu wananchi ambao wanapata habari vipande vipande, tunawadhulumu wananchi ambao wanapata habari za kuchaguliwa, nakusudia kama sikupata maelezo ya kutosha kutoka wa Waziri mhusika au Waziri nakusudia kutoa shilingi kupitia Kanuni ya 103.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hatujasikia hoja ya kutosha kutoka Serikalini kwa sababu kwanza tuliambiwa ni sababu ya pesa, baadae tukaambiwa kuna sababu nyingine mpaka hivi leo hatujapata taarifa za kutosha. Tunaona kwamba tunaificha demokrasia, tunawaminywa wananchi na hatufuati utaratibu ambao unatumika na nchi nyingine na moja katika Kanuni ya Bunge hili ni kutazama tamaduni za Mabunge mengine ambayo yanaonyesha moja kwa moja na siyo kufanya *delay* ya saa moja kwa siku.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Waziri!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru napenda kujibu hoja ya Mheshimiwa Ally Saleh.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kweli napata taabu, hoja hii imekuwa ikielezwa na kujibiwa mara kwa mara, kwa kweli sielewi lengo la Mheshimiwa Ally Saleh na wengine wote ambao wanaiulizia ni nini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Waziri wa Habari ameijibu vizuri sana, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali mara kwa mara amekuwa akijibia hoja hii. Ninaomba kurudia tena na kurejea matakwa ya Ibara ya 18 ya Katiba yetu kuhusiana na haki ya kupata taarifa. Vilevile kuhusiana na Ibara ya 100.

Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa sijaona kama zimenyimwa kutolewa, zimekuwa zikipatikana, ni utaratibu, ni maamuzi ambayo yalifanyika katika nyakati mbalimbali kupitia pia Bunge hili, hata hii *studio* yenyewe ilipitishwa hakuna cha usiri wala kipya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sijaona ni kwa namna gani wananchi wameminywa, sijaona ni kwa namna gani demokrasia imevunjwa kwa Bunge kuto kuonyeshwa *live*. Magazeti pia mara kwa mara tumekuwa tukiona na tukifuatilia, lakini vilevile usiku tumekuwa tukishuhudia matangazo na maamuzi yote ambayo yamekuwa yakifanyika katika Bunge hili la Bajeti yamekuwa yakionyeshwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kweli ninaomba tu hoja hii iweze kuhitimishwa kwa sababu ni kupoteza muda wa wananchi wetu na ku-*mislead* wananchi wetu kuonesha as *if* haki zao za binadamu zinavunjwa wakati siyo kweli. (Makofi)

Mheshimiwa Ally Saleh niombe sana utendee haki suala hili.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nasikitika kwa kauli ya Waziri kuona kama huku kuna *empty shelves, it is only that side that can think*, ni kama sisi hatujali Taifa, ni kama hatujali nchi. Ukweli ni kwamba taarifa ni kama vile kusema kwamba mtu yeyote mpenzi wa mpira hapa *tv* izimwe *live* halafu aambiwe *Leicester* imeifunga *Manchester* moja bila, halafu aseme amepewa taarifa! Hiyo haelekei. Tunataka taarifa ziwe *live* moja kwa moja kuna tatizo gani? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa ya saa saba za kurekodiwa inatolewa kwa *one hour*, halafu kwa kuchagua. Hivi nataka tufanye tafiti katika muda wote huo, Wapinzani wameoneshwa saa ngapi katika muda huo wa usiku, hilo la kwanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pili, demokrasia ni gharama tusiogope demokrasia tunataka tuwe na *informed society*, wananchi wangependa waone *live debate* kama hizi watuone tunajadili vipi, siyo waambiwe maamuzi ndiyo maana ya kushirikisha. Kwa hiyo, natoa hoja kwa kifungu cha 103

kwamba natoa shilingi ya Waziri kwa sababu sijaridhika na maelezo yake.
(Makofi)

MWENYEKITI: Hoja imetolewa imeungwa mkono, watakao changia ni waone haraka. Mheshimiwa Possi, Mheshimiwa Nape, Mheshimiwa *Attorney General*, Mheshimiwa Hawa Ghasia na Mheshimiwa Mchengerwa, Mheshimiwa nitakutoa nje, mimi ni tofauti kidogo, Mheshimiwa Matiko, Mheshimiwa Rose Kamil, wa tatu Mheshimiwa Msigwa.

Waheshimiwa Wabunge, tunaanza na tunao wazungumzaji saba kwa sasa, ni uamuzi wenu tutaenda vizuri tu. Mheshimiwa Msigwa.

MHE. MCH. PETER S. MSIGWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya Mheshimiwa Saleh ni ya muhimu sana kwa ustawi wa demokrasia ya nchi yetu. Tunapowanyima wananchi wa Tanzania kuona kinachoendela hapa tunadumaza demokrasia ambayo Bunge la Tisa na Bunge la Kumi limejaribu kuikuza. Kudumaza demokrasia hiyo siyo tu tunawakosea wananchi wa Tanzania, vilevile tunalifanya Bunge hili lisitimize majukumu yake kwa sababu linakuwa Bunge butu, Bunge ambalo halina makali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kudhihirisha kwamba Bunge hili linakuwa butu mimi kama Kamishna mliyenichagua humu ndani, maneno anayoongea Waziri wa Habari hatujakaa kikao chochote cha kuwa-*hire* watu kutoka TBC washughulikie hilo suala la urushaji wa matangazo. Hii inaonyesha kwamba Serikali hii imeliweka Bunge hili kwenye kwapa kwa sababu inawezekanaje Waziri wa Habari awe Msemaji wa Bunge wakati Makamishna na sheria inasema vizuri kazi ya Makamishna anayoyazungumza hatuyajui, hatujakaa vikao, ni kuonyesha jinsi ambavyo Serikali inaweka kwapani Bunge.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Bunge likiwa *live* ni faida kwa Serikali yenyewe, tunapokuwa na Bunge imara tunaifanya Serikali iwe na nguvu, tunapokuwa na Bunge lililokufa, ambalo haliwezi kuhoji, ambalo haliwezi kudadisi linasababisha Serikali iwe imekufa. Kwa hiyo, kwa faida ya Watanzania na demokrasia ili Bunge hili liache *legacy* kwa nchi yetu kama Mabunge mawili yaliyopita yameacha urithi, tunaomba Serikali irudishe *live broadcast* kwa mustakabali wa Taifa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba Wabunge tuache ushabiki wa Vyama tushirikiane wote kwa pamoja, ninashangaa Mheshimiwa Nape anakuwa Msemaji wa Bunge, wewe siyo Msemaji wa Bunge, Bunge lina Msemaji wake.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Msigwa ahsante. Anafuata Mheshimiwa Masoud.

MHE. MASOUD ABDALLAH SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Ally Saleh Ally Albeto, kwamba wananchi wapate haki yao ya kidemokrasia ya kupata habari na mtindo huu wa Serikali ambao unakandamiza demokrasia hauwatendei haki wananchi, ni vema sasa kama ambavyo katika maelezo mbalimbali ya taarifa zetu kwamba Bunge lijifunze kutoka katika nchi nyingine duniani. Tumejifunza, tumetembea nchi nyingi duniani, mmetupeleka katika nchi kadhaa duniani tumeona kama Mabunge yanaoneshwa *live*, inakuwaje Tanzania mna woga gani, tatizo nini, mna ukakasi gani? Mnakandamiza demokrasia jambo ambalo halikubaliki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni vema sasa tukajielekeza kuwapatia wananchi wetu habari ili waone tatizo nini, au ni lile ninalosemwa kwamba labda Watanzania wakiona wataona maovu na mabayaya Serikali. Wajibu wetu ni kuishauri Serikali, kuisimamia Serikali na kuendelea kuihoji. Kuna woga gani Serikali kwa nini mmekuwa waoga kupita kiasi, ni lazima na vyema Bunge lioneshwe *live*, wananchi wapate habari ili wachanganue lipi ni baya, lipi ambalo siyo jema.

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Masoud muda wako umeisha. Kwa mujibu ya Kanuni ya 104(1) naongeza muda wa shughuli hizi kwa muda usiozidi nusu saa. Tunaendelea na Mheshimiwa Rose Kamili.

MHE. ROSE K. SUKUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa na fursa hii ya kuweza kuiunga hoja ya Mheshimiwa Ally Saleh.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Waheshimiwa Wabunge wote nao inawagusa siyo kwamba haiwagusi wanashindwa kuisemea tu, lakini tufahamu kabisa kwamba sisi ndiyo tunaosimamia utawala bora na kama tunasimamia maana yake wananchi wetu wanastahili kupata habari ambazo zinapitishwa na Wabunge ndani ya Bunge lao la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuzungumzia suala la kuonyesha *live tv* kwa ajili ya Bunge hili. Watanzania ndiyo wanataka kuona mnenguo zaidi kuliko Bunge lao, Watanzania wanataka kuona kiduku zaidi kuliko Bunge lao, Watanzania wanataka kuona harusi zaidi kuliko Bunge lao, Watanzania wanataka kuona sinema zaidi kuliko Bunge lao?

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashindwa kuelewa kwamba kama kweli *live* inaonyeshwa sinema, inaonyeshwa sijui kiduku wanaonyesha na mambo mengine ambayo hayastahili na hayatoi manufaa kwa Watanzania, kuna

sababu gani ya kuwa na TV, nafikiri ni vema kufunga TV kabisa hapa Tanzania. Kwa sababu Bunge hili lina habari njema, Bunge hili wanafanya mambo yao kwa maamuzi mazuri, ni kwa nini Waziri alete taarifa ya kusema kwamba *live* isionyeshwe kwa wananchi wa Tanzania, eti wanashindwa kufanya kazi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi ni kweli Watanzania wanashindwa kufanya kazi? Ninaunga mkono hoja ya Mheshimiwa Saleh ya kutoa shilingi. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante muda wako umekwisha. Mheshimiwa Possi.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WALEMAVU (MHE. DKT. ABDALLAH S. POSSI): Mheshimiwa Mwenyekiti, suala hapa ni haki ya kupata habari kama ilivyokuwa kwenye Katiba, kwa sababu hii ni haki ya binadamu na ninafahamu kifungu hiki cha Katiba pia kina chanzo chake ambacho Kimataifa ni mkataba wa haki za binadamu wa Afrika lakini pia *The International Covenant on Civil and Political Rights*. Suala likawa hapa *whether* kuonyeshwa Bunge *live* au kutokuonyeshwa kuna athari katika *freedom of information*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikajaribu kutafuta *general comment* namba 34 ya *ICCPR*, kwa sababu kwa bahati mbaya *African Commission* haina utaratibu wa kutoa *general comments* katika *Articles of the African Charter on Human and People's Rights* lakini *United Nations* kwenye *ICCPR* ina utaratibu huo. Nimesoma *general comment 34* sijaona sehemu ambayo inasema *freedom of information* maana yake ni *live broadcasting*. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, tunaendelea. Mheshimiwa Esther Matiko.

MHE. ESTHER N. MATIKO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru na mimi nimesimama kuunga hoja ya Mheshimiwa Ally Saleh.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni dhahiri kabisa kwamba tena nianzie alipomalizia Mheshimiwa Dkt. Possi pale kama hawaonyeshi *live* basi tungetarajia kama wanapenda *recorded* wangeonyesha *the whole event* ya Bunge linavyoonyeshwa hapa, lakini wanachokifanya sasa hivi wanaonyesha *one hour* tena kuanzia saa nne nafikiri mpaka saa tano, *you can imagine event* zote ambazo zinatokea hapa zinakuwa *covered* vipi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali hii juzi wakati wanazindua daraja pale walikatisha matangazo ya maswali na majibu ili tu wananchi waone nini Rais anafanya. Sasa ninyi mnataka wananchi waone mnachofanya lakini hamtaki wale watu ambao wanaisimamia Serikali wananchi wao waone nini wanafanya, haingii akilini. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kingine Serikali mmesema mnabana matumizi na tunawa-support, Watendaji wapo kule Tarime mmeweka tv anatakiwa afuatilie Waziri anasema nini, nini kimesemwa kifuatiliwe ili Watendaji watimize. Sasa kule hawaoni ninyi hapa mnatoa nimemwona dada yangu hapa Angellah Kairuki anasema natoa onyo, nitafuatilia hawakuoni, watendaji hawaoni, *what are you doing?*

Kama mmeweka vile ningetengemea kwa wananchi na watendaji waweze kufuatilia nini kinaendelea kwa sababu tulikataa wasije hapa Dodoma, wapo kule makazini wanafuatilia. Mimi naomba sana tujitafakari tuone athari kubwa iliyopo kuliko kafaada kadogo ambako mnakachungulia ninyi na mnafikiri mnaweza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga hoja ya Mheshimiwa Ally Saleh.

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea Mheshimiwa Hawa Ghasia.

MHE. HAWA A. GHASIA: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda niungane na Mheshimiwa Waziri kwamba demokrasia siyo kuonekana Bunge *live*. Wananchi wetu ni wakulima, ni wavuvi, ni wafanyabiashara, haiwezekani ndani ya kipindi cha miezi miwili tupo hapa Bungeni wanakaa saa tatu mpaka saa saba, saa kumi mpaka saa mbili usiku wanaangalia Bunge. Tunataka wananchi wafanye kazi na muda ambao Serikali imeutenga unawatosha wananchi kuliona Bunge lao na kuona Wabunge wao wanafanya nini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hao wanaotaka waonekane muda wote kwa sababu kuna mtu nje anawaendesha kwa *remote* anataka awaone *twenty four hours* ndiyo maana wanalalamika wanataka awaone.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la kwamba tusioneshe Bunge *live* Kamati ya Uongozi tulikaa, alikuja Mheshimiwa Zitto na Halima Mdee ambao ndiyo walitoa hoja humu ndani ya Bunge tuliwasikiliza, Kamati ya Uongozi ambapo Kiongozi wa Kambi ya Upinzani Bungeni ni Mjumbe na alikuwepo, tuliamua kwamba muda sahihi wa kuona Bunge wananchi ni muda ambao na wao wamemaliza shughuli zao, ili tuweze kujenga nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama watu wanataka kuonekana *live* wakafanye matamasha ya kisiasa mtaani huko siyo kuja hapa.

MWENYEKITI: Ahsante muda wako umekwisha, tunaendelea Mheshimiwa Serukamba.

MHE. PETER J. SERUKAMBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, namuunga mkono Waziri, ninawaomba Waheshimiwa Wabunge, Bunge hili tunalo jukumu kama

Wabunge kulingana na Katiba section 63, hatuzuliwi na mtu yeyote kuhoji, ama kufanya jambo lolote hapa Bungeni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, demokrasia haina mahusiano kabisa na kuonyesha *live tv*. Nimeangalia *tv* jana au juzi wameonesha Wabunge watano, watatu walikuwa ni wa CHADEMA, ameonyeshwa Mheshimiwa Paresso, Mheshimiwa Matiko na Mheshimiwa Japhary. Kwa hiyo suala la kuonyeshwa halina mahusiano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia maelekezo ya Serikali hayaendi kwenye *tv*, maelekezo ya Serikali yanaenda kwenye karatasi, maelekezo ya Serikali yanakwenda kwa sheria, kwa sera, pamoja na kupeleka Miswada. Ninawaomba wenzangu Waheshimiwa Wabunge Taifa linabadilika, mabadiliko haya lazima tuyakubali, tumeamua sasa tunataka Taifa hili litumie muda mwingi kufanya kazi, tumeamua sasa tubane matumizi, lakini zaidi ya hayo Waheshimiwa Wabunge wa pande zote mbili, Wabunge tunalo jukumu la kuisimamia Serikali kwa nguvu zetu zote na unaposimamia siyo lazima uonekana, unaposimamia watu wataona matokeo, kama Serikali imeharibu tukiisimamia wataona matokeo, kama Serikali imefanya vizuri wataona matokeo, wananchi wetu wanataka maji, wanataka barabara, wanataka umeme, wanataka shule na wanataka maendeleo. (Makofi)

MWENYEKITI: Muda umeisha Mheshimiwa Serukamba. Waheshimiwa Wabunge tunaendelea na Mheshimiwa Kangi Lugola.

MHE. KANGI A. N. LUGOLA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimefuatilia sana juu ya suala hili la kuonesha *live* au hapana, nimegundua kinachotusumbua hapa ni utafiti ambao ulishamalizwa na mwanasayansi mmoja anaitwa Ivan Pavlov. Pavlov alipotaka kujua saikolojia ya viumbe, ilipokuwa ikifika saa sita anagonga kengele mbwa anakuja halafu anatoa mate kwamba sasa ni muda wa chakula, alivyoendelea kufanya utafiti akagundua kwamba mwanadamu kisaikolojia atakapokuwa ameshazoea na baadaye ilipofika saa sita hakuleta chakula lakini bado yule mbwa alikuja akatoa mate akijua ni muda wa chakula. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ndicho kinachotusumbua hapa kwamba tulipoanza Bunge huko nyuma na mambo ya *live coverage* na kisaikolojia Wabunge tukaanza kujijenga kwamba lazima tukiingia Bungeni iwe ni *live coverage*, sasa mabadiliko yamefanyika tunateseka hapa kisaikolojia lakini inatufundisha kwamba huu ni mwendelezo wa kuunga mkono tafiti ambazo huwa zinaendelea kwamba kweli Pavlov alikuwa sahihi na *Pavlov law*, ndicho kinachotusumbua hapa, itatupa shida sana. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala hapa ni kutoa taarifa au lazima taarifa iwe *live*, suala ni taarifa wananchi kupewa. Suala siyo lazima wakati ule ule, kwa hiyo *Pavlov law* imeonyesha kwamba alikuwa sahihi kupitia hata kwa saikolojia ya Wabunge. Ahsante sana. (Makofi)

MHE. MUSSA B. MBAROUK: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, na mimi naomba nichangie katika suala hili lakini kwanza nianze kusema naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Ally Saleh.

Nianze kwa kusema kwamba Waheshimiwa Wabunge hata wananchi kama ingekuwa kuna kura ya maoni au tunawauliza wale wanaotuangalia kule mnataka Bunge lionyeshwe *live* au lisioneshwe *live* watasema tuonyeshwe *live*. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama hilo halitoshi, hata sisi ambao tumefika hapa, naamini tumefika hapa baada ya kujifunza kuangalia na kuona katika *tv* Wabunge wanafanya nini. Mimi nimeanzia kwenye Udiwani lakini nilikuwa nilikuwa nikiangalia katika *tv* kuona Wabunge wengine wanavyochangia haki za Majimbo yao, kuona Wabunge wengine wanavyochangia hali mbalimbali ya nchi yetu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivyo wasiotaka Bunge lionekane *live* wao wana ajenda yao ya siri. Kwa nini nasema hivyo, leo ukifika katika ofisi zote za Serikali kuna *television*, ukifika hospitalini kuna *television*, hata magereza kuna *television* siyo kwa kuona burudani peke yake, waliogundua televisheni walijua kwamba hiki ni chombo cha faida na ni kitu cha msingi cha habari katika dunia ya leo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, wenzetu ambao hawataki Bunge lioneshwe *live* wana ajaenda yao ya siri, hata wao wanajua kwamba pia *television* ni chombo muhimu cha habari ambacho kinasaidia wananchi wao huko waliko pia waone wanachangia hoja za Majimbo yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama hilo halitoshi wanaosema kwamba, eti wananchi waanze kuangalia Bunge saa nne basi labda tubadilishe Kanuni au tubadilishe utaratibu ili tuonekane *live* sasa Bunge nalo lianze kuonyeshwa saa nne ya usiku tuanze Bunge usiku, Bunge lianze saa nne ya usiku badala ya saa tatu asubuhi. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea na Mheshimiwa Nape. Waheshimiwa Wabunge, Kiti kinasaidiwa na Makatibu hapa. alisimama akaandikwa, Mheshimiwa Nape, kama hutaki kusema twende mbele.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Waziri.

MWENYEKITI: Mheshimiwa AG.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Ibara ya 63(2) inasema hivi; Bunge litakuwa ndicho chombo kikuu cha Jamhuri ya Muungano ambacho kitakuwa na madaraka kwa niaba ya wananchi, *underlined this* kwa niaba ya wananchi kusimamia na kuishauri Serikali ya Jamhuri ya Muungano na vyombo vyake katika utekelezaji wa majukumu yake kwa mujibu wa Katiba hii.

Wananchi wamewatuma ninyi mmekuja hapa kufanya maamuzi kwa niaba yao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, moja Waheshimiwa Wabunge wajibu hawajiamini, pili hawaaminiki, eeh no no no! *(Makofi)*

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa! Mwanasheria Mkuu anatoa lugha ya maudhi.

(Hapa baadhi ya Waheshimiwa Wabunge Walipiga Kelele)

MWENYEKITI: AG naomba ukae.

Mheshimiwa Gekul nimeamtambua Mwanasheria Mkuu aongee, tuna Kanuni zinatutawala hapa, kama wewe unaona lugha ambayo imetumiwa siyo sahihi, siyo ya Kibunge Kanuni zipo ndiyo maana kiti kipo hapa. Tumuache achangie mengine hayo mtayasema baadaye mnazijua Kanuni. Tunaendelea Mheshimiwa AG.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Katiba hii iko wazi Wabunge wametumwa hapa kufanya kazi kwa niaba ya wananchi ni lazima tujjulize hawajiamini?

MWENYEKITI: AG, please address the chair.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ndiyo lazima tujjulize Wabunge hawajiamini, Wabunge hawaaminiki, kwa sababu Wabunge wale wananchi wameshawatuma, kuetekeleza wajibu wao kwa kuzingatia haki na uhuru waliopewa na Ibara ya 100 ya Katiba hii. *(Makofi)*

Haki na wajibu wa Bunge ina mamlaka yake na haki yake ya kujadili kwa uhuru moja, hayakutolewa kwa televisheni, televisheni ni chombo hakizunguzi,

kinachozungumza ni Wabunge na televisheni au kuoneshwa *live does not add any value* kwenye Jimbo, *what adds value in the constituency is the decision tha is being made here*, kwa manufaa ya wananchi. (Makofi)

MHE. PAULINE P. GEKUL: Dakika zake zimeisha.

MWENYEKITI: Ahsante AG, Mheshimiwa Angellah Kairuki.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesikia hoja ya mtoa hoja na bado siafiki, nimesikia hoja za waliomuunga mkono siziafiki, na napenda kipekee kuwashukuru wote walioniunga mkono.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hakuna haki yoyote iliyovunjwa kwa mujibu wa Ibara ya 18 na Ibara ya 100 ya Katiba. Kwa kweli ninashangaa, inakuwa ni *speculative*, upande mmoja unaambiwa Katiba imevunjwa, upande mwingine nimesikia Mheshimiwa Mbarouk wa Tanga Mjini anasema wananchi wakiulizwa. Sasa ni wananchi wakiulizwa au ni Katiba imevunjwa, kipi ni kipi, mnajikanganya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeshangaa, kusikia eti wanatolea mfano ufunguzi wa daraja la Kigamboni kurushwa *live*. Hivi kweli tukio kubwa la Mheshimiwa Rais, matukio makubwa na muhimu ya kiongozi wetu mkuu wa Taifa hili tuyapite hivi hivi!

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nikurejeshe kidogo kwenye mifano tu, ukiangalia nchi ya Afrika Kusini, Bunge linarushwa moja kwa moja masaa nane kwa wiki tu kupitia SABC. Ofisi ya Bunge inawezesha kurekodi na baadaye wananchi wanaweza kuona.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia kwa nchi ya Botswana na wenyewe ni hivyo hivyo wanarusha matangazo ya moja kwa moja siku ya matukio muhimu ya Kitaifa. Mfano siku ya usomaji wa Hotuba ya Bajeti ya Waziri wa Fedha, pia Malawi *the same* inarusha mara chache kwa matukio muhimu, nchi ya Zambia na wenyewe hivyo hivyo, nije sasa kwenye nchi ya Afrika Mashariki, Uganda na Kenya wala hata hawarushi! Naomba tuendelee na hoja ya Serikali kwa sababu ni hoja ambayo ina mashiko.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuhitimisha, hivi kwenye hizo *tv* tutakuwa na vipindi vingapi, hapo hapo tuelimisha wananchi wetu kuhusu kilimo, hapo hapo tuelimisha wananchi wetu kuhusu mifugo, hapo hapo tuelimisha wananchi wetu kuhusu masuala ya kiuchumi na fedha. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa ahsante, mtoa hoja.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kawaida yangu siyo mtoa vijembe kwa hivyo wale wa vijembe watabakia navyo wenyewe. *Logic* asubuhi Mheshimiwa Waziri Simbachawene alituambia alipokuwa akituambia ushiriki wa wanawake kwa mambo mengine ni *illogically* na *not acceptable*, mojawapo ni hili hamna *logic*. Mnakataa tu, nashangaa hata watu ambao watafaidika wataonekana wananchi watakataa kwa ajili ya sera za chama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, *my points are these* kwanza, nakataa hoja ya ndugu yangu Mheshimiwa Dkt. Possi kwamba, kwa mujibu wa Kanuni za Tanzania kuwa mshiriki ni kwamba *live broadcasting* hai-include na suala demokrasia, lakini pia nataka nichanganye na suala la AG hapa ambaye kwa fikira zangu kwanza ningefikiri yeye awe *balance* lakini asiwe na mawazo ambayo ni *archaic*, mawazo ya kizamani maana yake *live broadcasting* au hii ni pamoja na suala la wakati, wakati ume-change.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa Kanuni ya 68.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la tatu demokrasia siyo *divisible* huwezi kusema demokrasia halafu ikafanya *cherry picking*, huwezi kufanya *cherry picking* katika demokrasia, jambo la tatu nani kasema kwamba, wananchi wataacha kazi? Kwani wananchi wetu tunawadharau kiasi hicho kwamba watakaa Bungeni muda wote, wananchi wanatazama televisheni kwa mujibu wa wakati wao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ukisema kwamba, wananchi waende wakasome gazeti hawapati itakuwa kusoma *Hansard*! Kwa hiyo haiwezekani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Kangi Lugola amezungumza habari ya *Pavlov theory is dead, we are living in new generation*. Sasa hivi hakuna haja ya kupiga kengele, sasa hivi ni wakati wa *internet*. *The law was rotten* haipo tena duniani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama Serikali ingekuwa na nia nzuri basi angalau waandishi wa habari wangeruhusiwa kuingia na kamera kuchukua matukio humu ndani kama siyo *live* zile kamera ni *still camera*, waruhusiwe kuchukua matukio ndani waoneshe wanayotaka kuyaonesha na siyo matukio ambayo ni *edited* ambayo wanapewa, hawaruhusiwi kuingia ndani. (*Makofi*)

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Saleh unaonekana wewe kila siku kwenye TV.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Kamera zilizomo ndani ni kamera za Bunge halafu wanachaguliwa, hiki wanapewa, hiki hawapewi, kwa hiyo waingie ndani na kamera wachukue matukio angalau tutaona kama Serikali kuna nia nzuri. Naendelea kuzuia shilingi. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa zima *microphone*, ahsante. Tunahitimisha hoja hii sasa niwahoji.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kukataliwa)*

MWENYEKITI: Tunaendelea na upande wa CCM Mheshimiwa Saada Mkuya.

MHE. SAADA MKUYA SALUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Sina sababu ya kuzuia shilingi lakini kwa sababu mchango wangu ulijikita zaidi hususani katika suala zima la kuweka Ofisi ya Tume ya Ajira kule Zanzibar, nataka Mheshimiwa Waziri anipe *commitment* mwaka huu mwaka 2016/17 katika bajeti hii, kwamba, Ofisi hii ya Tume ya Ajira itafanya kazi Zanzibar ili kuwapunguzia usumbufu pamoja na gharama vijana wanaofuatilia kuja kufanya *interview* Dar es Salaam.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru.

Naomba kujibu hoja ya Mheshimiwa Saada Mkuya, kwanza natambua upo uwiano wa ajira wa asilimia 21 kwa upande wa SMZ, hivyo ni umuhimu kabisa na tunatambua umuhimu wa kuwa na Ofisi kwa upande wa Zanzibar na nimhakikishie tu kwamba, hata kupitia hotuba yangu ukurasa wa 77 aya ndogo ya 6 tumeahidi kwamba, tutafungua Ofisi ya Sekretarieti ya Ajira Zanzibar na tayari tumeshaanza mashauriano na Ofisi ya Rais Utumishi kuhakikisha kwamba, Ofisi hii inafunguliwa mapema.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru. *(Makofi)*

MHE. SAADA MKUYA SALUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru sana kwa maelezo ya Mheshimiwa Waziri. *Concern* yangu kubwa ni kwamba hizi ni taarifa ambazo zimekuwa zikitolewa *constantly*. Nataka tu aniambie *again*, *how soon this office is going to be established in Zanzibar?* *(Makofi)*

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Nimhakikishie tu kwamba, ndani nya mwaka huu wa fedha ofisi hiyo itafunguliwa. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante kwa *commitment* hiyo, Mheshimiwa Jitu Soni.

MHE. JITU V. SONI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Naomba nimuulize Waziri, nilichangia pia katika michango yangu kwamba wanapotoa ajira nilipendekeza kwamba wataalamu wa upande wa mipango, waajiriwa wa kutosha siyo ngazi ya Taifa tu, pia ngazi ya Wilaya, Mkoa na ikiwezekana wale wa Wilaya wawe wa kutosha waweze kufika kwenye kata na vijiji ili waweze kusaidia kubuni na kuangalia fursa mbalimbali zilizoko huko katika vijiji vyetu, kata zetu na kwenye Wilaya ambazo tunaweza tukapata mapato zaidi kwa Serikali, lakini pia kuangalia fursa za kuwekeza ili Halmashauri zetu ziweze kujitegemea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye ngazi ya kata na vijiji wakiwepo hizi fedha zote tunazotarajia kupeleka kwa mfano hii ya *TASAF* ambayo sasa wananchi wataanza kubuni miradi ambapo tunatakiwa wao wapate ajira. Sasa wabuni miradi ambayo itawaingizia mapato ili ile ya mapato sasa ndiyo watafanya nayo maendeleo mengine. Lakini hivyohivyo hii milioni 50 tunayoipeleka, namna ya kubuni miradi ya kuendelea kufanya kazi, na hii itaondoa ile dhana nzima ya namna ya kulipa Wenyeviti wa vijiji, kata, mabaraza kwa sababu vyanzo vitakuwepo huko vijijini...

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri atusaidie

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru. Kwanza nimshukuru Mheshimiwa Jitu Soni kwa ushauri mzuri na nimuhakikishie tu kwamba kupitia mpango wa *TASAF* tayari zaidi ya watu 5000 na wengi zaidi wakiwa katika ngazi ya kata wamepatiwa mafunzo kuhusiana na namna bora ya kuweza kubuni miradi kwa ajili ya wananchi wao. Vilevile kutokana na hela mbalimbali za *TASAF* zinazoshuka huku chini kwenye Halmashauri, asilimia moja inapelekwa katika kata kwa ajili ya kujenga uwezo zaidi na kuhakikisha kwamba wananchi wanaweza kupata miradi mbalimbali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaendelea kuwashirikisha wadau mbalimbali ikiwemo Halmashauri pamoja na watendaji wake kuona ni kwa namna gani tuweze kuwaboresha timu hizi za wataalamu kushuka chini ili kuweza kuwafundisha wananchi wetu.

MHE. STELLA I. ALEX: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Naomba nitumie Kanuni 60(11) nitoe hii hoja nikiwa nimekaa.

Mimi sizuii mshahara au kutoa shilingi ya Mheshimiwa Waziri, isipokuwa nilikuwa naomba ufafanuzi kwa hili jambo. Kwa kuwa suala la ajira za utumishi wa umma linashughulikiwa na Ofisi ya Utumishi. Naomba kufahamu ni kwa

namna gani sera na sheria za utumishi wa umma zinazingatia suala zima la Sheria Namba 9 ya mwaka 2010 inayosisitiza *quota system*. Ahsante.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa hoja ya Mheshimiwa Ikupa, kwanza kabisa kuhusiana na suala zima la namna ambavyo Sheria Namba 9 imeweza kuzingatiwa nipende tu kusema hata katika hotuba yangu ukurasa wa 71 katika aya ndogo ya 29 tumeweza kulieleza hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile niseme kwamba, kupitia Serikali na kupitia utumishi wa umma tulishatoa mwongozo wa namna gani ajira katika utumishi wa umma zitatakiwa kuzingatiwa watu wenye ulemavu, katika mwongozo huo umeeleza pia bayana ni haki gani za msingi ambazo watumishi wa umma wenye ulemavu wanatakiwa kuzipata wanapokuwa katika utumishi wao.

Tunaendelea kufuatilia kuhakikisha kwamba katika taasisi mbalimbali kunakuwa na ajira pia, utekelezaji kwa ajili ya watu wenye ulemavu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimhakikishie tu kwamba tutaendelea kufuatilia kwa umakini ili kuhakikisha kwamba wanapata fursa hii.

MWENYEKITI: Ahsante, tunaingia kwenye *guillotine*. Katibu!

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Mafungu ya Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora kwa Matumizi ya Kawaida yanaombewa shilingi 395,719,840,000.

Kif. 1002 Finance and Acc. Unit	Sh. 148,248,000
Kif. 1003 Gvt. Comm. Unit	Sh. 113,484,000
Kif. 1004 Procurement Mgt. Unit.....	Sh. 242,892,000
Kif. 1005 Internal Audit Unit	Sh. 110,856,000
Kif. 1006 Planning Div.....	Sh.198,096,000
Kif. 1007 Info. and Comm. Tech. Unit	Sh. 72,240,000
Kif. 2001 Policy Dev. Div.....	Sh.355,296,000
Kif. 2002 Managment Serv. Div.....	Sh. 238,596,000
Kif. 2003 Establishment Div... ..	Sh. 571,692,000
Kif. 2004 Ethic Promtion Div.....	Sh. 203,292,000
Kif. 2005 Human Capital Mgt. Div.....	Sh. 577,308,000
Kif. 2006 Perfomance Contracting.....	Sh. 212,436,000
Kif. 3001 Human Resorces Dev. Div.....	Sh. 5,008,680,000
Kif. 3002 Diversity Mangt Unit.....	Sh.144,000,000

Kif. 4002 Mgmt Infor. Sytem Div.Sh.3,872,637,000
Kif. 4003 Records and Archieves Div.....Sh. 0

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 20 – Ikulu

Kif.1001 Admin and HR Mgt.Sh.14,962,054,000

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati
ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 67 – Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma

Kif.1001- Admin and HR Management.....Sh.942,249,000
Kif.1002- Finance and Accounts.....Sh.124,431,000
Kif.1003- Planning, Monitoring & Eval.....Sh.50,608,000
Kif.1004- Govt Comm. Unit.....Sh.53,270,000
Kif.1005- Legal Service.....Sh. 0
Kif.1006- Procurement Management.....Sh.50,120,000
Kif.1007- Management Info. System.....Sh.114,067,000
Kif.1008- Internal Audit.....Sh.1,477,995,000
Kif.2001- Recruitment Mangt DivisionSh.550,498,000
Kif.2002- Quality Control.....Sh.2,205,404,000

*(Vifungu vilichotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 94 – Tume ya Utumishi wa Umma

Kif.1001- Admin and HR Mgt.....Sh. 2,232,489,000
Kif.1002- Finance and Accounts Unit.....Sh.60,900,000
Kif.1003- Planning, Monitoring and Evtm Unit.....Sh.367,930,000
Kif.1004- Internal Audit Unit.....Sh. 38,380,000
Kif.1005- Procurement Mgt. Unit.....Sh. 2,714,059,000
Kif.2001- Civil Service.....Sh.352,815,000
Kif. 2002- Local government Service.....Sh.351,535,000
Kif.2003- Teachers Service.....Sh. 0
Kif.2005- Health Service.....Sh. 299,467,000

*(Vifungu vilichotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

Fungu 9 – Bodi ya Mishahara na Masilahi katika Utumishi wa Umma

Kif.1001- Admtn. and HR Management.....	Sh. 502,908,000
Kif.1002- Finance and Accounts Unit.....	Sh. 85,209,000
Kif.1003- Planning Unit	Sh. 37,167,000
Kif.1004- Internal Audit Unit.....	Sh. 0
Kif.1005- Legal Services.....	Sh. 21,900,000
Kif.1006- Info. and Comm. Technology.....	Sh.680,493,000
Kif. 2001- Productivity and Research Unity.....	Sh.81,744,000
Kif. 2002- Renumeration Unit.....	Sh. 1,859,845,000

(Vifungu vilichotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 6 – Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Miradi

Kif.1001- Admin. and HR Mgt.....	Sh. 397,278,000
Kif.1002- Comm.n and Advocacy Div.....	Sh. 0
Kif.1003- Internal Audit Unit.....	Sh. 0
Kif.1004- Procurement Management Unit.....	Sh. 0
Kif.2001- Planning, Research and Dev. Div.	Sh. 0
Kif.2002- Infrastructure Division	Sh. 0
Kif.2003- Resource, Mobilisation and Eco. Sectors.....	Sh. 0
Kif.2004- Social Sectors Division	Sh. 0
Kif.2005- Agricultural Productivity Divison.....	Sh. 0
Kif.2006- Agriculture Marketing Division System.....	Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 4 – Idara ya Kumbukumbu na Nyaraka za Taifa

Kif.1001- Administration and HR Mgt.....	Sh. 492,311,000
Kif.1002- Finance and Accounts.....	Sh. 6,920,000
Kif.1003- Planning, Mont and Evaln Unit.....	Sh. 21,510,000
Kif.1004- Information and Comm. Tech Unit.....	Sh.40,015,000
Kif.1005- Legal Services Unit.....	Sh. 1,192,000
Kif.1006- Internal Audit Unit.....	Sh. 3,900,000
Kif.1007- Government Comm Unit.....	Sh. 2,400,000
Kif.1008- Procurement Mgt Unit.....	Sh. 18,610,000
Kif.4001- Archive Mgt Division.....	Sh.186,920,000
Kif.4002- Records Mgt Division	Sh.313,199,000
Kif.4003- Records Center Division.....	Sh.132,864,000
Kif.4004- The Founders of the Nation Div.....	Sh. 74,010,000

(Vifungu vilichotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 11 – Ushauri wa Mafuta na Gesi

Kif.2001- Corporate Services.....Sh. 1,161,879,000

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora, Matumizi ya Maendeleo inaombewa shilingi 466,615,136,000.

MIPANGO YA MAENDELEO

Fungu 30 - Ofisi ya Rais na Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri

Kif.1003- Policy and Planning.....Sh.430,449,029,000

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 32 – Menejimenti ya Utumishi wa Umma

Kif.1001 Admi. and HR Mgt.....Sh. 3,380,000,000
Kif.1002 Government Comm. unit.....Sh. 0
Kif.1006 Planning Division.....Sh.150,000,000
Kif.1007 Info. and Comm. Tech .Unit.....Sh.30,000,000
Kif.2001 Policy Development Division.....Sh.60,000,000
Kif.2002 Management Services Division.....Sh.200,000,000
Kif.2004 Ethic Promotion Division.....Sh.40,000,000
Kif.2005 Human Capital Mgt Divison.....Sh.135,000,000
Kif.2006 Performance Contracting.....Sh.100,000,000
Kif.3001 Human Resources Devp Div.....Sh. 0
Kif. 3004 Diversity Mgt Unit.....Sh. 15,000,000
Kif. 4002 Mgt Info. System Division.....Sh. 3,440,000,000
Kif. 4003 Records and Achives Division.....Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 33 – Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma

Kif. 1001 - Admn. and HR Mgt.....	Sh.1,000,000,000
Kif. 1003 - Planning Monitoring and Eval. Unit.....	Sh. 0
Kif. 1004 - Government Comm. Unit.....	Sh. 0
Kif. 1007 - Info. and Comm. Tech. Unit.....	Sh. 0
Kif. 2001 - Public Service Leaders Division.....	Sh.0
Kif. 2002 - Political Leaders Division.....	Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati ya Matumizi imemaliza kazi yake.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, Bunge linalajea.

(Bunge lilirudia)

MWENYEKITI: Mtoa hoja kwa taarifa! Ofisi ya Rais TAMISEMI.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa heshima naomba kutoa taarifa kuwa Bunge limekaa kama Kamati ya Matumizi na kuyapitia Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI kwa mwaka wa fedha wa 2016/2017, kifungu hadi kifungu na kuyapitisha bila mabadiliko yeyote. Hivyo basi, ninaliomba Bunge lako Tukufu liyakubali makadirio haya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

*(Makadario ya Ofisi ya Rais, TAMISEMI ya mwaka 2016/2017
yalipitishwa na Bunge)*

MWENYEKITI: Tunaendelea ofisi hiyo kwa hoja ya Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora. Mheshimiwa Waziri, taarifa.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa taarifa kuwa, Bunge limekaa kama Kamati ya Matumizi na kuyapitia Makadirio ya Matumizi ya Ofisi

ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora pamoja na Taasisi zake, kwa mwaka wa fedha 2016/ 2017 kifungu hadi kifungu na kuyapitisha bila mabadiliko yoyote. Hivyo basi, naliomba Bunge lako Tukufu liyakubali makadirio hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

*(Makadirio ya Ofisi ya Rais, Utumishi na Utawala Bora ya
mwaka 2016/2017 Yalipitishwa na Bunge)*

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, ninawashukuru sana kwa kazi kubwa mliyofanya siyo leo tu, lakini kwa siku tatu ambazo hoja hizi mbili zilikuwa mbele ya Bunge hili. Nashukuru sana upande wa Serikali na timu yao yote, pia nawashukuru ninyi Wabunge kwa michango yenu hasa kwenye Kamati.

Waheshimiwa Wabunge, mnaona tuko ndani ya muda kwa sababu kiwango cha juu ambacho Mheshimiwa Spika alikuwa ameweka kwa hoja hizi mbili tukamilishe leo ilikuwa ni saa 8.30 mchana na ndiyo tunaelekea huko. Nawashukuru sana kwa kuzingatia muda, imeonekana kwamba tunawaburuza hapana, Kanuni ndiyo zinataka ili uwe ndani ya muda huo.

Waheshimiwa Wabunge, baada ya kusema hayo, nasitisha shughuli hizi za Bunge kwa leo maana ndiyo tumefika mwisho, lakini niahirishe sasa Bunge hadi siku ya Jumatatu saa tatu asubuhi.

*(Saa 8.30 Mchana Bunge liliahirishwa hadi Siku ya Jumatatu,
Tarehe 2 Mei, 2016 Saa Tatu Asubuhi)*